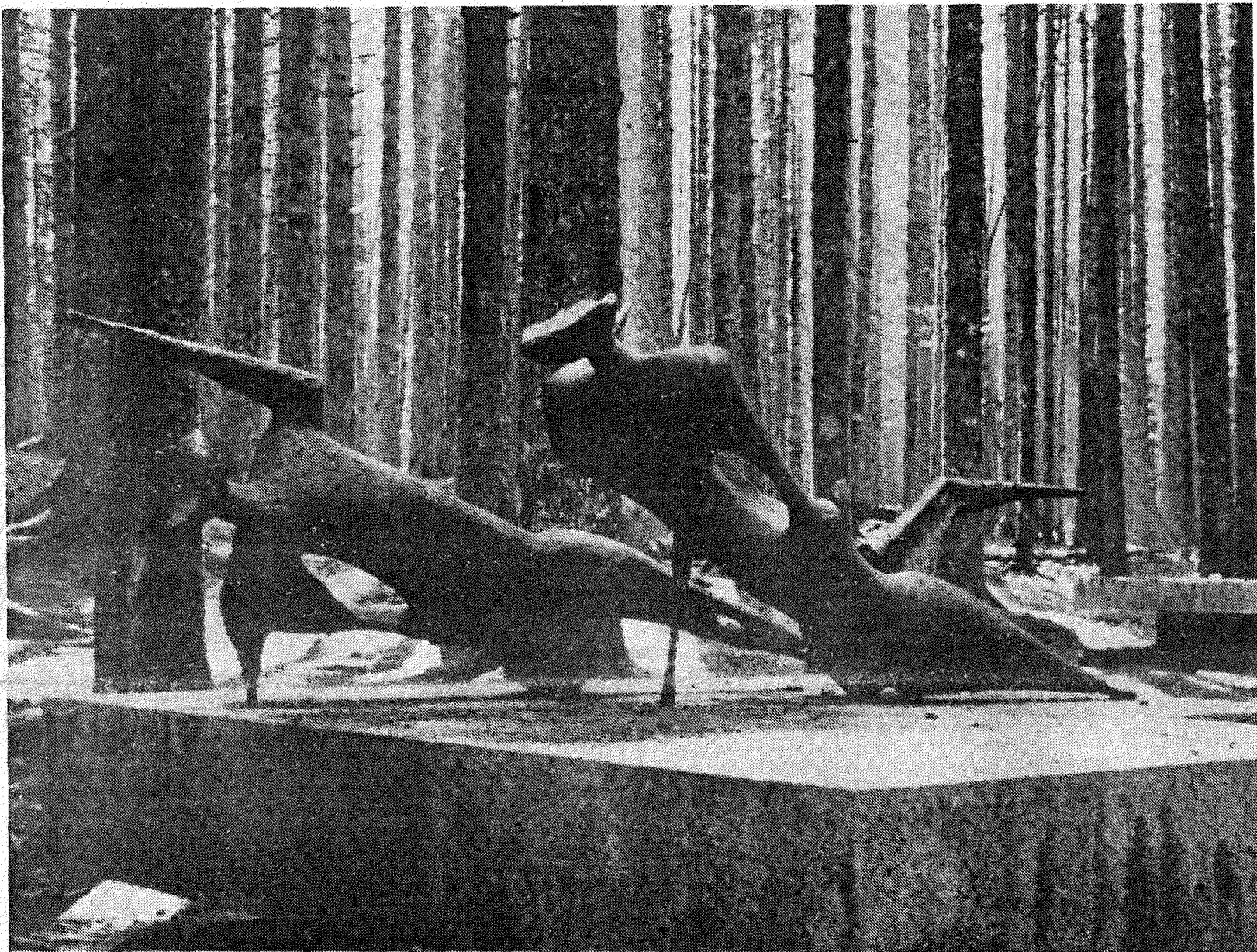

tv-15 naš TOVARIS

Št. 2
14. januarja 1988
Leto XXVI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Kot žrtve ste padli

Pri treh žeblih na Osankarici je v prvih januarjskih dneh leta 1943 v hudi bitki z večkratno premočno nemško vojsko popadal Pohorski bataljon z legendarnim komandantom Šarhom in njegovimi otroki vred.

Izrečeno v Dražgošah, 10. januarja 1988

Tone Anderlič predsednik republiške konference ZSMS

Čaka nas resen pogovor o temeljnih razvojnih dilemah

Razumevanje preteklosti, pravi pogovor z zgodovino je danes še posebno težak. Mnogi menijo, da je sploh nepomemben in nepotreben. Vendar pa nam zgodovina da lahko več, kot le poznavanje včerajšnjega. Bila bi usodna napaka, če ne bi stalno mogli pogledovati onstran bežečega današnjega dne.

Razmere današnjega boja, predvsem mlade generacije, so bistveno drugačne od na primer tistih bojev na tem območju pred 46 leti. Pa vendar gre za to, da so se družbene razmere tako drastično poslabšale, da mladi, prav tako kot takrat, velikokrat ne vidimo prave perspektive, pa tudi borci nam večkrat potarnajo, da se za takšne razmere, v katerih ne bodo mogli spodobno preživeti ali uživati ob svojih zasluženih pravicah, že niso borili. In prav imajo.

Prav v zadnjem obdobju so prišla do izraza vsa pro-

tislovja našega družbenega razvoja. Dokončno se je pokazalo, da nenehno potrjevanje že potrjenega, skrivanja pod plaščem navidezne enotnosti, nepriznavanje različnih možnosti, sposobnosti, pripravljenosti in tudi interesov ne dajejo pravih rezultatov oziroma nas iz leta v leto vodi v večjo katastrofo.

Nezadovoljstvo delavcev

Nemogoče je, da zaradi nestrokovnosti, nesposobnosti aparata oziroma z državno regulativo iz leta v leto ustvarjamo slabše

pogoje za gospodarjenje, delo in življenje. Danes so že zelo jasne ugotovitve, da so vali nezadovoljstva delavcev vse večji, kar vodi v vse večje število stavk, da so le-te posledica v največji meri nesmotnih in neumnih blokad v gospodarskem sistemu in nespametnih potez v gospodarski politiki. Žalostno je, da tudi tako drastične oblike opozarjanja na razmere in nesmisle v družbi ne rodijo nobenih premikov, nobenih sprememb in izboljšanj; vzrokov niti ne poskušamo odpraviti, ampak gasimo le posledice – še to z izredno šibkim curkom in za kratek čas. Čas je že, da spoznamo in pripoznamo, da delavci ne protestirajo proti sebi ali proti nerazvitim samoupravnim odnosom, temveč predvsem proti nekim povsem določenim birokratskim mehanizmom odločanja o prerazdelitvi novoustvarjene vrednosti.

Ob razpravah ob letošnji resoluciji družbenoekonomskega razvoja Jugoslavije so se povečala nevarna trenja v Jugoslaviji. Prepričan sem, da so posledica dolgoletnega vzpostavljanja stanja stalnih kompromisov, brez stvarnih podlag, dogovorov in brez politike čistih in odprtih raču-

nov. Očitno je namreč, da je vselej dogovorjeno, kar naj bi skupaj uresničevali, pa žal ne pomnim, kdaj smo npr. resolucijo tudi uresničili. Še vedno živijo lažne predstave, da bomo le in samo na podlagi enotnih idejno-političnih izhodišč lahko gradili in razvijali našo večnarodno skupnost. Ukvarjamo se še vedno in znova z iskanjem nevidnih sovražnikov, ni pa pripravljenosti za trezen in resen pogovor o temeljnih razvojnih dilemah.

Povezovanje včerajšnjega in jutrišnjega dne

Neresen pristop k oblikovanju antiinflacijskega

programa kaže, kako malo posluha je za resne predloge znanstvenikov in gospodarstvenikov, saj večina niso bili niti resno obravnavani, kaj šele upoštevani. Kako je mogoče, da lahko še kar živimo s tako trdno vlado v pogojih verjetno največjega razkora med strokovno sfero in javnostjo na eni in vlado na drugi strani? Ali res ni mogoče spregledati, da je potrpljenje kmetov, delavcev, mladih zagotovo omejeno?

Prav današnje srečanje je priložnost za premislek o povezovanju včerajšnjega in današnjega dne. Ali ni prav v obdobju NOB in po njem, predvsem v prvih

letih obnove, poleg mladosti in zagnanosti živela tudi močna želja po strokovnem usposabljanju, po raznovrstnem opismenjevanju? Ali niso bila to obdobja največjih ustvarjalnih in delovnih dosežkov? Bila so! Kaj pa se dogaja danes? Ob neprimerljivo večjem strokovnem potencialu se mladost, katere vrednost je prav gotovo enaka tisti v času revolucije, težko gospodarsko, socialno in družbeno uveljavi. Prepričan sem, da to ne more več trajati. Kadrovska prenova, zajetje svežih idej, predlogov, spodbud, želja po spremembah, so gotovo ene najpomembnejših nalog v tem obdobju.

Spoštovani naročniki borčevskega tednika TV-15!

V teh dneh vam začenjamo pošiljati letošnje naročniške položnice, prek katerih boste z vplačilom bodisi polletnega bodisi celoletnega prispevka obnovili naročniško razmerje za leto 1988 ter prispevali svoj delež k našim možnostim nemotenega pripravljanja in tiskanja tega časopisa v skladu z vašimi željami in pričakovanji.

Naj vam ob tej priložnosti, ko vas vabimo, da nam ostanete zvesti tudi poslej, in vam obljubljam, da se bo

mo potrudili in to vaše zaupanje opravičili, sporočimo, da boste s svojim prispevkom k naročnini krili približno polovico vseh stroškov, ki jih zahtevata izdajanje in natis časopisa. Drugo polovico sredstev prispevata proračun SRS ter Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja Slovenije.

Vsem naročnikom in bralcem vnaprej hvala za izkazano zaupanje.

Uredništvo

Šentjur pri Celju

»Zavest, komu smo še kaj dolžni, se je okrepila!«

Obisk pri šentjurskih borbcih, natančneje, pri njihovi »vrhuški«, predsedniku Augustu Božiču in tajniku Slavku Slejku v prostorih šentjurske občinske skupščine, se je začel z drobnim presenečenjem: Slavko Slejko je zagotovo med redkimi, če že ne edini »mladinec«, ki je profesionalni tajnik borčevskega združenja. Seveda se takoj zastavlja vprašanje: čemu?

Ta »čemu« pa, razkrije presenečenje, August Božič, že odpira vrata v borčevsko problematiko: kratkomo malo med šentjurskimi borbci ni nikogar, ki bi lahko opravljal to funkcijo. Vzroki so preprosti: starost, bolezen in še kaj. Tudi sam predsednik Božič s težavo vodi šentjursko borčevsko združbo.

Razumljivo je torej, je povzel mladi tajnik, da bi bilo treba začeti pogovor pri socialno-zdravstveni problematiki šentjurskih borcev, ki ni niti malo lahka. Prispevna stopnja za zdravstveno varstvo je v šentjurski občini med najvišjimi v republiki, občina pa med najmanj razvitimi, zato je povsem na dlani, da se standard šentjurskih borcev precej razlikuje od onega v razvitejših občinah. Govoriti o podrejenem položaju je torej odveč. Kajkrat so že romale prošnje na različne naslove, da bi jim pomagali, večjega haska pa do dandanašnjega še ni bilo.

Razumljivo je tudi, da so zahteve po zdravljenju vse večje. Na klimatsko zdravljenje pošiljajo letno okoli 50 članov, zahteve, oziroma potrebe, pa so precej večje. Občutljiva točka so tudi

specialistični pregledi, ki zahtevajo precej denarja, tega pa preprosto ni.

Kozjansko, večina občin ne leži na tem območju, je izrazito razvlečeno hribovje, kjer v osamljenih zaselkih, največkrat brez prave

August Božič: »Borimo se za dom ostarelih...!«

cestne povezave živi večina njihovih članov, pretežno kmetov. Dnevno skrb bi potrebovalo okoli trideset borcev, ki žive sami in si ne morejo pomagati, zato stvari urejajo s pomočjo krajevnih skupnosti.

»Na Bohorju«, prizadeto razlaga Slejko, tudi sam sin borca, »je lani nekega moža zadela kap. Dva dni je

nemočen ležal na tleh. Tega se bojimo!«

Sicer pa nezadovoljstva

med borbci ni. Zadovoljni so, ugotavlja Slejko, z vsakim dinarjem, pa če je še tako skromen; lahko bi rekli, da jim več pomeni lepa beseda.

Neglede na omenjene probleme pa se v Šentjurju ukvarjajo z zelo pisanimi in pestrimi načrti, ki posegajo zlasti na področje ohranjanja izročil NOB. V pripravi

Slavko Slejko: »Zavest, komu smo še kaj dolžni, se je okrepila!«

je dopolnjena monografija Šentjur z okolico v NOB. Med pomembnejše naloge štejejo ureditev okolja na Resevni, kjer je 18. marca 1945 padlo večje število borcev skupaj s Cvetko Jerinovo in Dušanom Lahom. Poudarjajo skromnost in nezahtevnost, saj se dobro zavedajo kriznih razmer, v katerih je prisiljena

živeti družba. Že od rekonstrukcije naprej (pred leti) jim povzroča nemajhne težave partizanska bolnica Zima tik ob avtocesti Celje-Hoče. S ceste ni moč zaviti k spominskemu objektu, nanj pa tudi ne opozarja nikakršno znamenje.

»Predlanskim smo odkrili doprski kip rojaku, narodnemu heroju Milošu Zidanšku pred drameljsko šolo. Številne prošnje za pomoč smo naslovili tudi na najpomembnejše »vrhove«, vendar je treba reči, da ni bilo odziva, kar je, milo rečeno, nerazumljivo. Kipar Stojan Batič pa je umetnino naredil za majhne denarje. CK ZKS je, na primer, odgovoril, da nima denarja za te namene, mi pa menimo, da bi nam vsaj pomagali lahko. Levji delež so prevzele na svoja ramena delovne organizacije iz Šentjurja in Celja, »je po tožil August Božič in pripomnil, da so navsezadnje bili nekateri med vodilnimi tovariši že pred vojno, zlasti pa tik po začetku, Zidanškovi tesni sodelavci...

Premagovanje tabujev in ideološke ozkosrčnosti je zajelo tudi šentjursko borčevsko organizacijo, ki se skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami trudi, da bi slovenstvu na primeren način približala življenje in delo velikega rodoljuba, rojaka Antona Martina Slomška z bližnjega Sloma (kjer je že skromna spominska soba). Slomšek,

menijo v Šentjurju, si je vsekakor zaslužil obsežnejšo predstavitev trajnega značaja.

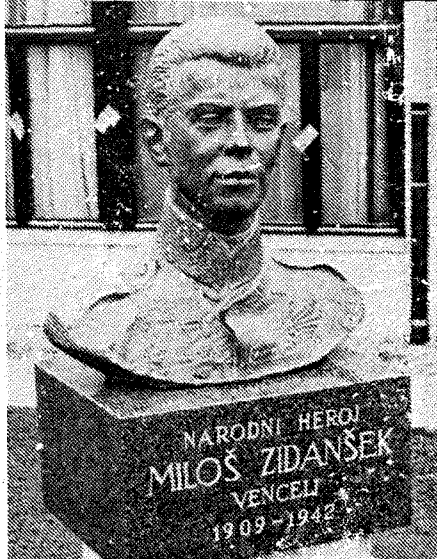
Ob Slomšku, Kvedru, Zidanšku in drugih pomembnih možeh šentjurske občine in Šentjurja sama ne gre pozabiti rojaka Franja Malgaja, koroškega borca, menijo v Šentjurju. V Malgajevi rojstni hiši sicer žive ljudje, vendar je lastnik pripravljen obnoviti domačijo po načelih spomeniškega varstva, če bi dobil ustrezno posojilo, borci pa pristavljajo, da si je Malgaj v samem Šentjurju zaslužil tudi doprski kip.

Glede na to, da so se Šentjurčani svojim znamenitim rojakom, muzikusom bratom Ipavcem, že

razstavno zbirko NOB v Šentjurju in okolici pa seveda še kotiček, posvečen rojaku, vojaku, politiku in diplomatu, Dušanu Kvedru-Tomažu.

Nameni so vsekakor dobri, obetavni, pomembni takorekoč za ves slovenski prostor, denarja pa je vse manj. To pa je tudi razlog, da se povrnemo na začetek pogovora, ki je izzvenel precej trpko, nikakor pohvalno za družbo.

Problem osamljenih, sebi prepuščenih, vse bolj onemoglih borcev rine v ospredje in, po mnenju šentjurskih borcev, seveda tudi Slejka in Božiča, bi ga bilo moč rešiti le z oskrbo na enem samem mestu, to pa je dom ostarelih. Ta hip ima šentjurska občina po

Doprski kip narodnega heroja Miloša Zidanška pred drameljsko osnovno šolo.

oddolžili s postavitvijo doprskih kipov, pa njihova domačija še vedno ni urejena tako, kot so si v kraju zamislili. V primeru, da bi hiša končno vendarle prešla v last naroda, obstaja precejšnja možnost, da bi v eni izmed sob uredili tudi

okoljskih domovih poleg že prej omenjenih okoli sto občanov.

»To je pri nas življenjska nuja, vse ostalo je in bo, žal, moralo počakati,« je povedal mladi tajnik Slavko Slejko.

Milenko Strašek

Odmevi

Recimo bobu bob!

Vedno pogostejše prebereš v tem ali onem časopisu ali reviji, slišiš v raznih razpravah, sem oziroma smo proti temu, onemu in tretjemu. Kdajpakdaj smo menda tudi proti temu, pa še sami ne vemo prav, za kaj se gre!

V Primorskih novicah št. 95 (z dne 4. decembra letos) sem na prvi strani prebral naslov: Proti štafeti mladosti. Piše: »Na skupnem posvetu obalnokraške, severnoprimske in kraškonostranske regije organizacije ZSMS so v Sežani spregovorili tudi o usodi štafete mladosti. Predlagali so, naj bi štafeto mladosti ukini, saj v obstoječi obliki ne izpolnjuje več svoje vloge.«

Tako torej! Predlog za ukinitve štafete mladosti so podali sinovi in vnuki primorskega ljudstva, tistega ljudstva, ki je bilo med najbolj zavednimi in zavzetimi v boju za narodov obstanek, za združitev vseh Slovencev, za socialno in nacionalno osvoboditev, za Titovo Jugoslavijo.

To, kar počnete, dragi predstavniki primorske mladine, je vse kaj drugega kot priznanje in zahvala vašim prednikom, zlasti tistim, ki so padli med NOB ali »zgoreli« v času obnove in izgradnje domovine!

O drugačnem – modernejšem, zlasti pa cenejšem, praznovanju dneva mladosti in nošenju štafete slovenska mladina razmišlja že dalj časa. To leto je tudi uspela, vsaj v Sloveniji, izpeljati neobičajno praznovanje (odhod štafete z vrha očaka Triglava, drugačni shodi, razprave mladih in podobno). O produktivnosti vaših debat z enkrat ne sprašujem. Bolj me zanimajo stroški, saj so po mnenju slovenske mladinske organizacije bili prav stroški eden glavnih argumentov za spremembo in pomenitev praznovanja dneva mladosti, zlasti še štafete.

Po mojem pa so bili stroški za Slovenijo, zlasti tisti za prenos štafete z vrha Triglava, višji kot druga leta. Slovenska javnost namreč ne ve, koliko ljudi in tehničnih sredstev (od običajne opreme gorskih reševalcev do helikopterjev) je bilo tistega dne v tako težavnih vremenskih razmerah vključeno na primer v zavarovanje pohodnikov samo na poti z vrha do vznožja najvišje gore.

Končno tudi sprašujem: ali je slovenska mladinska organizacija ravnala v skladu z mnenjem in hotenji večjega dela slovenske mladine? Morda je to odločitev slovenskega mladinskega vodstva ali celo odločitev

v ožjih krogih, proti katerim se prav mladi borite?

V tem »pogovoru« z mladimi se zavedam njihove vloge in želja. Popolnoma jih razumem in podpiram v vsem, kar je revolucionarnega, boljšega. Poudarjam pa, da se ravno vsemu, kar je »stereotipnega«, le ni treba umakniti pred novim. Najmanj kar mora ostati, je namen – smisel. Tako bi morala štafeta (ne samo po mojem mnenju) ostati, če ne celo pridobivati v pomenu, saj je vendar Titova zapuščina mladim rodovom.

Sploh je veliko članov, razprav in debat, kjer se – ne samo mladi – opredeljujejo proti marsičemu, tudi proti stvarim, ki veliko pomenijo za prejšnje, sedanje in prihodnje rodove.

Poglejmo še, kaj vse se je dalo prebrati in slišati v zadnjem času. Nekateri so proti: štafeti, proslavam (ne samo dragim), pomenovanju objektov in ustanov po zaslugi ljudih, obeleževanju dogodkov iz obdobja NOB, so proti partizanskim, revolucionarnim in delavskim pesmim, proti filmom in knjigam s tematiko NOB ali po vojni graditvi in obnovi domovine. Nekaterim je odvratno, če jih spomniš, kaj vse smo dosegli v štiridesetih povojnih letih!

Je že res, da nas pestijo velike težave in da včasih strešamo jezo kar navprek. Vendar – imejmo mero in reci-mo bobu bob!

Jože Pahor-Sever

Največ pozornosti programu dela

Danes, v četrtek 14. januarja, bo peta redna letna programska konferenca ZRVS mesta Ljubljana. Delegati bodo med drugim sprejeli poročilo o delu v minulem letu, izvolili nove člane predsedstva MK ZRVS in sprejeli program svoje organizacije v prihodnjem letu.

Pri sprejemu vseh teh dokumentov ne bi smelo biti nobenih težav, saj so se o njih izrekli že v krajevnih in občinskih organizacijah, ZRVS. Predvsem bodo mcale organizacije nameniti več

pozornosti uresničevanju nalog na področju idejnopolitičnega, splošno-vojaškega ter obrambnosamozaščitnega usposabljanja nja, dejavnostim splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite in druge družbene aktivnostim. Na področju organizacijskih in kadrovskih zadev bodo uveljavili tiste metode dela, ki bodo omogočale učinkovito uresničevanje svojih nalog.

Sicer pa bomo podrobneje o vseh teh vprašanjih spregovorili v eni izmed prihodnjih števk našega časopisa. N. Č.

Ohranjanje vedrino

Rada berem TV-15 Naš tovariš, posebno tiste sestavke, ki jih v drugih sredstvih informiranja ni najti. TV-15 je prav zaradi svoje posebne vsebine pomemben za stare in tudi za mlade. Narodnoosvobodilni boj, po moji presoji, postaja vse bolj zanimiv tudi za tiste, ki dosedaj niso pokazali zanimanja zanj. Izključujem seveda tiste, ki so idejno nasprotovali temu boju, se krčevito opirali na stare ali tuje ideje in poglede, bili nasprotniki samoupravnega socializma in pričakovali (ali še pričakujejo) prihod premaganih reakcionarnih sil iz tujine).

Poleg vse pohvale, ki gre vašemu tedniku, bi želela, da bi TV-15 več pisal o moralnih in idejnih vrednotah narodnoosvobodilnega boja, o posameznih partizanih v boju, o njihovi povojni življenjski poti, ki marsikatero

mu, čeravno je bil mir, ni bila postlana z rožicami.

Rubriko z naslovom »Politikomisar Sime zbira in komentira« rada berem in sem zadovoljna z vsebino, imam pa tudi določene pripombe. Mislim, namreč, da preveč piše le o pomanjkljivosti v naši družbi (o tem kar naprej beremo v drugih časopisih, poslušamo na radiu in TV). Zavedam se, da je tudi o tem treba pisati, toda trdno sem prepričana, da je v naši družbi veliko dobrih stvari, veliko vsega, kar je plod dela poštenih ljudi, tudi tistih, ki so na vodilnih položajih. Zakaj kažemo samo temne plati in tako izničujemo vse, ti-sto, dobro in pošteno?

Medalja ima dve strani, pravijo, življenje pa ni medalja, nima samo dveh strani, temveč mnogoteri razsežnosti. Iz tega izhaja moja ugotovitev, da je treba vsem pla-

tem življenja pripisati določene vrednote, ki jih moramo seveda odkriti. Ljudi namreč živo zanima, kaj vse smo naredili, kaj imamo in kaj bo z našim jutri! To »jutri« je preokupacija vseh, posebej mladega rodu.

Mladih delavcev, učencev, študentov, pa tudi nas starejših, za boljše delo ne bodo motivirale »črne informacije«, zato bi rada, da komisar Sime in drugi v TV-15 opisujete in komentirate tudi tisto, kar je v našem življenju, družbi in državi dobrega.

Izhajam iz prepričanja, da so politični komisarij v NOB govorili, pisali in delali tako, da so v najtežjih trenutkih v pripadnikih svojih enot in med prebivalstvom vzbujali vedrino, dajali upanje in vcepjali optimizem tudi povsod tam, kjer je bilo vse zavito v črno in dim.

Tudi vi in »politikomisar Sime« delujeta tako, kot so komisarij v narodnoosvobodilnem boju! Francka D. (iz okolice Ljubljane)

Steze partizanske Jelovice so znova oživele

Za točko ob prvo mesto

Minuli konec tedna so se v Dražgošah in okolici zvrstile številne prireditve v počastitev obletnice boja Cankarjevega bataljona, ki ga je imel z Nemci pred šeststiridesetimi leti. Med njimi je ena najbolj številnih prav gotovo tekmovanje patrolj ZRVS in ZSMS in poteka pod geslom Po poti heroja Kebeta.

Ekipe, ki jih sestavljajo po trije rezervni vojaški starešine in trije mladinci, ki še niso odslužili vojaškega roka, se že zgodaj zjutraj zberejo v Kropi, v sindikalnem domu. Tam jih je letos pozdravil in odprl tekmovanje predsednik RK ZRVS Branko Jerkič. Nato pa so jih organizatorji seznanili z načinom tekmovanja, nakar so ekipe odšle reševati topografsko nalogo. Določiti so morali topografsko in geografsko orientacijo, določiti relativno višino na karti. Naslednja naloga je bilo reševanje taktične naloge, ki je imela naslov Okrepljen planinski vod v naskoku ali jurišna skupina v napadu na utrjeno postojanko, ki so jo reševali rezervni starešine, mladinci pa so morali odgovoriti na šest vprašanj o dražgoški bitki in o varstvu okolja.

Po opravljenih teoretičnih nalogah so odšle ekipe na strelišče, kjer je vsak član izstrelil v tarčo tri naboje z malokalibrsko puško. Čas streljanja je bil omejen, in sicer je morala ekipa opraviti streljanje v devetih minutah.

Nekaj minut pred deveto uro pa se je začel najtežji del tekmovanja. Ekipe so morale v najkrajšem času preteči pot iz Kroke v Dražgoše. Dolga je bila približno devet kilometrov, višinska razlika pa je okoli štiristo metrov. Pravila predvidevajo, da morajo člani pomagati sotekmovalcu, ki omaga ali pa se

poškoduje, saj mora ekipa priti v cilj v popolni postavi, razdalja med prvim in zadnjim članom ekipe pa ne sme biti večja kot petdeset metrov.

Ko je prišla v cilj v Dražgošah zadnja izmed petindvajsetih prijavljenih ekip, je računalnik pokazal, da je vse naloge najbolje opravila ekipa Domžal; druga je bila ekipa Ljubljana Vič-Rudnik,

tretja pa ekipa iz Škofje Loke.

Že doseženi rezultati kažejo, kako jemljejo v posameznih občinah to tekmovanje. Ekipe, ki so se dalj časa pripravljale nanj, so dosegle veliko boljše rezultate, kot tiste, ki so imele samo nekaj dni priprav. Seveda bo marsikdo rekel, da je to odvisno od denarja. To drži samo delno, še bolj so priprave odvis-

ne od iznajdljivosti.

Kako se je pripravljala ekipa občine Ljubljana Vič-Rudnik na letošnje tekmovanje v Dražgošah, smo vprašali njenega vodjo Marjana Knavs. »Telesnim pripravam ekipe nismo namenili nobene pozornosti, saj je vseh šest tekmovalcev članov Smučarskega kluba Brdo, torej so aktivni smučarji-tekači in vadijo skozi vse leto. Občinska konferenca ZRVS jim je zagotovila strelivo za malokalibrsko puško in v pripravljalnem obdobju je ekipa izstrelila približno osemsto nabojev. Streljanje je potekalo pod vodstvom in nadzorstvom strelskega učitelja, ki je sicer rezervni vojaški starešina. Ta je sproti opozarjal na napake, hkrati pa je skrbel za varnost na strelišču.«

Posebno pozornost so namenili reševanju taktične naloge. Tako so z razpisom tekmovanja dobili okvirne usmeritve zanjo in na podlagi tega so z ekipo delali člani komisije za vojaško strokovno usposabljanje, veliko so pomagali tudi delavci občinskega štaba TO. Člani ekipe so reševali nalogo, nato pa so jim člani komisije povedali, kaj so naredili prav, kaj narobe in jim pojasnjevali. Kot pravi Marjan Knavs, sta največ z ekipo delala Slavko Stamejčič in Bine Lenaršič.

Mladincem pa je pri njihovih nalogah pomagal predsednik občinske konference ZSM Slavko Slak.

Ekipa iz občine Ljubljana Vič-Rudnik se je pripravljala približno mesec. Povedati pa moramo, da se vsako leto pripravlja osem tekmovalcev, tako da imajo rezervne člane, če bi morebiti zboleli, ali zaradi drugih vzrokov ne bi mogli oditi v Dražgoše.

Kot pravi Marjan Knavs, bi z lastnimi sredstvi in z lastnimi silami zelo težko pripravili ekipo, ob pomoči občinskega štaba TO in občinskega sekretariata za ljudsko obrambo pa kar gre.

Po končanem tekmovanju člani ekipe občine Ljubla-

Ekipo občine Ljubljana Vič-Rudnik, v kateri so bili od leve proti desni Janez Lovše, Srečko Završki, Marko Dolenc, Igor Kastelec, Aleš Fevžer, Matjaž Curk in tehnični vodja Marjan Knavs, se sprašuje: »Kje smo izgubili tisto točko...«

na-Vič-Rudnik niso bili preveč gostobesedni, saj jih je zmagovalna ekipa Domžal prehitela samo za eno točko. Vendar smo le nekako izvedeli, kaj menijo o tekmovanju. Dejali so, da je bila pot iz Kroke v Dražgoše dobra, vendar bi moral organizator poskrbeti za bolj disciplinirano obnašanje pohodnikov, ki se niso hoteli umikati ekipam, ki so pot pretekle. Za teoretični del pa so menili, da ni bil pretežak in bi ga moral vsak rezervni vojaški starešina opraviti brez večjih problemov.

To je le en izmed petindvajsetih načinov priprave na tekmovanje. Druge ekipe imajo svoje, ki so pogosto dražji in še manj učinkoviti so, kot je ta. Povejmo še, da je večina ekip z zavistjo gledala ekipo Murske Sobote, ki že nekaj let prihaja v Dražgoše v drugačnih trenirках in pokrivalih.

B. K.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Se bodo potovali...

Nedavno potovanje naše najvišje partijske delegacije v Zimbabve, Zambijo in Tanzanijo je sprožilo val kritičnih ocen po vsej Jugoslaviji. Tako je na primer, nekdo vprašal predsednika slovenske socialistične zveze Jožeta Smoleta v televizijskem pogovoru s poslušalci: »Zakaj je delegacija ZKJ pred kratkim potovala v nerazvite afriške države, ko od njih ne moremo prav ničesar pričakovati, kvečjemu da jim nekaj dajemo?«

Na sestanku borcev Hrvške iz Zagreba pa je bilo celo slišati, da so takrat bili razlogi, da najvišji partijski vrh gre na pot – toda ne po Afriki, temveč po Jugoslaviji, ki jo pretresa kriza!

Na take in podobne pripombe je predsednik predsedstva CK ZKJ Boško Krunic odgovoril v intervjuju, ki so ga objavile konec decembra Novosti 8, Borba in Večernje novosti, vsi iz Beograda. Navajam odlomek iz tega intervjuja v originalu: »Naravno, saj je kriza u zemlji i svako putovanje je nepopularno, to svetu dojadi i ljudi kažu: dosta, koliko trošite na putovanja? Zato se i tu postavlja pitanje: da li je dovoljna samo informacija o putovanjima delegacija ili uz nju objaviti tekstove o saradnji sa određenim

zemljama, partijama, pokretima, značaju ovih veza itd. Inače ne koštaju nas mnogo ta naša zvanična putovanja. (podčrtal Sime). Kao Predsednik Predsedništva CK SKJ za osam dana putovanja u tri zemlje juga Afrike, imao sam 150 dolara. Biosam gost, ali nisam siguran da tih 10 procenata od dnevnice zavreduje toliko pažnje.«

Brez komentarja...

Vendar po mojem mnenju drži ugotovitev, da razna potovanja vseh vrst delegacij postajajo vse pogostejša v času, ko država tone v krizi...

Predsednik Gospodarske zbornice Jugoslavije Milan Pavić je v slabih dveh letih, odkar je na tej funkciji, obral že dobršen del sveta. Urnik potovanj ima tako natlačen, da se mu je zgodilo, da je komaj prišel iz Japonske, pa se je, revež, moral že odpraviti na pot v Južno Ameriko. V času, ko je zvezna skupščina sprejemala prosluli Protiinflacijski program in ukrepe »šok-terapije«, je bil Pavić v ZDA. Službeno, seveda.

Prebral sem tudi, da je neka naša mestna komunalna delegacija (na žalost niso objavili imena tega mesta) službeno obiskala Peking in tam s kolegi izmenjala izkušnje...

V nasprotju s spoštova-

nim Boškom Krunicem menim, da so ta potovanja zelo draga. Nekaj dokazov: dnevnicca za Japonsko znaša 247 dolarjev, na to dobi jo najvišji funkcionarji še 20 odstotkov posebnega dodatka. Dnevnicca za Romunijo znaša 96 dolarjev, Kitajsko 108, Bolgarijo 86, Kongo 147, ZDA 148, Turčijo 157, Zaire 155 itd.

Naše delegacije precej potujejo v Irak, kljub temu, da se vojskuje z Iranom. Dnevnicca za Irak znaša 170 dolarjev, a se zaradi »vojnih razmer« poveča za 30 odstotkov, najvišjim funkcionarjem pa še za že omenjenih 20 odstotkov.

Če ob navedenih dnevnicah prištejemo še število članov delegacij in seveda še potne stroške (letalo), dobimo vse prej kot zane-marljive številke! Tako na primer Gospodarska zbornica, ki živi od prispevkov gospodarstva, ki je iz dneva v dan vse bolj zadolženo, načrtuje letos (1988) za službena potovanja kar 23 milijard dinarjev – novih seveda, od tega 10 milijard za dnevnicke, 13 milijard pa za potne stroške!

Pa še najnovejši primer iz serije načrtovanih potovanj. Predsednik Zveze telesnokulturnih organizacij Bosne in Hercegovine Filip Vuković je povedal, kdo so na spisku delegacije mesta Sarajevo za bližnje

olimpijske igre v kanadskem Calgaryju, ki bo tja potovala seveda na državne stroške: predsednik ter generalni sekretar zimskih olimpijskih iger v Sarajevu Branko Mikulić in Ahmed Karabegović, ki lahko pripeljeta s seboj kot gosta še dve osebi, na primer soprogo, sestro ali prijatelja; sedanjí sarajevski župan Salvo Selimović, kakor tudi nekdanji predsednik mestne skupščine Uglješa Uzelac; nekdanji tiskovni vodja ZOI Pavle Lukač s soprogo Vesno; direktor ZOI-turista Ante Rodić; direktor »Unis-turista« Nikola Filipović; predsednik MK SZDL Vinko Rebac; predsednik mestnega IS Ranko Pejić; namestnik predsednika skupščine Ante Marković; predsednik odbora za turizem v mestni skupščini Zlatko Prljenda; član predsedstva mladinske organizacije Miroslav Pejić; sekretar zveze SIS Nenad Malović; prevajalka Jelena Trumić in njen soprog Aleksandar; ter Alma Djindjić, katere funkcija ni opredeljena.

Po moji oceni je 16-članska delegacija odločno prevelika, dovolj bi bili le trije člani delegacije za otvoritveno ceremonijo! Prevaljka je nepotrebnost, ker pričakujem, da bodo ugledni člani delegacije le toliko obvladali angleščino

ali francoščino, jezika, ki jo govorijo v Kanadi, da se bodo sporazumeli. Saj se vedar ne bodo pogajali o odstranitvi raket dolgega dometa! Če pa bodo v jezikovnih težavah, kar pri naših delegacijah ni redkost, pa jim bodo lahko priskočili na pomoč strokovnjaki iz naše ambasade v Kanadi...

Različni inšpektorji

Lojze Deželak, generalni direktor HP Kolinska iz Ljubljane: »Dobro poslovanje in zasnovani načrti so postali z ukrepi zvezne vlade izredno vprašljivi. Vse cene surovin so se povečale za 60 in in več odstotkov, mi pa smo morali cene znižati, kot je bilo zapisano v odloku, tako da je zvezni inšpektor, ki nas je obiskal že dva dni po sprejetju protiinflacijskih ukrepov, ugotovil našo doslednost.«

Ob uvedbi zadnjih ukrepov zvezne vlade (torej v slabem mesecu dni) so jugoslovanski tržni inšpektorji tja do sredine decembra opravili po šest pregledov. Najbolj pa so se izkazali tržni inšpektorji v Črni gori. Trije so namreč izvedli samo eno kontrolo. Po tem sodeč je morala biti leta zelo temeljita, vendar pa o tem ni poročil...

Ob tem je zanimivo spomniti, da je Slovenija bila proti predloženemu Protiinflacijskemu programu, medtem ko ga je Črna gora enodušno podprla!

Devize v tujih bankah

Koliko imajo Jugoslovani deviz v tujih bankah? Na to vse pogostejše vprašanje zaenkrat še ni odgovora in ga bržkone (točnega) še dolgo ne bo.

Avstrijski časopisi so pred nedavnim pisali, da imajo Jugoslovani milijardo šilingov v bankah na Dunaju, v Celovcu in Gradcu. Te vesti še niso demantirali. Pri tem je treba upoštevati, da to ni denar naših delavcev na začasnem delu v Avstriji, ker se njihov denar vodi kot vloge avstrijskih državljanov. Zelo težko je navesti, kateri Jugoslovani so vložili denar v avstrijske banke, ker avstrijski bankirji povsem spoštujejo tajnost... Vlaganje v tujih bankah je po naših predpisih kaznivo. V zakonu o deviznem poslovanju med drugim piše: »Jugoslovani ne smejo imeti tekočih in drugih računov v tujini, tujih hranilnih knjižic ter kreditnih kartic tujih emitentov, niti ne morejo kupovati tujih vrednostnih papirjev in se zadolževati v tujini. Za kršitelje tega predpisa je predvidena tudi zaporna kazen od šestih mesecev do treh let.«

Seveda, če ga dobijo in če nima dobrih zvez. Vendar se to zgodi precej pogosto in še to so le majhne ribe...

Vaš Sime

Kalejdoskop

Že letos vrh SZ – Kitajska?

Sovjetski partijski voditelj Mihail Gorbačov je v intervjuju za najvplivnejši kitajski tednik Lianowang (Pogled) predložil sklic sovjetsko-kitajskega vrhunškega srečanja. V intervjuju, katerega del je prenašala tudi moskovska televizija, je Gorbačov poudaril, da je med državama politični dialog že vzpostavljen in da bi bilo vrhunsko srečanje potemtakem logično nadaljevanje razvoja dogodkov.

Novica ima nedvomno vse prvine politične senzacije, kajti gre za prvi intervju sovjetskega voditelja v minulih

treh desetletjih ohlajenih odnosov dveh socialističnih sosed. Nič manjšega pomena nima tudi za razvoj splošnega političnega ozračja v mednarodnih odnosih, zlasti pa za možne pozitivne posledice v odnosih znotraj velikega trikotnika med Moskovo Washingtonom in Pekingom.

Krivično bi bilo, če bi diplomatsko pobudo za odpravo ovir na ozki brvi, na kateri se srečujeta Moskva in Peking, pripisali izključno Mihailu Gorbačovu, ki je temelje svoje azijske politike resda prvič predstavil julija leta

1986 v Vladivostoku. Sedanja pobuda je premišljena naložba političnega kapitala, ki ga je Gorbačov skoval s podpisom decembrskega raketnega sporazuma v Washingtonu. V novejših nastopih tako sovjetskih kot kitajskih predsednikov sta obe strani praviloma izražali željo o dvogovoru na najvišji ravni, manj konkretni pa sta bili, ko je bilo potrebno odgovoriti, kdaj in kako naj bi se voditelja sešla.

Prav v tej zadregi pa se pokaže bistvo zastoja na poti normalizacije sovjetsko-kitajskih državnih in partijskih odnosov. Poglavitne ovire so namreč trisovjetska zasedba Afganistana, vietnamska Kampačija in navzočnost sovjetskih vojaških čet v Mongoliji, oziroma na skupni sovjetsko-kitajski meji.

S političnim realizmom

prežeti Peking seveda ne pričakuje, da bi Sovjetska zveza vse tri poglavne ovire odstranila naenkrat. Dovolj zgovorna pa je nedavna izjava arhitekta kitajskih reform Deng Xiaopinga, da se je namreč pripravljati sestati z Gorbačovom, bodisi v SZ bodisi zunaj nje, če bi Moskva Vietnam spodbudila k umiku iz Kampačije. Nenadna otoplitev med državama je seveda nemogoča, za zdaj pa je pomembno zlasti to, da razum in državniška modrost izpodrivata tridesetletno mrtvilo.

Od predlaganega vrhunškega sestanka dveh največjih socialističnih sosed, zlasti pa od njunih pogledov na gospodarsko in politično prenovo utegnejo nenazadnje imeti koristi tudi drugi udeleženci v nujnem procesu socialistične preobrazbe.

Miha Lamprecht

Obisk v nekdanjih kolonijah

Britanska ministrska predsednica Margaret Thatcher je z obiskom v Nigeriji in Keniji končala svojo prvo afriško turnejo. Čeprav ima Velika Britanija s Kenijo in Nigerijo med afriškimi državami razen JAR največji obseg trgovinske izmenjave, pa je bil obisk v stomilijonski Nigeriji, vsaj navzven precej različen od tistega v Keniji. Medtem ko v Nairobiju po obisku niso mogli skriti vznemirjenosti nad vtisom, ki ga je pustila »železna lady«, pa so jo ob prihodu v nigerijsko glavno mesto Lagos pričakali demonstranti s protestnimi gesli kot na primer »nočemo apartheida« ali »železna lady, pojdi domov«.

Po prvotnem scenariju naj bi Thatcherjeva poleg svojih bivših kolonij, Kenije in Nigerije, obiskala tudi nekatere države prve boje črte in

sicer Bocvano, Zambijo in Zimbabve, tega pa ni storila zaradi ohlajenih odnosov z njimi. Poglavitni razlog za to seveda leži v dejstvu, da Thatcherjeva odločno nasprotuje gospodarskim in drugim ukrepom proti Pretoriji, češ da bi le-ti škodovali afriški večini in južnoafriškim sosedam, katere gospodarsko stanje je slabokrvno in ranljivo.

Takšno odklonilno stališče britanske vlade in njene ministrske predsednice ima posebno težo, kajti prav London in Washington imata v svojih rokah poglavitne vzvode in možnosti, s katerimi bi lahko pritisnili na zadnjo trdnjavo rasizma na jugu Afrike. Margaret Thatcher se zato razumljivo zavzema za »mir, vztrajanje in potrpežljivost«, prav to pa naj bi v končni fazi pripeljalo do

tega, kar si želijo tako britanska vlada kot tudi druge afriške države – do ukinitve apartheida. Takšna britanska stališča pa so med drugim že lani oktobra botrovala neuspešno končanem vrhunskem srečanju držav članic Commonwealtha v kanadskem Vancouvru.

62-letna ministrska predsednica torej v zvezi s krizo v Južni Afriki ni povedala ničesar novega, razen tega, da je ponovila, da je po mnenju Londona najpametneje povečati gospodarsko, tehnično in drugo pomoč prifrontnim državam in tako zmanjšati njihovo odvisnost od Južne Afrike. Britanci potemtakem niti slučajno ne razmišljajo o uvedbi gospodarskih sankcij proti Pretoriji ali o možnostih deinvestiranja v Južni Afriki. Trgovinska izmenjava zdaj znaša okrog tri milijarde dolarjev, s tem pa je Južnoafriška republika kot britanski gospodarski partner v Afriki daleč

na prvem mestu. V nasprotnem primeru bi Britanija izgubila vpliv v Pretoriji in, kot zatrjujejo v Londonu, tako ne bi mogla vplivati na »reformiranje rasistične politike ali na ukinitve apartheidskega sistema«.

Ob upoštevanju omenjenih dejstev petdnevna turneja na črni celini za Margaret Thatcher in njeno politiko ne more dobiti oznake neuspešna. Kajti, bolj kot prispevati k odpravi stanja in krivičnih razmer na jugu Afrike je britanska premierka uspela utrditi britanski položaj v svojih nekdanjih kolonijah, kar je seveda zlasti v Keniji storila z novo, izdatno finančno pomočjo. Pomoč pa najverjetneje ni bila namenjena le izmenjavi plačilne bilance, temveč zlasti utrditvi strateško pomembnih interesov v tem delu sveta. To pa je že druga zgodba.

Miha Lamprecht

Okostenele stranke v Italiji

Osrednja tema v italijanski politiki so zdaj ustavne spremembe. Potrebo po teh spremembah so poudarjali ob nedavni 40. obletnici sprejetja prve italijanske republiške ustave, izglasovane ob koncu leta 1947. O njih je v svoji novoletni poslanici spregovoril tudi predsednik republike Cossiga.

Glavni predmet razprav o ustavnih reformah so stanke. V italijanskem javnem življenju resnično že nekaj let vlada »partitokracija«. Tudi Cossiga je predstavnik strank odkrito opozoril, da bi morali demokracijo namesto rušiti graditi. Pred-

vsem stranke bi morale skrbeti, da bi prišlo do »večje prisotnosti in veljave« državljanov v državi. Morali bi postati resnično glavni nosilci državnega ogrožja, ne pa biti, kot je v glavnem danes, »podložniki ali pa privrženci posameznih skupin«, ki jih v bistvu predstavljajo stranke.

Skratka, napočil je čas, ko bi se morale stranke takorekoč »regenerirati«, saj so svojo nekdanjo demokratsko funkcijo zanemarile in jo celo naklepno zapostavile. Postale so »leglo oblasti«.

Novoletne poslanice pomembnejših italijanskih po-

litičnih moč izhajajo iz ocene, da je italijanska demokracija »dovolj zrela« za ustavne reforme. Sredstva obveščanja so dala zlasti poudarek stališču, ki ga je izrazila predsednica parlamenta (komunistka) Jottičeva, da »bo treba razmisliti o takih prenovah, ki naj bi državljanom utrlje pot, da bi postali subjekt, se pravi odpravile zdajšnje stanje, ki pa pelje v vse večje odtujevanje ljudi«.

»Partitokracija« je dosegla nivo »nevarnosti«. Med ljudmi in državo ni »življenjskih vezi«, poudarja te dni glasilo KP Unita. Enako misli tudi glasilo socialistične stranke

»Avanti«, ko pravi, da so stranke okostenele. Politični dejavniki posebej menijo, da so v Italiji nastopili pogoji za »sodobnejšo demokracijo«. Ob tem ugotavljajo, da so v nekaterih deželah zanesljivo bolj moderni. Vendar pri tem ne gre za stopnjo demokratske rasti, ki je v Italiji zagotovo visoka, pač pa za »specifike«, ki stanje v Italiji razlikujejo od drugih.

»Gre za nove svoboščine, ki jih narekuje napredek skupnosti, terjajo pa zlasti produktivne sile v državi,« je poudaril predsednik Cossiga, čeprav je povsem jasno, da ostajajo temeljna načela nedotakljiva. Domala enotna je sodba, da bo treba ustavo »posodobiti«, ne pa znova sestaviti.

Miro Kocjan

Kdo vse pomaga gibanju Unita?

Tuji časopisi so konec decembra 1987 opozarjali, da je na angolskem ozemlju, ki ga nadzorujejo uporniki gibanja Unita, videti precej »uniformiranih Američanov«.

V Luiani se je redno zadrževalo deset Američanov in nadziralo raztovarjanje pošilk, ki so prihajale z letali. Po tej poti so Američani dostavljali upornikom protiletalske rakete, rakete za boj proti tankom in drugo orožje. Vsi so vedeli, da ta letala prihajajo z ameriškega vojaškega oporišča Kamina v provinci Saba, ki leži na jugovzhodu Zaira!

Ujetnik-pripadnik Unita, katerega izjave so zapisali v ameriškem »Herald Tribune«, je tudi pripovedoval, da je leta 1976. in 1977. deloval kot preskrbovalni oficir Unita na oporišču v Kamini v Zairu. Leta 1986 so angolski uporniki dvakrat prišli v Kamino, kjer so jih ameriški konstruktorji poučevali v ravnanju s protiletalskimi in protitankovskimi raketa-mi. Učili so jih tudi vojaške

ga izvidovanja. Kakor piše Herald Tribune, je predsednik Zaira Mobutu Sese Seko zanikal obtožbe, da Američani tako zlorabljajo svoje oporišče v Kamini. »Ni res, da se tam pod ameriškim nadzorom urijo angolski uporniki, kaj šele, da bi od tam pošiljali Savimbiju vojaško pomoč«, je dejal Mobutu.

Doslej so ZDA vztrajno zavračale pojasnilo, po kakršnih poteh se uporniško gibanje Unita oskrbuje z ameriško oborožitvijo. Znano je samo to, da so uporniki dobili v letu 1987 od Američanov za 15 milijonov dolarjev pomoči, toliko torej, kakor v letu 1986. Neki Belgijec, ki je pred nedavnim obiskal ameriško oporišče v Kamini v Zairu, je izjavil predstavniku ameriškega časopisa, da se je obseg ameriških pošilk prek tega oporišča angol-

skim upornikom zelo povečal oktobra in novembra lani, torej med znano ofenzivo v tem delu Angole. Tudi predstavnik gibanja Unita je v pogovoru z dopisnikom ameriškega časopisa pred nedavnim izjavil, da veliki ameriški transporterji, polni vojaške pomoči, pristajajo na angolskem ozemlju, ki ga kontrolira Unita. Neki predstavnik Unita je dejal: »Če pomislimo, koliko je sovjetskih sodelavcev v Angoli, potem je Američanov pri nas veliko premalo!«

Unita ima poleg ameriškega tudi južnoafriško orožje. Precej opreme, ki jo imajo uporniki, so zaplenili rednim angolskim četam, med drugim sovjetske in brazilske transporterje, sovjetske tanke tipa T-55, T-54 in T-62, raketno orožje tipa katjuša, topove in brzostrelke tipa AK-47 ter kalašnikov. Pred časom je Savimbi priredil razstavo zaplenjenega orožja in bil tako nepreviden, da je pokazal neke radijske postaje, za katere se je izkazalo, da so britanskega izvora, da jih po

Ko je Angola slavila 12. obletnico neodvisnosti, so se postavili v vrsto tudi angolski uporniki v Jambiji. Zvrstili so se pod povečano sliko, ki kaže ameriškega predsednika Ronalda Reagana in uporniškega voditelja Jonas Sawimbija med njunim srečanjem v Beli hiši. Nato so imeli uporniki parado in razstavo »zaplenjenega« orožja, s čimer so se še dodatno osmešili.

licenci izdelujejo v Južni Afriki in da je Južna Afrika z njimi opremila svoje enote, ki se vojskujejo na angolskem ozemlju!

Kubanski vojaki so se konec lanskega leta zapletli v boje z južnoafriškim kor-

Ta teden doma...

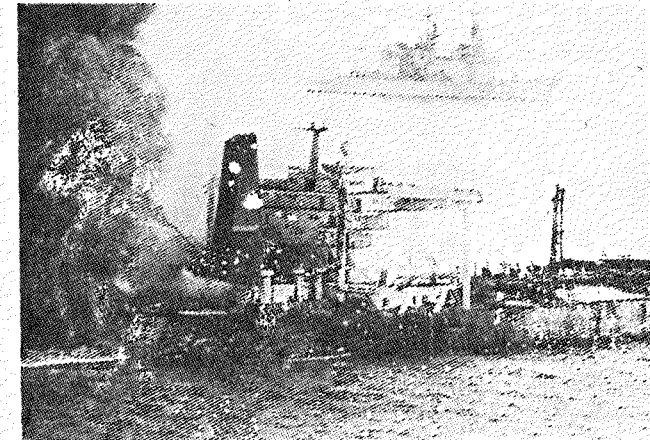
Beograd: Potem, ko je začelo mleka na trgu že krepko primanjkovati, saj ga kmetje po odrejeni prenizki ceni niso bili voljni prodajati, je Zvezni izvršni svet naposled le naredil izjemo in odmrznil ceno mleka. Upati je, da se bo podobno kmalu zgodilo tudi z mesom, s čimer naj bi bila preprečena tudi katastrofa na tem »sektorju« ponudbe in povpraševanja. Ni pa znamenj, da bi jugoslovanska zvezna vlada kmalu z umikom svojih nesmiselnih in celo škodljivih ukrepov kaj pozitivnega ukrenila tudi na drugih področjih zalomljenih gospodarskih tokov.

Zemona: V zemonskem dvorcu sta si v tako imenovanem Zlobčevem pogovoru vprašanja in odgovore izmenjavala Ciril Zlobec in Marko Bulc, predsednik Gospodarske zbornice Slovenije – na aktualno temo »gordijskih vozlov« jugoslovanske in z njo vred seveda tudi slovenske ekonomije. Marsikateri teh vozlov bo treba presekati, kajti sami se ne bodo razvozlati.

Beograd: Usklajevanje neusklajenih stališč, s katerimi posamezne republiške delegacije v zvezni skupščini pogujejo sprejete resolucije za leto 1988 ter zveznega proračuna, se intenzivno nadlajuje in se, težko, a vendarle, bliža svojemu rezultatu, deloma z upoštevanjem logičnih zahtev, deloma s kompromisnim popuščanjem.

...in po svetu

Bagdan/Teheran: Iraško letalstvo je nedaleč od iranske obale napadlo in zadelo še tri tankerje. Egipčanski predsednik Mubarak pa nadaljuje turnejo po nekaterih zalivskih državah. Po mnenju Teherana ima sedanja turneja egipčov-

skega predsednika namen okrepiti vpliv Washingtona na tem območju, hkrati pa podaljšati tudi napetost v Perzijskem zalivu.

Gaza: Na zasedenih arabskih ozemljih se nadaljuje civilna vstaja palestinskega prebivalstva, začetek tedna pa je terjal tri nove žrtve, tako da se je število le-teh povzpelo že na 33. Združene države Amerike so znova izrazile precejšnjo zaskrbljenost zaradi prelivanja krvi in hkrati od vseh vpletenih strani zahtevale da ustavijo spopade.

Ženeva: V začetku tedna je v Ženevo dopotoval glavni sovjetski pogajalec na pogajanjih o zmanjšanju medcelinskih raket Obukov. V četrtek se bodo tako nadaljevali tudi pogovori o strateškem jedrskem orožju, kot sta se med srečanjem v Washingtonu dogovorila Reagan in Gorbačov.

Varšava: Zahodnonemški zunanji minister Genscher nadaljuje svoj obisk na Poljskem. Opazovalci menijo, da se utegne sestati tudi z voditeljem prepovedanega sindikata Solidarnost Lechom Valenso, sprejel pa naj bi ga tudi partijski voditelj Jaruzelski.

Washington: Po besedah ameriškega državnega sekretarja Georgea Schultza so dogodki v minulih dneh v Panami pokazali, da številni prebivalci niso zadovoljni z vladavino trde roke Antonia Noriege. Po njegovih besedah ima Washington precej problemov, ko skuša panamsko vojaško vodstvo prepričati o potrebi večje udeležbe civilistov v vladi.

ta v boju z rednimi angolskimi četami, res umaknila z angolskega ozemlja. Petega decembra je namreč poveljnik južnoafriške armade Geldenhuys obljubil, da se bodo njegove čete umaknile najkasneje do božiča.

Po obisku angolskega predsednika Dos Santosa 7. novembra lani v Moskvi je Kuba (po nekaterih poročilih iz afriških virov) povečala svoj kontingent v Angoli. Namestnik šefa političnega oddelka kubanskega veleposlaništva v Luandi polkovnik Herrera je – kot je poročala radijska postaja Luanda – izjavil, da se bodo kubanske čete toliko časa bojevale v Angoli, dokler »ne bomo dosegli končne zmage«. Tako se je oglasil južnoafriški minister za vojsko Malan in tudi povedal svoje. Kakor je poročala radijska postaja Johannesburg, je v nekem pogovoru dejal, da bo južnoafriška vojska vsakokrat prestopila mejo z Angolo, kadar bodo kaj takšnega terjali južnoafriški interesi...

Florjan Lajmš

Steklarska šola Rogaška Slatina

Izvozniki v šolskih klopih

Majhna prodajalna steklenih izdelkov rogaške steklarske šole je kljub zgodnji uri že gostila prve kupce ali morda radovedneže, ki jih je pritegnilo po vsem svetu znano rogaško steklo, natančneje, izdelki učenecv Steklarske šole. Ne torej tisti »pravi«, na katerih si rada napase oči vsaka gospodinja.

Pridevnik »pravi«, sem izvedel pozneje, nikakor ni ustrezen: izdelki, ki jih pri svojem praktičnem delu naredijo učenci Steklarske šole, se skoraj v ničemer ne razlikujejo od onih, ki jim je vtisnila lepoto in duha preizkušena roka starega rogaškega steklarja.

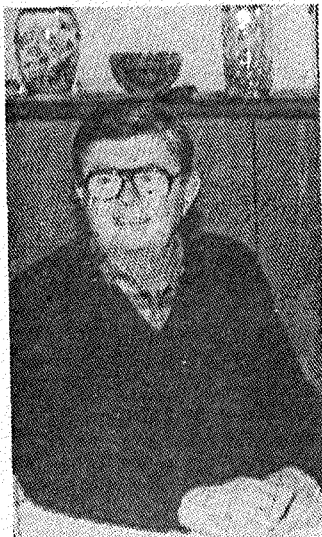
Nihajna vrata so se zaprla za mano, obstal sem na dolgem hodniku, po katerem se mi je približeval mladenič izrazilo azijskega obraza. Ni vprašanje, kje je direktorjeva soba, mi je odgovoril v lepi slovenščini, ne glede, na to, da ni bilo dvoma, kje je njegova domovina.

Tehnični vodja Steklarske šole Rogaška Slatina, ki je lani praznovala štiridesetletnico obstoja in ki je (zaradi tega me je radovednost tudi prignala) ena redkih, če že ne edina šola pri nas, ki se pohvali z imenitnim dejstvom, da je izvoznik, Miha Kolar, mi je uganko takoj razvozlal:

»Mladi mož je eden štirih Burmancev, štipendistov naše vlade, ki jih šolamo za potrebe njihove, na novo zgrajene steklarne, že na začetku obremenjene s pomankanjem ustreznih kadrov. Hkrati pa so ti mladi ljudje prvi tujci, ki se šola jo pri nas.«

Ni bilo lahko zlesti iz plenice

Način izobraževanja mladih steklarjev z mojstri se je kmalu po osvoboditvi pokazal za neustreznega – 1947. leta so ustanovili Steklarsko šolo. V prvi letnik je bilo vpisanih petin-

Mož, ki ima nedvomno največ zasluga za razvoj šole: inž. Lado Tkavc

je v naslednjih letih število učencev znova zvečalo, vse skupaj pa se je močno spremenilo v letih 1953 in 1954, ko so obnovili šolsko poslopje in zgradili prepotrebne šolske delavnice. Temu desetletju je dal poseben pečat takratni ravna- teč Simon Gorišek.

Na prehodu v drugo desetletje delovanja je bila zgradba šole dograjena, hkrati pa so uredili tudi

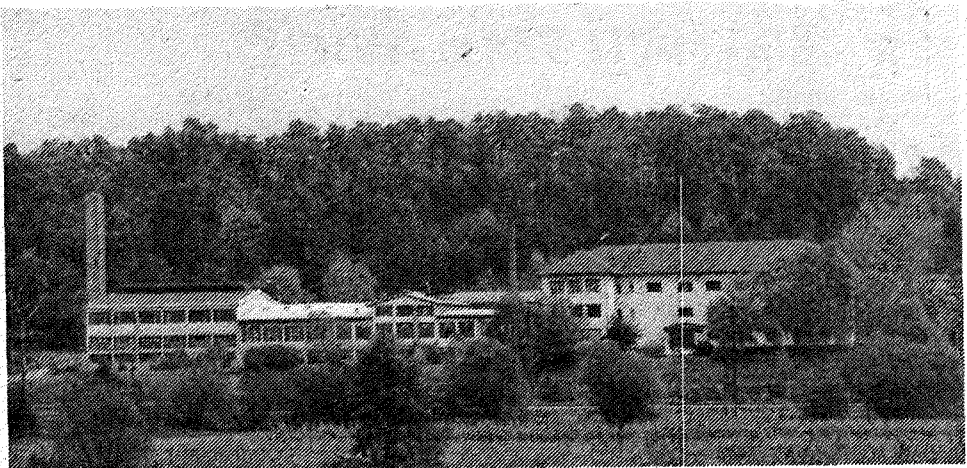
šolske delavnice za steklo-pihače, brusilce kristalne- ga stekla in stekloslikarje. Povečale so se tudi zmogljivosti doma učencev.

Možnosti ustrežnejšega, učinkovitejšega načina izobraževanja so se močno povečale, zato je šola začela sprejemati učence iz skoraj vseh jugoslovanskih steklarn. To pa je pomenilo, da bo treba vzgojnoizobraževalni proces znova preurediti. V šolskem letu 1964/1965 se je tako že vpisala prva generacija steklarskih tehnikov.

»Ni bilo lahko zlesti iz plenice,« pripoveduje tehnični vodja Miha Kolar, za stare steklarske mačke vsekakor rosi mladenič, v na moč skromni pisarni, ki jo popestrujejo le izdelki njegovih varovancev. »V sedemdesetih letih je zanimanje steklarn za prepotrebno izobraževanje močno upadlo, zato se je znižalo tudi število oddelkov, kar je bilo, po drugi strani, čutiti tudi v steklarnah. Hkrati so se s kadrovskimi težavami ubadali tudi v Steklarski šoli sami. Šele sistematično štipendiranje in ustrežnejši osebni dohodki so izboljšali položaj in šola je znova zadihala s polnimi pljuči, mnogo zaslug za to pa je imel Lado Tkavc, ki je zagotovo dal pečat razvoju v zadnjih treh desetletjih.«

Revolucionarna odločitev

Doslej, torej do leta 1957, so se učenci praktično izobraževali v rogaški steklarni, družno s starejšimi tovariši. Nove šolske delavnice, vključno s trilončeno steklarsko pečjo, pa so povzročile nove težave, ki pa so učence rogaške steklarske šole naposled pri-

Se bo tudi rogaški steklarski podmladek moral navaditi na devizne tegobe starejših tovarišev, ki jih je do nedavnega devizna palica hudo tepla? Na sliki: Steklarska šola, ki bo že letos začela dobivati (s predvideno razširitvijo) novo lice.

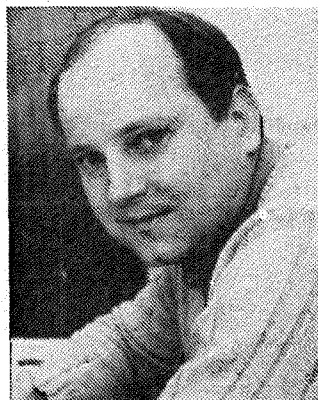
peljale do statusa – izvoznikov! Stroški, ki so jih povzročile nove delavnice (pa tudi večje število delavcev), so vrtoglavo zrastle in treba si je bilo nekaj izmisliti.

»Priti do denarja, je bila tedaj edina misel vodilnih ljudi v steklarski šoli, edina možnost pa je bila, da so organizirali praktični pouk tako, da so uporabne izdelke učencev prodali in na ta način pokrili stroške šolanja. V tistem času je bila to revolucionarna odločitev, ki je omogočila nadaljnji razvoj šole. Takšna usmeritev je bila tudi edino pravilna, saj je izboljšala izobraževalni sistem in vključila bodoče steklarje v proizvodno okolje, v katerem so spoznavali resnične in neposredne probleme gospodarjenja in razvijajočega se samoupravljanja. Tako je postala šola resnično življenjska šola. Bila je za vzgled drugim poklicnim šolam, kako naj se poveže izobraževanje z delom, kar je danes osnova vseh izobraževalnih oblik,« je pojasnil Miha Kolar in hkrati dodal, da novotarija v tistih časih ni bila deležna kakšnega posebnega razumevanja, kaj šele podpore. Ni jih bilo namreč malo, ki so

menili, da je to nič več in nič manj kot – izkorišanje mladih!

Izdelki mladih rogaških steklarjev so se pridružili stvaritvam starejših tovarišev, ki so ob žarečih pečeh oblikovali tolikanj cenjeni rogaški kristal. Treba je bilo narediti še korak, dva naprej, da ne bi zaostali v razvoju, ki je zahteval – več in bolje! Leta 1962 je bila zgrajena še ena trilončena peč. Takšno odločitev so narekemale povečane potrebe po izobraževanju in čedalje večje zanimanje kupcev. Peč so zgradili s svojim denarjem!

Kaj kmalu so se učenci Steklarske šole začeli zgedovati po svojih sosedih,

Miha Kolar, tehnični vodja šole

Steklarni Boris Kidrič, ki je že dolgo znana kot uspešen izvoznik. Menili so, da so njihovi izdelki dovolj dobri, da jih lahko ponudijo tudi tujemu trgu in si s tem prislužijo poleg denarjev še kakšno devizo. Lani jim je uspelo spraviti v domačo blagajno okoli 300.000 dolarjev, to pa je bila vsekakor dovolj dobra vzpodbuda za odločitev, da začno še to leto z razširitvijo proizvodnih zmogljivosti. Po letu 1991 jim bo s tem uspelo povečati proizvodnjo vsaj še za enkrat, s tem pa tudi izvoz, ki naj bi bil štirikrat večji!

Po štiridesetih, ne ravno lahkkih, letih zaposluje Steklarska šola 275 delavcev in izobražuje 180 bodočih steklarjev. Ustvarja več kot 2.800.000 celotnega dohodka, od tega s svobodno menjavo dela 9. odstotkov, ostalo pa s proizvodnjo gostinskega stekla in stekla za široko uporabo za domači in tuji trg.

»Na siromašne plenice, ki jih dostikrat niti ni bilo, smo že zdavnaj pozabili in možato korakamo v svet,« s prispodobno zaključil najin pogovor tehnični vodja Steklarske šole Miha Kolar.

Milenko Strašek

S sosedi v dobrem in slabem

Z zavezanimi očmi med seboj

Življenje, v dobrem in slabem, je postavljeno iz drobnih stvari, zvezdnih utrinkov takorekoč, zaradi ihtavosti časa potisnjenih v ozadje, na obrobje, kjer se jim rezilo pomembnosti otopi in namen izgubi.

Zivimo v času, ko je spoštovanjem moralnoetičnih in vsakršnih družbenih norm močno načeto, prepir vseh sort in razsežnosti pa postavljen na piedestal, kakršnega do nedavnega še slutiti nismo mogli. Kultura dialoga, ki je predpogoj slehernega ustvarjalnega razumevanja in dogovarjanja, se je spustila na tla in životari v pritličnosti. Demokratske prvine sporazumevanja so kajkrat zamenjene z nizkimi udarci kritiziranja, sprenevedanja in pačenja resnic.

In tako se zgodi, kar pogosto, da žolčno napadamo druge, ne meneč se zase, za svoje grehe, za svoj domači, velikokrat zasmeteni in prašni prag. V dobrem in slabem. Prej v zadnjem. A tudi to je posledica vseuničujoče splošnosti, ki je dolga leta posameznika odrivala v množico, z vsemi njegovimi težavami vred.

Prednovoletni dnevi. Parkirišče pred celjskim zdravstvenim domom. Ob zidu vozila patronažne službe, vsak hip pripravljen na odhod, na pomoč, obet čakajočih. Za njimi vrste avtomobilov, zasebnih kajpak. Vsak se želi spehati kar najbližje središču mesta.

Možakar, imenitnosti mu tako po oblacilu kot po lastništvu avtomobila, pred katerim je stal, ni manjkalo, je ves besen

in hrupen vzbujal pozornost: zgodila se mu je huda krivica, nekdo ga je, »baraba hudičeva«, zaparkiral. Manjkalo seveda ni niti ustreznega besedovja, pobranega iz tujih in domačih logov, kriljenje z rokami, groženje in vsakršnih izlivov – primitivnosti in egoizma. Zastonjska predstava užaljenosti imenitneža.

Ko ima vrag mlade, jih ima veliko. Sredi besnenja se je med vrati zdravstvene- ga doma prikazala patronažna sestra in se napotila k svojemu terenskemu vozilu. Zaparkiranemu, kajpak. Povzročitelj tega dejanja pa seveda ni bil nihče drug kot besneča oseba (ne osebnost!), ki je ob (upravičenem) očitku patronažne sestre izbuljila oči, usta pa niso prenehala mleti grdobij. Spoznanje je prišlo pozno, možakar je utihnil in naposled izcedil, »da se pač zgodi«...

In tako sta oba nemočno čakala, kdaj se bo naposled pojavila tretja oseba v tej burki, besnež se, očitno, še vedno ni bil prepričan, da je sploh karkoli kriv.

Patronažna sestra se je na koncu, skromna majhnost njenega vozila ji je to dopuščala, mogočneževa pa ne, vendarle z velikimi težavami izzvila iz objema jeklenih spakov in se odpeljala kdove kam. Zagotovo tja, kjer so bili pomoči potrebni.

Življenje, v dobrem in slabem, je postavljeno iz drobnih stvari, majhnih vragolij, ki človeku zagrenijo življenje, iz primitivnih egoizmov, ki jih vlačimo s seboj, a ne maramo priznati...

mst.

Zahvala borcev Prve proletarske

Pred dnevi, ko so se v Sloveniji mudili nekdanji borci Prve proletarske brigade, so obiskali vrsto slovenskih delovnih organizacij in ustanov, bili so v gosteh slovenskega armadnega območja in se pogovarjali tudi s slovenskimi političnimi predstavniki, seveda tudi s predstavniki ZZB NOV Slovenije.

V zahvalnem pismu ZZB NOV Slovenije so borci Prve proletarske med drugim napisali tudi: Ob tej priložnosti se vam zahvaljujemo za gostoljubnost in prizadevanje, da bi borci Prve proletarske čim bolj seznanili s stanjem in razvojnimi smermi, s številnimi prepričevanji o občutjih slovenskih ljudi in njihovih pogledih na družbene, gospodarske ter kulturne probleme.

Borci Prve proletarske so bili veseli številnih srečanj in spoznanj, izrazov upoštevanja in spoštovanja njih samih, kar jih je veselilo in so razumeli tudi kot odraz ugleda, ki ga borci in borčevska organizacija uživajo v Sloveniji.

V premislek

Sreča ni solistka

V nabito polnem nedeljskem večernem vlaku, ki hiti proti Ljubljani, je vedno polno dijakov in študentov. Vse vrvi od priprav za nov delovni teden, pogovori se pletejo o kolokvijih in izpitih, o delu prek študentskega servisa, o hrani v študentskem domu in najemninah za sobe. Veliko vsega tega je povezano z denarjem, z gmotnim položajem posameznika.

Med žuborenjem besed sem prisluhnila pogovoru dveh študentov. O bogatstvu v naši domovini. Prvi je razlagal, da bo pohitel

s študijem, da si bo poiskal dobro službo in skrbel, da ne bo nikoli na tesnem z denarjem, da si bo vedno lahko vsaj približno privoščil vse, kar ga bo v življenju veselilo. Drugi mu je oporekal: tudi če bi bilo mogoče z najbolj pridnim delom res doseči blaginjo v okviru družine, kako boš srečen in užival, če ne bodo srečni tudi drugi ljudje okrog tebe? Dokazoval je prvem, da sreča ni zasebna stvar, ki bi jo lahko zaprl za zapahe domačega stanovanja in jo tam varoval ter gojil samo zase.

»Jaz ne morem biti sre-

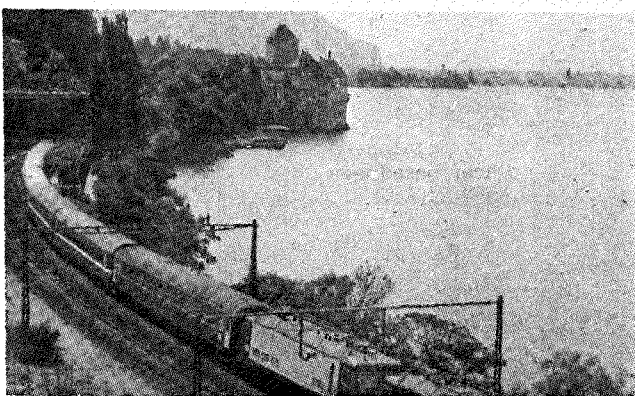
čen, če je okrog mene vse narobe, tudi, če meni osebno ne gre slabo,« je premišljal drugi fant in prijetno, malo otožno, pa vendar upajoče me je prevzelo dejstvo, da sem ujela košček pogovora, ki mu lahko rečemo brez posebnega okrasja – človeška vrednota. Kajti sreča je svetel cilj, (reš, da se nam vedno znova izmika), ki najbrž bolj kot kdajkoli v preteklih obdobjih dobiva svoj pravi pomen in smisel v tem, da se od posameznika prelije tudi k drugim ljudem.

B. Ž. J.

Želite zvedeti vse o Švici?

Anton Rupnik, naš znani novinar, publicist, zdajšnji slovenski dopisnik iz Sovjetske zveze, je napisal obsežno, izčrpno in po vsem sodeč tudi zelo koristno knjigo o deželi, ki nam je – kot nedoseženi in nedoseženi vzor po pravici ali ne – izjemno blizu, čeprav vemo o njej, kot se nam bo razkrilo ob branju Rupnikovih navedb, hudo malo: Švico je popisal kot »čarobno formulo« in imel pri tem v mislih predvsem nenavadno »enotnost v različnosti« ter iz 26 kantonov, štirih jezikov in dveh religij skomponirane »raznoredne tvorbe«, vpete v skupnost.

Avtor »študije«, ki jo je te dni izdala in javno predstavila na zanimivi tiskov-

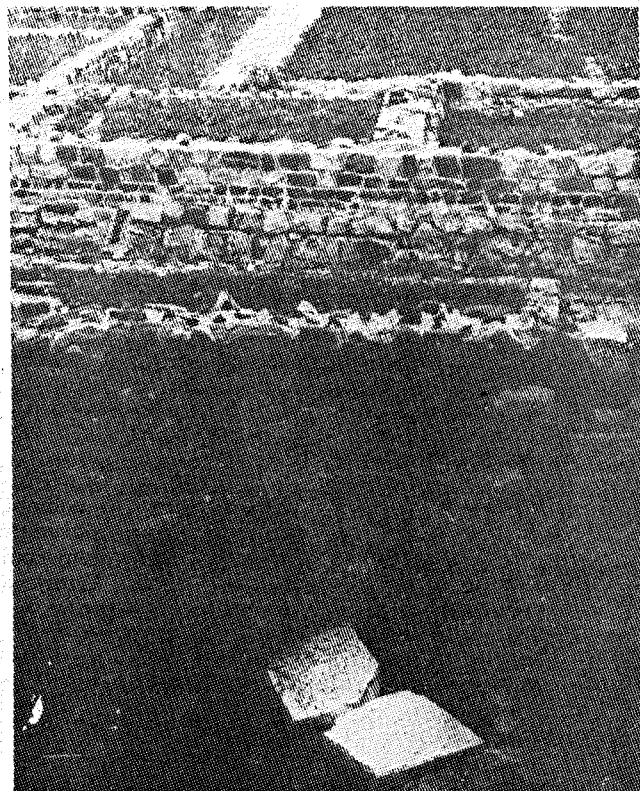
ni konferenci, ki so jo vodili študentje Fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo – Založba Borec, je v »čarobni formuli« pod imenom CH (Confederatio Helvetica... ki bo leta 1991 proslavila 700-letnico svojega obstoja)

preživel kar nekaj let življenja, dovolj, da so vzbudila njegovo radovednost in ga usmerila v iskalce odgovorov, s kakršnimi je zadovolj v tej knjigi sebi in nam. »Švica me je nenehno zaposlovala«, pravi v predgovoru, ugotavlja, da pri nas

to »zanimivo o poučno država na moč zanemarjamo« ter si, z neke vrste lastno sežeto formulo, ki jo skozi 400 strani svoje knjige natančno razčlenjuje na vprašanje, kaj je pravzaprav tisto, kar Švicarje kljub njihovi raznorodnosti tako trdno združuje. Odgovor je na dlani: združujejo jih »zavest, volja, hotenje, da živijo skupaj, da so in ostanejo svobodni neodvisni, nevtralni, da trgujejo z vsemi in da se nikomur ne pustijo opehariti.«

O nauku, ki iz tega branja sledi za nas, pač res ne kaže zgubljati besed. Avtor je prepričan, da bo švicarska čarobna formula spodbudno delovala tudi na nas.

Vredno jo je bilo napisati in natisniti, vredno jo bo prebrati in se ob njej napojiti z vrsto spoznanj. V. K.

Primož Predalič, Srednja šola za oblikovanje in fotografijo: »Rimski zid«

Ljubljana v mladih očeh

Malo besed je treba pristaviti, kadar je na delu fotografska kamera. Tokrat so skozi objek-

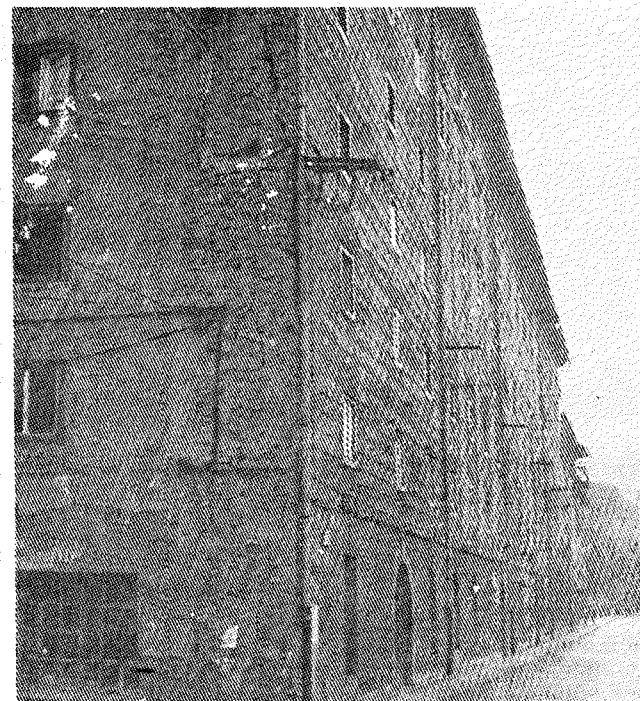
tiv pokukali v skrite koticke našega mesta mladi fotografi, v sklopu širše mednarodne ak-

cije, ki poteka pod pokroviteljstvom UNESCO z naslovom Spomin sveta, spomin ulice.

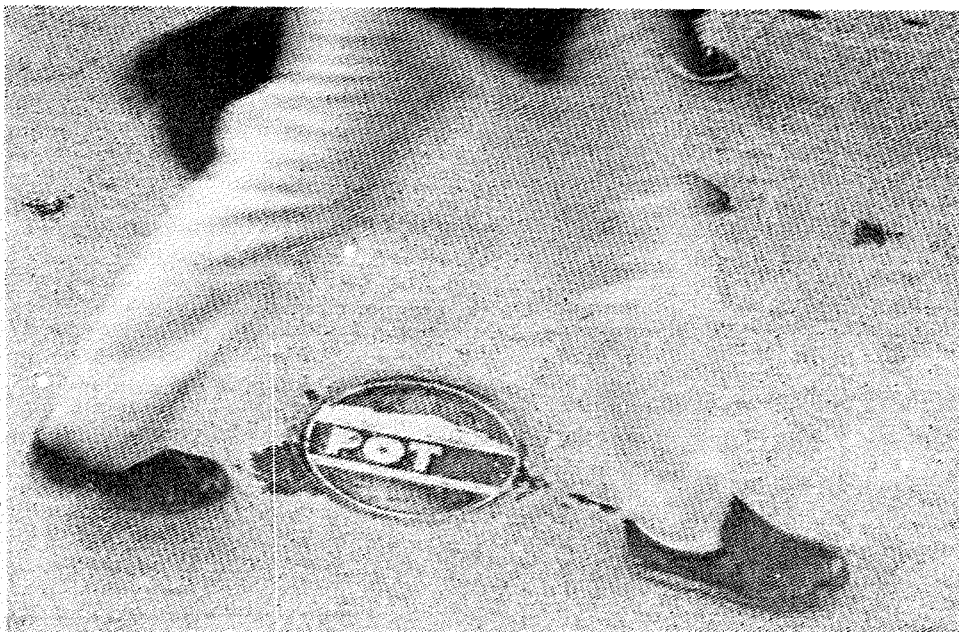
Gre za fotografski razpis, namenjen šolski mladini, ki ga je spodbudila Skupščina mesta Ljubljane. Udeležili so se ga učenci sedmih in osmih razredov osnovnih šol ter dijaki srednjih šol. Odmevnost je bila izredna, saj je svojo fotografijo poslalo 62 avtorjev.

Člani strokovne žirije so ob pregledu vsega prispelega ugotavljali, da gre za pomembno pedagoško akcijo, ki je brez dvoma dosegla svoj namen že s tem, da je usmerila mlade h gledanju Ljubljane z bolj natančnim očesom. Tako so iz vsega, kar je prispelo, izbrali enajst avtorjev in jih enakovredno nagradili, nekateri drugi so dobili knjižna priznanja, tretji pa za nadaljnjo spodbudo možnost sodelovanja na razstavi.

Žirija je ocenjevala predvsem prepričevalnost in izpovednost fotografskih »pogledov«, mi pa vam predstavljamo le delček v ilustraciji, da mladi pridno delajo in vedo, kaj hočejo.

B. Ž. J. Igor Dragar, 17 let, srednja šola: »Cukrarna«

Izidor Valencei, OS Valentin Vodnik, fotokrožek: »Smer 2«

Ob 90-letnici rojstva književnika - pregnanca

Frana Roša

Med slovenskimi pesniki in pisatelji, ki jih je nemški okupator leta 1941 pregnal v Srbijo (Ivo Dornik, Janko Glazer, Anton Ingolič, France Onič, Joža Vovk) je bil tudi pesnik, pisatelj in dramatik Fran Roš. Rodil se je 14. januarja 1898 v Kranju in umrl v svojem devetinsedemdesetem letu 1976 v Celju.

Po osnovni šoli, gimnaziji in učiteljski je kot učitelj služboval v Preboldu in Celju. Že pred vojno se je uveljavil kot mladinski pesnik in pisatelj v mladinskih listih ter s samostojnimi knjižnimi izdajami.

Po osvoboditvi je bil v različnih pedagoških službah v Celju, kjer je dočkal pokoj kot šolski nadzornik.

V pesniški zbirki Pesmi iz ječe in pregnanstva (1974), ki je nastala v letih 1941–1945, je opisal svoje spomine na zapor v Celju in v Mariborski vojašnici spomladi 1941, pa tudi svoja doživetja med

pregnanstvom v Srbiji. Gre za spominske zapise o ljudeh in dogodkih v vojnih letih za dokument, ki je po svoji naravi bližnji epiki kot liriki.

O tej zbirki literarni zgodovinar dr. Boris Paternu meni, da je avtor v njej izpovedal pomemben del osebnosti in narodne kronike štajerskih Slovencev v obdobju okupacije. Njegova pesem je preprosta in uglajeno verzificirana pripoved, vendar marsikdaj presunljiva prav zaradi preproste globine avtorjeve človečnosti in čiste domovinske ljubezni. Posebno vrednost ji daje teža resničnih dogodkov, zaradi česar lahko Rošev zbirko uvrstimo med tehtno spominsko literaturo.

V poeziji se je preizkusil že pred vojno tudi kot libretist; napisal je libreto za dve operi Rista Savina v verzih: Gospodsvetski sen in Matija Gubec (1923).

Kot pripovednik se je uveljavil s povestjo

Zvesta četa (1923), ki se dogaja v prvi svetovni vojni, in z zbirko Korporal Huš in druge zgodbe (1971).

Kot dramatik je napisal enodejensko Največ sveta otrokom sliši Slave (1948) in komedijo Mokro dolci (1946), ki so jo krstili v celjskem gledališču.

Največ proznih in odrskih del je napisal kot mladinski pisatelj in dramatik: Medved

Rjavček (1929, 1931); Juretovo potovanje in še kaj (1930) otroška igra Desetnica Alenčiča, Letalec Nejček (1972), Vid Nikdarsit (1976), Tinca brez mezinca (1977) in ušesa carja Kozmijana (otroška igra 1948 – Celje). Fran Roš je tudi avtor zgodovinsko dokumentarnega dela »Slovenski izgnanci v Srbiji 1941–1945 (1967).

Dušan Mevlja

Ob 75-letnici rojstva Vladimira Kocha

Le mesec pred svojim 75-rojstnim dnem je na svoji življenjski poti, ki se je začela 15. julija 1912 v Logu pod Mangartom, omagal filmski publicist, dramaturg in vzgojitelj profesor Vladimir Koch. Po končani srednji šoli se je vpisal na ljubljansko univerzo in na filozofski fakulteti diplomiral iz romanistike. Želja po izpolnjevanju ga je vodila v Pariz, Milano in Rim.

Med drugo svetovno vojno je vedel, kje je njegovo mesto: med zvestimi aktivisti Osvobodilne fronte. Italijani so ga deportirali v Dachau.

Po osvoboditvi ga je čakalo obilo dela na vseh področjih, zlasti na filmskem. Dolga leta je bil v službi pri Triglav filmu in pri Vibi. Kot dramaturg, umetniški vodja in scenarist dokumentarnih filmov je zorel v osebnost, ki jo je naš film še kako potreboval. Bil je potrpežljiv analitik mnogih filmskih projektov, razgledan filmski teoretik in praktik ter tenkočuten ocenjevalecakovosti.

Kot tak je vrsto let vzgajal tudi mladi rod študentov AGRF. Vsestransko si je prizadeval k bujenju in rasti naše filmske kulture. To delo je opravljal tudi kot sodrušnik filmske revije Ekran kot vodja programskega sveta ljubljanske kinotečne dvorane – Kinoteke in kot član mnogih filmskih odborov, komisij, žirij ali programskih sve-

tov – vselej v središču ustvarjalnih stremeljenj. »Opravil je težaško, marsikdaj nepriznано delo. Zanj smo mu mi dolžni zahvalo in zavest, da nas bo v naših filmskih iskanjih še dolgo spremljal.« (Stanka Godnič).

Scenariji, ki jih je napisal za kratkometražne filme so: Revolucionarni val, Nenadni lov, kje je železna zavesa, Piran, Črno in belo. Kot scenarist je sodeloval pri adaptaciji igranih filmov: Dolina miru, Dobro morje, Deveti krog, Ne joči, Peter in Grajski biki. Bil je dramaturg filma Družinski tednik.

Pisal je filmsko kritiko in publicistiko. Napisal je monografijo o Hitchcocku in prevajal knjige o Rodinu, Beethovnu in Michelangelu. Njegovo raziskovalno delo je pritegovalo predvsem nemška kinematografija predvojnega obdobja (Murnau in dr.)

Večino svojih delovnih let je Vladimir Koch preživel sredi filmske ustvarjalnosti. Več let je bil programski vodja in dramaturg pri Viba filmu, tako da je doberšen del slovenske filmske proizvodnje rezultat njegovih strokovnih presoj. Dosežki slovenske filmske umetnosti so v precejšnji meri rezultat njegovih dramaturških svetovanj, saj je bil pri velikih filmih nepogrešljiv sodelavec, ki je znal izbrati in določiti prave dramaturške poudarke v filmskih umetninah.

D. M.

Sin

Ti odhajaš v partizane, sin.
Še je ulica v temo zavita,
še je zarja za gozdovi skrita.
Tihi veter nosi klic planin.

Besni tujci so ti vzeli dom,
dali pa so ti sovraštva silo
do vsega, kar je na nas planilo,
da nad zlomi in pogazi k tlom.

Že je čas! Naj stisnem ti roko,
ki nedavno vsa otroška mala
s puško se leseno je igrala
še doma na paši za vašjo.

Sinji plamen ti v očeh gori
kakor žarek sonca domovine,
v njem je njenega neba modrine
še odsev in tvojih prvih dni.

Ko ozreš se v hladni mrak daljin,
vem, za njimi iščeš domovino,
ki si njen s pekočo bolečino.
Pojdi s puško si po zdravje, sin!

Fran Roš

*(Pesem je izšla v jugoslovanski antologiji revolucionarne poezije »Svitanja« v uredništvu prof. Emila Cesarja)

Prebrali smo in vam s kritiško besedo predstavljamo nekaj del iz lanskoletne poznojesenske Prešernove družbe

BALADA O IZGINEVANJU

»Medeni teden« Pavleta Zidarja

Ni še trdnih in oprijemljivih možnosti za kakršnokoli primerjalno trditev o tem, v kateri kakovostni »razred« v okviru neizmerno razsežne bere Zidarjevega proznega pisanja sodi ta nov pripovedni tekst, napisan kot roman v stilu povesti. Ni pa dvoma, da izpričuje vse kakovosti Zidarjevega pisanja poleg tistih z najvišjo vrednostjo tudi one druge, ki jih utegne trezni premislek označiti kot sporne.

Medeni teden je žalostna povest o neki družini, ki je bila in je ni več. Ta trpki okus postopnega, a nezadržnega izginevanja, te obsojenosti vsega živega na gnitje in smrt, je poglobilni ton, ki spremlja branje Zidarjeve pripovedi, zazrte sicer k mnogim in mnogoterim vnanjim zadevam človeškega bivanja, a predvsem v dušo, v skrivna notranja doživljanja, ki so pogostokrat podobna življenjskega pekla.

V središču pisateljeve pozornosti je življenjska zgodba Toneta Gerdlerja, njegove žene Marije-Mিকে in njune hčere Nataše, pripovedovana – v odlomkih, skozi retrospektive – prek časovnega razpona dolgih desetletij in kot takšna podobna neke vrste križevemu potu, ki so ga protagonisti prehodili od svojih zgodnjih let do starosti in smrti in še čez, v tisto, čemur bi se dalo reči odmev tega bivanja v spominu preživelih.

Vendar Zidarja v tem pripovednem zarisu ne zanima jo vnanja časovno-zgodovinska dejstva in tudi ne kakršnokoli realistični ali objektivno-analični opisi časa in prostora, v kakršnem je bi-

vati njegovim osebam. Dom in delovno območje veterinarja Toneta Gerdlerja sta sicer locirana na Gorenjsko, tja v jeseniško-blejski kot, kjer je tekla tudi pisateljeva zibelka, kar pa ne pomeni, da nam zgodba pripoveduje o razmerah na gorenjskem nekoč in danes. Avtorjeva pozornost ostaja tudi v tej knjigi, kot v vseh njegovih prejšnjih, zazrta v jedro človekove bivanjske stiske kot take, v njegov subjektivni, intimni, čutni, z nagonsko spolno zadoščenostjo in predvsem nezadoščenostjo tesno, že kar do bolečine povezani notranji svet. Pot vsega živega je – po Zidarjevo – kar najbolj odvisna od eksistencialnega počutja, ki ga ustvari potešitev spolne sle-

Te potešitve pa njegove osebe ne doživijo, ker je očitno na tem svetu in pod tem soncem nihče nikoli ne more. Svet ni celovit in je vse prej kot romantičen. Svet je natrgan, je s tira in je v svojem bistvu tragičen.

Naslov Medeni teden torej zavaja. O čem takem, kot je sentimentalna idilika, ni v Zidarjevi prozi niti sledu.

Ta proza je v svojem jedru kruta in neizprosna in kot takšna vse prej kot priložnost za sproščeno branje, pa čeprav se pisateljevo pero skozi usodo svojih oseb »sprehaja« z dokaj ležernimi opisi, pripovedujoč o marsičem, z mnogimi tudi stranskimi pripovednimi rokavi, prek slapov znanih Zidarjevih prispevkov in besednih domislic, v orisih opravil in doživetij veterinarja Toneta Gerdlerja tudi z veliko mero pronicljive in poznavalske nazornosti, ki ustvarja žive,

otipljive slike.

Ob vsem tem pa bi seveda ne bilo odveč, če bi se bil v pisanju vendarle nekoliko bolj discipliniral in strnjeval

v svojih odstavkih in poglavjih tisto, kar je za pripoved bistveno, precej besednega balasta pa bi lahko iz tekstu re tudi izpustil.

MLADOST V PRECEPU

»Sla po letenju« Iva Zormana

Pisatelj zorni kot se rad in z neprikritim veseljem ubada z mladostjo, z doživljanjem, problematiko in tvorno odzivnostjo odraslih mladih ljudi na življenjske impulze. Doslej se je že nekajkrat, v nekaj knjigah posvetil tej mladostniški psihološki epiki, predvsem duševnim in z njim povezanim fabulativnim sklopom dekliskega doživljanja, tokrat – v Sli po letenju – pa se je sklenil preizkusiti še v fantovskem svetu, ki bi ga mo-

vati za prozo, ki bi bila namenjena mladim bralcem ali prvenstveno njim. To pisanje je namenjeno odraslim, v želji, da bi se globlje, kot se lahko sicer, zazrli v vnanji in notranji svet otrok okoli sebe, v njihove preokupacije, interese, čustvene odzive, poglede na svet odraslih pa seveda tudi strasti te ali one vrste, med katerimi je sla po uveljavljanju samo ena izmed kategorij.

Ernestova zgodba iz te povesti je tipična in hkrati po-

Kljub krizi, ki jo doživljata naša kupna moč in zavoljo nje proizvodnja oziroma prodaja vsega, kar ni neizogibna življenjska nuja, slovenska knjiga ne odhaja iz »arene življenja« kot poraženec s sklonjeno glavo. Nasprotno! Avtorji pišejo, založbe tiskajo knjižne police so polne, knjige gredo v denar, volje in časa za branje ni nič manj, kot ju je bilo v bogatejših letih.

ral, po lastnem pričevanju, že iz lastnega življenjskega spomina poznati celo bolje, a se mu je vse doslej zdelo trši oreh.

Zorman svojo snov (doživljajski svet, psihologijo, duhovno obzorje mladih odraslih ljudi) nedvoumno pozna in pisateljsko obvlada, in sicer v tolikšni meri, da mu najbrž tudi mladi bralci sami resničnost tega, kar pripoveduje o njihovih početjih in odzivih na življenjski vsakdan, ne bodo mogli ovreči. Bistvo vsega pa je vendarle v tem, da pisanja, kakršnemu sledimo v Sli po letenju, ne moremo označe-

sebnat: tipična spricho tega, ker je Ernest, otrok ločenih staršev, očeta-fotografa in matere-pekve v opernem zboru, tipičnih malomeščanov, z večjim delom svojih lastnosti tak, kot so vsi srednjeolci tega našega časa in našega okolja, in posebna glede na Ernestovo neizmerno željo, preraščajočo v trdno voljo, da bi v svojem zmajarstvu kot poglobilni preokupaciji uveljavil kot mož dejanj, kar mu tudi uspe.

Vsa pripoved je zasnovana kot niz Ernestovih miselnih ali spominskih »izletov« iz perspektive nekega njegovega srečnega dne (dne prvega uspešnega poleta z zmajem

in hkrati dne prvega odzivnega poljuba s sošolko, ki jo ima rad) v reminiscence na lastni dom, na otroštvo, na absolvirana ključna doživljanja, pa tudi v notranjo zavest, vse z namenom, da bi se po tej poti razkrila celovita po-

doba nekega mladega življenja, kar se, po pisateljevi obvladani pripovedni zaslugi, tudi v polni meri zgodi.

Ta mali roman je prijetno, mikavno, pa tudi vredno branje.

EROTIKA BREZ OMEJITEV

»Ljubezen v f-molu« Elze Budau

Celih petsto strani obsega joča izpoved štiridesetletne, lepe, še mladosti oklepajoče se, samozvestne, vase in v partnerja zaljubljene dame, ki ji je v romanu ime Lada, o njej pa zvemo, da je že dvajset let »srečno« ločena, a ima še prijateljske odnose s svojim nekdanjim možem, da ima sina pri vojakih in da pravkar doživlja veliko, strastno, lepo, a hkrati na neizbežni konec obsojeno ljubezen z očarljivim, čeprav poročenim in nekoliko svoglavim zdravnikom – Dalmatincem, je – tako pravijo – prvo docela iskreno in do vseh podrobnosti prignano erotično pisanje izpod ženskega peresa v slovenski literaturi.

In res: o dogodkih v postelji, o strasti, o nadrobnostih velikih in malih reči v seksu zvemo vse, prav vse.

Ta izjemno obsežni tekst, podoben neizmerni reki ponavljajočih se valov, prizorov in opisov, osredotočenih k enemu samemu tematskemu sklopu (k opisovanju erotičnih čutnih naslad ter njihovih čustvenih nasledkov), je v nekem smislu seveda zelo utrudljiv. Vso zgodbo o ljubezenskem srečanju med ljubimcema na nekem otoku med poletnimi počitnicami, o ljubezenskih snidenjih kasneje, v jesenskem in zimskem času, ki

sledita, in nato v nepozabnem pomladnem mesecu, ki ga skupaj prebijeta na Visu, bi se dalo povedati tudi v bistveno krajšem, bolj strnjem pripovednem obsegu, brez navajanja vseh najmanjših podrobnosti o vnanjem, notranjem, erotičnem, duševnem in vrhu vsega še kulinaricnem, modno-oblačilnem in temu podobnem ženskem doživljanju, omejenem zgolj in samo na osebne oziroma intimne vzgibe, brez vsakršnega oziranja v družbeni ali zgodovinski čas, tako da prevladuje vtis o brezčasnosti ali izvenčasnosti tega dogajanja.

Vrednost pisanja, v kakršnem se je razživela in izživela pesnica »poletne noči«, je pozornost do najtanjših vzgibov v čutnem in čustvenem svetu, kar pa je, spricho avtoričine osredotočenosti prisluškovanja zgolj tem strunam v veliki orkestraciji življenja (potek Ljubezni v f-molu je »skomponiran« kot neke vrste velika simfonija), tudi njegova pomanjkljivost, in to kar temeljna. Ladina izpoved nam sicer govori veliko, pove pa malo, premalo. Njeni siloviti čutni in čustveni naboji ne izžarevajo polne energije življenjske celote in tako žal ne izzvenijo v polno, kot bi od njih, od te simfonije, po vsej logiki pričakovali.

Viktor Konjar

Izbrana poglavja

Knjiga o Milutinu

Epopeja srbskega kmeta skozi čas

Danko Popović je srbski pisatelj, rojen leta 1928. v Arandjelovcu, sodi torej v generacijo, ki jo je še v otroški dobi z vso težo oplazil vojni čas. Gimnazijo je končal v rodnem mestu, nato pa je diplomiral pravo na beograjski univerzi. Od leta 1962 objavlja romane in drugo prozo.

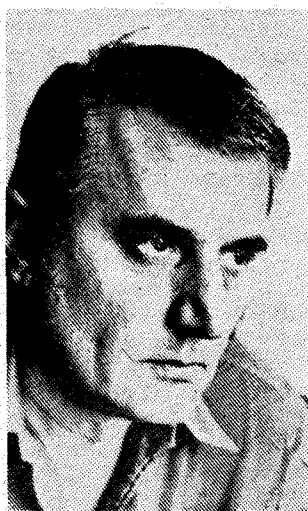
Knjiga o Milutinu je izšla leta 1985 in je takoj žela nepopisan uspeh, tako da je doživela že 18 ponatisov. Doslej bolj ob robu hodeči avtor je nenadoma stopil pod žaromete splošnega zanimanja, saj je pripoved o usodi srbskega kmeta Milutina Ostojčica-Čora tako nepopisno živa, da podobne (po ocenah srbskih literarnih kritikov) v delih sodobnih srbskih pisateljev domala ni. Nekateri štejejo ta lik (in roman) Danka Popovića za »priročnik človečnosti«. Bralec celotnega dela utegne biti na trenutke zasičen s to nezmotljivo modrostjo in hkrati z martirijem, ki se neprenehoma zgrinja nad Milutinovo glavo. Vendar je v Milutinu toliko resnične, žive esence srbskega človeka, da si zasluži vso pozornost in najboljša priporočila za branje.

Presodite iz odlomka, ki smo ga izbrali in poskusili prevesti.

Medaljoni

»...Izza nekega ovinka in neke skalne stene so pridri Arnavti. Šest jih je bilo. Zagledali so nas in se

malce zdrznili. To seme se je navadilo napadati ženske in otročaje, pa so se nas malo ustrašili. In že je počila puška. Eden onih je nameril v Vasilija, pa je vol

rešil našega Vaso.

Mi udarimo. Oni pa čez drn. Vidijo, da so srečali mrliča in mrlič se ničesar ne boji. Preden tleskneš z dlanmi, so trije njihovi padli. Eden obstane kot vkopan. Prestraši se in se zmede, druga dva pa jo popihata dol pod pot.

Vasilij stisne puško in, bogami, enega zadene – rani ga. Pavle hoče iti na nož. Pravi, da mu bo iztrgal srce, če ga sploh ima. Pavle je besen zaradi volov.

Ne dovolim! Mi ne bomo

nikogar klali! Vzajem Arnavtovo puško, vzajem ven zapirač in ga zadegam proč. Drezem v njihovega mrliča in vidim, da mu ku-ka robec iz žepa. Pobrskam po žepih in začnem vleči ven: uhančke, verižice, železničarsko uro, nekaj zlatih zob in dva medaljona – v njih sta vojaški fotografiji, ki sta ju pri sebi nosili nevesta in sestra.

Pomolim vse to onemu Arnavtiču pod nos, on pa se trese kot šiba na vodi. Pavle še njemu prebrska žepa. Tudi tam je kot pri mrličih, polni žepi pokradenih stvari. Pavle se umakne za korak in stisne puško. Oni se zvrne na njivo. Raka Trocki se ob tem namrdne – besen na Pavla. Brani Arnavte. To so, pravi, nedolžni ljudje, ubogo ljudstvo, nenehno izkoriščano. Srbi so se grdo pregrešili nad njimi. O tem je neki naš prvak napisal celo knjigo. V tej knjigi, pravi Raka, obsoja srbsko vojsko, ki je takrat, lani, zadušila arnavtski punt. Piše, da so vojaki grdo delali in da so s topovi tolkli po puntarjih in njihovih vaseh.

»... Sinovče, nisam ja ranije bio ovako pričljiv. Ovde mi je govor omilio, ovde u zatvoru. Ranije – poslovi, brige, ne daju glavu podići pa zaboraviš šta je juče bilo, a sad, ceo život ko na dlanu. Sećam se svega.

Sećam se, ko da je juče bilo – zvoni sa svi strana, a ljudi, dabome, znaju da se tako ne dozivlje na molitve i na pokajanja, nego, da se u rat poziva.

Izadjem pred štalu, sednem na mericu, a ono jutro, milina jedna. Treba da se odmoris, baldisao si od kopnje, košnje i drugi poslova jeka je od rada, a ovo sad, jeka od zvonjave...« (Izšlo pri Književnih novinah, 1986., devetnajsta izdaja)

Razgovoril se je Raka Trocki, spet nam prodaja pamet, mene je pa tukaj notri zapeklo. Jaz se na knjige ne spoznam in o tem niti nočem govoriti, vem pa, kaj sem videl s svojimi očmi in kaj sem na svoji koži občutil.

Daj no, Raka, ga vprašam, povej, a ti to meni praviš, da smo se mi pregrešili? Kaj pa tisto, ko so Arnavti udarili na nas skupaj z avstrijskimi oficiriji in poklali celo našo Šumadijsko divizijo?

Raka se malo zmrdne, Pavle pa ga takole zgrabi za prsi in prekolne mater

tistemu, ki je pisal knjigo o Srbiji in Arnavtih. Slišal sem za to cmerjenje na tujem grobu, vpije Pavle in kolne pisca te knjige in njegove pajdaše. Ta stranka je, pravi Pavle, glasovala proti našemu vojnemu proračunu tudi takrat, ko so Nemci že drli proti Kraljevju.

Le čakaj! – se vmešam še sam. Zgrabim Pavla za roko. Ne dovolim, da bi se zgodila nesreča; mislim si, ni lepo, da se mi med seboj grabimo za vratove in za nože, medtem ko nam Arnavti pobijajo onemogle vojake in otroke...«

prevedla B. Ž. J.

Po poti Pohorskega bataljona Leonove skrite želje

Bila je nedelja, 10. januarja. V zgodnjih jutranjih urah smo se pomešali med številne izletnike in smučarje, ki so se napotili proti Rogli, ta hip redkemu kraju, kjer nekaj centimetrov snega potrjuje, da se je zima šele začela. Lepo doživetje se je obetalo tudi planincem in drugim ljubiteljem narave, ki so se odločili za nekajurni pohod od Rogle do Osankarice. Tudi tokrat ga je organiziralo zreško Planinsko društvo.

Prav je, da se pri obujanju spominov iz naše polpretekle zgodovine obnašamo varčno. Marsikoga privlačijo tudi drugačne, skromnejše oblike proslavljanja. Organizirani pohodi

Osankarici jih je bilo znatno manj, zato toliko več na plesišču v Zrečah. Da je temu tako, velja pripisati organizaciji pohoda. Ne želimo omalovaževati prizadevnosti Planinskega dru-

štva, vendar bi bilo v prihodnje vendar dobro vpejati kontrolne kartončke, kot je to v navadi ob pohodih na Stol, Snežnik in drugod. Deliti kartončke in izkaznice ob koncu poti pa je potuha mnogim »padalcem«, ki na ta način pridejo do potrdila za opravljeni pohod, čeprav niso žrtvovali enega samega koraka po pohorskih gozdovih.

Med pohodniki so bili tudi številni učenci osnovnih šol, eden med njimi tudi Leon Zafošnik, učenec 4/b razreda OŠ Veljka Vlahoviča iz Celja. S sošolci rad zahaja v naravo, tokrat pa so bili prvič na pohodu, ki jih je navdušil. V šoli imajo planinski krožek in Leonov

Spomenik na Osankarici

va skrita želja je postati planinski vodič. Kaj se je dogajalo pred 45. leti tam na Osankarici, tudi vedo, zato smo jih raje prepustili otroški domišljiji in igri-

Med tistimi, ki je bil tudi prvič na tem pohodu, je Marjan Fidler iz Štor, varilec v tamkajšnji železarni. Starejši brat in žena sta ga navdušila za planinstvo in danes mu ni žal. Biti v gorah je nekaj, kar se ne da povedati, moraš le doživljati. To se je bralo tudi na Marjanovem obrazu. Obljubil je, da se vidimo na Stolu in kot kaže, je slovenske planine že sedaj vzel v zakup.

Poleg številnih prirediteljev, ki so se jih udeležili učenci osnovnih šol, pa taborniki, rezervni vojaške

starešine, nekdanji udeleženci narodnoosvobodilnega boja in občani, velja omeniti še zanimivo razstavo dokumentov Pohorskega bataljona in Zidanškove

brigade, ki je bila v domu Pohorskega bataljona na Osankarici. Slednjo si je ogledal sleherni udeležene nedeljskega pohoda.

Jože Čurin

Leon Zafošnik

so pravgotovo ena takšnih, toda zdi se, da bodo vrli in podjetni »turistični delavci« kaj kmalu začeli prodajati še tisto malo čistega zraka.

Ob koncu pohoda so našli okoli 500 udeležencev, ki naj bi prehodili celotno pot. Toda ob spomeniku na

Del pohodnikov prihaja na cilj

Razstava v Domu Pohorskega bataljona

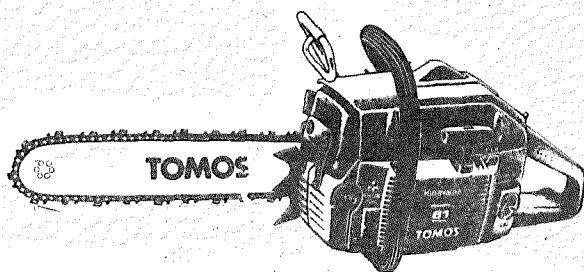
TOMOS

NAJVEČJI JUGOSLOVANSKI PROIZVAJALEC MOTORNIH VERŽINIH ŽAG VRHUNSKE KAKOVOSTI

V motornih žagah tomos so združene osnovne potrebe uporabnikov ● Maksimalna varnost pri delu ● Minimalne možne vibracije ● Največja moč glede na 1 kg teže ● Najmanjša možna glasnost ● Sodoben in ergonomsko dognan design

Tomos proizvaja sledeče motorne verižne žage: tomos 66, tomos 266, tomos 238, tomos 281, tomos 254, tomos electric in tomos 165 R

TOVARNA MOTORNH VOZIL TOMOS KOPER

Franjo Marošek

Zvesti ljudje s Pohorja

V več nadaljevanjih bomo objavili zanimiv feljton, ki ga je avtor Franjo Marošek posvetil spominu na ljudi s Paškega Pohorja, na Pogorečve in Mlinškove ter na njihova doživetja med vojno, ko so bile samotne pohorske kmetije varna zatočišča partizanom.

Dvanajst otrok je bilo pri Vetrihovi. Štirinajst ust se je moralo hraniti na Vetrihovem posestvu, ki ga je dajal v najem mislinjski bogataš Perger. Vetrihov oče je v Pregerjevem gozdu delal samo za najemnino, še za očetovo hrano so morali skrbeti domači. Vse delo na ofru, na najetem posestvu, je opravljala žena z otroci.

Otroke so zgodaj navajali na delo, mnogo prezgodaj. Devet let stara Marija je že morala s svojimi brati in starejšimi sestrami pod vodstvom matere kopati na njivi. Vprežne živine niso imeli, vzela jo je vojna. Orača pa niso imeli s čim plačati.

Marija se spominja, da jim je bilo najtežje med prvo svetovno vojno, ko je šel oče v vojsko. Pri Vetrihovi so takrat umrli kar trije otroci.

Marija je bila rojena

v marcu leta 1910. Ob pomankanju in trpljenju ji je tekla mladost doma na Tolstem vrhu. V šolo je hodila v Mislinjo. Pa saj ni imela časa, bolj kot na šolo je morala misliti na delo, na to, kaj bodo jedli.

Spoznala je fanta s Pake. Bil je Pogorečev Lojzek. Lojzek pa je in gozdni delavec. Z očetom sta večkrat skupaj delala. Spoznala ga je, ko je nosila očetovo hrano, pijačo in tobak na Planino. Zaljubila sta se. Dobila sta otroka, punčko Zinko. Ni sta imela kam. Marija je ostala doma pri starših. Lojzek pa je še bolj pridno delal v gozdu, da bi več zaslužil, skrbeti je moral že za tri. Poizvedoval je, kdaj se bo kaka kočica izpraznila, da bi jo najel in pripeljal vanjo Marijo. Dolgo ni bilo nič nikjer nič praznega. Skrbelo ga je in nerodno mu je že bilo. Privekal je drugi otrok. Tokrat je bil fant. Slavko so mu dali ime. Na

Marijinem domu pri Vetrihovi na Tolstem vrhu je postalo že tesno.

Tisto leto 1939 se je izpraznila Zlodejeva kočica na Paki št. 54. Ofer je dobil Pogorečev Lojzek. Sem je pripeljal Marijo s Tolstega vrha. Poročila sta se. Tu v Zlodejevi koči sta si ustvarila topel dom. Rada sta se imela. Še to leto, ko sta se poročila, sta dobila tretjega otroka. Privekal je sinek, ki sta mu dala ime Jožek. Otroci so hitro rasli. Poslej je bilo treba skrbeti in nasititi pet lačnih ust.

Trdo življenje

Hodila sta na dnino h kmetom. Pri Zlodejevih sta morala odsluževati hišo in zemljo – ofer, ki sta ga imela v najemu. Lojzek je v prostih dneh hodil še delat v gozd grofu Thurnu, da si je prislužil kakšen dinar. Trda je bila takrat za denar.

Tu okoli pod Glažutsko planino na Pohorju je bilo več offerjev. Mnogi so živeli še slabše kot Marija in Alojz Pogorelec. Imeli so slabše kočice in bolj pusto, še manj pognojeno zemljo. V tistih časih je moral vsak ofer za kočico, v kateri je stanoval, odslužiti 40 delovnih dni. Za vsako merico (škap) posajenega krompir-

ja še štiri dni v letu, posebej pa za vsako merico posejanega žita. Pa ne katerikoli dan. Gospodarju je moral biti na voljo lepe sončne dni, ki jih je zbral gospodar. Sproti jih je poklical. Tudi Pogorečeva sta morala vse to natančno odslužiti.

Marija se spominja Mlinškovih na Grgunu. Bili so offerji v tretji Požegovi bajti, ki je bila dobre pol ure hoda še višje od njih, visoko na Glažutski planini. Menda so bili Mlinškovi najvišje naseljeni na tej strani Pohorja.

Tokrat so v tej Požegovi bajti na Grgunu živeli štirje bratje. Štirje Mlinškovi fantje v majhni koči. V najemu so imeli precej zemlje, da so lahko redili tudi živino. Morali pa so imeti tudi vole, da so z njimi vozili Požegu les s Planine. Da so lahko redili več živine, so hodili kositi še na Planino. Tam raste sladka planinska trava, imenovana vovk.

Na skromni zemlji so pridelovali predvsem krompir, pa tudi nekaj rži, ječmena in ovsa.

Najlepše dneve so tako morali delati za najemnino pri Požegovih. Dnine ni bilo nikoli konec. Nikoli niso

vedeli, pri čem so. Na dnini so se seznanjali z drugimi ljudmi. Spoznavali so življenje okoli sebe. Družili in pogovarjali so se s sebi enakimi: s hlapci in deklami ter z okoliškimi offerji. Z gospodarji so govorili le uradno, kolikor so morali o dogovorih, o čem drugem se ni spodobilo.

Na Grgunovem

Tako so tudi Mlinškovi fantje preživljali svojo mladost. Seznanjali so se z dekleti, se zaljublili in ženili. Prvi se je oženil Jožek. Ženo je pripeljal kar domov. Zdaj so imeli štirje bratje vsaj gospodinjo, žensko roko pri hiši. Njemu sta kmalu sledila Lovrek in Lojzek. Oženila sta se hkrati, istega dne. Manj stroškov je bilo. Tudi ona sta pripeljala svoji izvoljenki na Grgunovo. Eden izmed bratov pa je ostal zvest svojemu samskemu stanju do konca.

Vzorno so se razumeli; skupaj so gospodinjali in gospodarili, brez vsake zavisti in prepira. Odsluževali so ofer, pridelovali živež v najeti zemlji in služili denar v gozdu.

Možje so bili veliko zdroma. Poleti so kosili pri Požegu in na okoliških kmeti-

jah. Ko so tu spodaj končali, so se odpravili v Planino nad planinskega vovka. Tja so hodile možem pomagati tudi žene kot grabljice. Le ena je ostala doma, da je skrbela za dom in gospodinjala. Veselo je bilo zgoraj na Planini. Po ves teden so ostajali tam. Kosili in sušili so, prespali pa v suhem senu. S seboj so imeli tudi živino, da so vozili seno domov, kajti za zimo so potrebovali krmo.

Ko so spravili seno, so se odpravili v gozd. Sekali so Požegu in grofu Thurnu v Rakovcu. Denar so potrebovali za petrolej, za sol, za to in ono v hiši. Rojevali so se otroci in izdatkov je bilo vedno več.

V hiši na Grgunu je Mlinškovim postajalo pretesno. Iskali so prazne hiše okoli po Pohorju. Prvi se je z ženo in otroki odselil iz zgoranje Požegove bajte Jože. Dobil je ofer od grofa Thurnu, in sicer v izpraznjeni Grilovi koči v bližini Urbana in Skrolnika.

Čeprav se je Jožek sem preselil tik preden se je začela vojna, je obdržal tesne stike z brati na Grgunu. Družno z njimi je preživljal vse vojne vihere.

(se bo nadaljevalo)

Iz Gravine do Drvarja

Pohod 1. in 2. prekomorske brigade

Prva prekomorska brigada je bila najprej sestavljena iz štirih bataljonov; v dveh so bili Slovenci, v tretjem Črnogorci, v četrtem Hrvati (Istrani in Dalmatinci). Štab brigade so sestavljali komandant Sava Čelebić, politični komisar Ivo Mardešić, pomočnik političnega komisarja Stane Bobnar in namestnik komandanta Riko Malalan. Ko so zavezniki internirali nekatere člane političnega aktiva, med njimi tudi Sava Čelebića in Ivo Mardešića, je komandant brigade postal Milan Kmet, politični komisar pa Stane Bobnar.

Ko je bila brigada premeščena v Gravino (od 16. novembra 1943 dalje), sta bila pred odhodom v domovino ustanovljena še njen peti in šesti bataljon. 22. novembra 1943 se je moštvo brigade preobleklo v angleške obleke; nekaj dni bivanja v Italiji je izkoristilo za intenzivno urjenje, manevre in podobno, saj so bili v brigadi tudi mladoletniki, nekdanji pripadniki posebnih kazenskih enot, ki dotlej niso imeli orožja v rokah.

Premik brigade iz Italije na srednjedalmatinske otoke se je začel 25. novembra in se končal 7. decembra 1943. Skupaj se je v domovino prepeljalo 2058 borcev. Povrh so bili iz brigade izločeni 503 borci strokovnjaki; dodelili so jih mornariškemu, topniškemu, tankovskemu, letalskemu, avtomobilskemu in drugim enotam. Pred tem pa je bilo 300 borcev določenih za oskrbo in varnost naših ustanov v Italiji.

Zaradi bližajoče se nemške ofenzive v Dalmaciji so na otok Vis pripeljali še sedmi bataljon. Iz omenjenih sedmih bataljonov sta se razvili 1. in 2. prekomorska brigada. Tisti trije (v začetku štirje) bataljoni, ki so bili na Korčuli, so sestavljali 1. prekomorsko brigado (komandant Marko Katnić, politični komisar Dragutin Črnogorac), drugi štirje (v začetku trije) na Visu in Hvaru pa 2. prekomorsko brigado (komandant Miladin Ivanović, politični komisar Stane Bobnar).

Na Dugi otok

Že 10. decembra 1943 je štab 8. korpusa ukazal štabu mornarice, naj se na območju Ragoznice izkrca tudi 1000 borcev, ki so prišli iz Italije. Organizirali naj bi se kot brigada. Takrat je bilo preoblikovanje bataljonov 1. prekomorske brigade na otoku Korčuli v polnem teku. Drugi bataljoni, ki so bili tedaj razporejeni na otokih Visu in Hvaru, pa so bili osredotočeni na otoku Braču in pozneje na Šolti.

štab mornarice je v ukazu z dne 16. decembra 1943 predvideval prevoz 2. prekomorske brigade, ki je tedaj štela 1150 oboroženih moških, z otoka Šolte na kopno pri Starem Trogiru.

Tedaj je v tem delu obale divjala sovražnikova ofenziva. Prevoz brigade, kot vemo, ni bil mogoč. Tako so 2. prekomorsko brigado v noči na 19. december 1943 prepekljali z otoka Šolte na Hvar. Na Visu je prispela ponoči 31. decembra 1943, že 4. januarja 1944, pa je skupaj s 1. prekomorsko brigado (ki se je po hudih bojih na otoku Korčuli morala umakniti na Hvar in od tod na Vis) in bataljona, ki je pozneje prišel iz Italije, odšla na Dugi otok.

V noči na 4. januar 1944 sta 1. in 2. prekomorska brigada pod enotnim vodstvom komandanta Vlada Prošića, političnega komisarja Dragotina Črnogorca in njegovega pomočnika Marka Bobana odšli s konvojem sedmih motornih jadrnic v spremstvu oboroženih ladij »Jadrin« in »Kornat«. Kar 1650 borcev se je peljalo do Tela-

čice na Dugem otoku, pozneje pa je za njimi prišlo še okrog sto borcev. Izkrkali so se na otoku in se razporedili, ladje pa so poskrili v majhen zaliv in jih zamaskirali. Dne 7. januarja 1944 ponoči se je konvoju uspelo prebiti do obale ter izkrcati moštvo 1. in 2. prekomorske brigade, ladje pa so se isto noč vrnile v svoje pristane. Združena brigada se je izkrcala na območju Drage, v neposredni bližini Pakoštanov, čeprav je bila v bližini, v Zadru, večja sovražnikova posadka.

Po izrcanju so se borci prekomorci v mrazu, snegu in burji prebijali čez Velebit. Ponoči so korakali, podnevi pa počivali.

V istem času je še divjala tako imenovana 6. sovražnikova ofenziva, zato je napredovanje zahtevalo veliko varnostnih ukrepov. Smer pohoda je bila določena, do Turovca in Dubokega Dola pa sta brigadi šli po operativnem območju 19. dalmatinske udarne divizije. Celotna združena brigada (sedem bataljonov) se je v noči na 16. januar 1944 poskusila prebiti, vendar ji je sovražnik to preprečil z močnimi enotami, saj jo je napadel celo s tanki in oklepnimi vozili. Tako se je morala združena brigada umakniti na izhodiščne položaje.

Ker se v tej smeri niso mogli prebiti, so sklenili, da se bodo prebijali levo od Velike Pupine. Prebili so se 19. januarja, 23. januarja 1944 okrog 16. ure pa so prispeli v Drvar.

Raport pri Titu

Komandanta združene brigade majorja Vlada Prošića in Sava Čelebića, prvega komandanta, so poklicali na raport k maršalu Titu. Ob 17. uri sta že bila v Pećini, kjer je bil takrat vrhovni štab. Tovarš Tito se je zanimal, kako je bilo na pohodu, koliko je borcev, kako so oboroženi in kako so se držali v dotedanjih bojih. Zanimal se je tudi za narodnostno in socialno sestavo brigade ter za potek bojev na otoku Korčuli (kjer je darovalo življenje okrog 300 borcev) in sploh za razmere na srednjedalmatinskih otokih.

Vrhovni štab je sklenil, da bodo borci 1. in 2. prekomorske brigade razporejeni po enotah 1. proletarskega korpusa, ki je takrat bil v Bosanski Krajini. Trije bataljoni, v katerih je bilo največ Črnogorcev, so bili razporejeni v 1. proletarsko brigado, tiste bataljone, v katerih so bili pretežno Slovenci, pa so razporedili v 13. proletarsko brigado »Rade Končar«. Nekaj borcev je odšlo v 3. kraji-

Vodilni vojaški kader partizanske vojske pred Jamo v Drvarju 23. januarja 1944 (od leve proti desni): Sava Čelebić, komandant 1. prekomorske brigade (od tega dne naprej generalmajor), generalmajor Arso Jovanović, načelnik Vrhovnega štaba, maršal Tito, podpolkovnik Miladin Ivanović, načelnik odseka Vrhovnega štaba za zveze z zavezniškimi armadami in Luka Jovanović, načelnik štaba 1. prekomorske brigade (od tega dne naprej podpolkovnik).

ško proletarsko brigado, drugi pa v enote 6. liške proletarske divizije. Prekomorci pa so bili razporejeni tudi v Inženirsko brigado in zaščitni bataljon vrhovnega štaba.

Tako sta 1. in 2. prekomorska brigada prenehali obstajati, toda njuna bojna pot se je poslej nadaljevala v prekaljenih proletarskih enotah NOV Jugoslavije. Udeležili so se vseh bojev do osvoboditve. Prestali so vsi 7. sovražnikovo ofenzivo ter ne prestande boje in dolge pogo-

Ko so se poleti 1944 iz Sandžaka vračali proti severu, so avgusta 1944 prestopili reko Uvac in prišli v Srbijo. Bojna pot jih je prek Valjeva in Lazarevca vodila do Beograda, kjer so se udeležili bojev, dokler ni bil Beograd 20. oktobra 1944 osvobojen. Od tod dalje so se borci 1. in 2. prekomorske brigade v sklopu 1. in 6. proletarske divizije udeležili bojev na sremski fronti (preboja pri Sidu, dne 12. aprila 1945) in prek Slavonije ter Zagreba nadaljevali pohod proti Trstu, kjer so se v slavnih majskih dneh 1945 sestali z borci 4. armade in 9. korpusa. Borci 1. in 2. prekomorske brigade so prehodili eno najtežjih in najslavnejših bojnih poti, v boju pa so se kalila bratstvo in enotnost.

Albert Klun

OF v letu 1941 – pravo množično gibanje

Tehniki, športniki, planinci

Matične odbore OF, posebej za različne politične skupine in ustanove, so ustanavljali predvsem od maja do avgusta 1941.

V začetku se je OF širila tako, da so organizatorji vključevali vanjo svoje znance, ti pa so pridobivali nove. Značilnost leta 1941 je bilo množično vključevanje v OF po poklicih, po ustanovah in med obrtniki, (posebej za mojstre in nameštence).

Vsi odbori OF so omogočali široko povezovanje vseh slojev prebivalstva. Vsak meščan je imel možnost, da se vključi v narodnoosvobodilno gibanje; v društvu, v ustanovi, kjer je bil zaposlen, v šolah ali na območju, kjer je stanoval. Nekateri so bili »čakajoči«. Posamezniki in nekatere organizirane skupine pa so se zaradi materialnih ali razrednih koristi ali zaradi sovražstva do komunizma povezali z okupatorjem. Najprej so izdajali člane OF, (brez izjeme: komuniste, sokole, krščanske socialiste ali pripadnike iz drugih skupin), kasneje pa so se oboroženo borili proti partizanom in aktivistom OF.

Inženirji in tehniki

Inženirji in tehniki so svoj matični odbor imenovali OTO, osrednji tehnični odbor OF. Vanj so se vključili znani strokovnjaki, med drugimi tudi inž. Jože Levstik-Vid in Dušan Štucin-Jaka. Javnosti pa je verjetno najbolj znan inž. Stanko Bloudek, inovator in konstruktor skakalnic v Planici.

Člani OTO so sodelovali s centralno tehniko KPS pri izdelovanju različnih razstreliv, načrtov za skrivališča, v katerih so bili skrivne tiskarne, skladišča in prostori za skrivanje ilegalcev. Sodelovali so pri izdelavi dušilcev za pištole in puške, naprav za polnjenje min, špic za prediranje gum in podobnega. Ing. Bloudek pa je poleg te-

ga prispeval za OF veliko denarja.

Športniki, planinci

Spomladi 1941, še pred okupacijo je bil sestanek med vodstvom naprednega »levega krila« Sokola, telovadne organizacije in vodstvom KPS. Kot je znano, so bili Sokoli ena izmed ustanovnih skupin OF in kar dve tretjini od 40.000 članov je sodelovalo z narodnoosvobodilnim gibanjem, čeprav je bila organizacija sama zaradi jugoslovanske usmerjenosti po okupaciji razpuščena.

Za športnike je bil ustanovljen matični odbor OF, ki ga je vodil znani plavalec Branko Zihnerl. Poleti 1941 je OF izdala navodilo, naj se

Snidenje gorenjskih zgodovinarjev

V Kranju je bil konec decembra regijski posvet piscev zgodovine enobe in revolucije, zgodovinarjev in organizatorjev zgodovinopisja kranjske regije. Zbralo se je več kot 20 članov društva piscev zgodovine enobe in revolucije, muzejskih delavcev in drugih. Udeležence je prišel pozdravit predsednik skupščine občine Kranj Ivan Torkar.

Na dnevnem redu posveta je bilo poročilo predsednika društva piscev enobe in revolucije Lada Ambrožiča-Novljna o razmerah v zgodovinopisju na Slovenskem in o delovanju društva. O razmerah v zgodovinopisju na Gorenjskem je govoril kustos Franc Benedik.

Iz njegovega poročila povzemamo, da je na Gorenjskem že precej zgodovinskega gradiva obdelanega. Članke objavljajo v zbornikih, raznih časopisih in prispevkih. Mnogo gradiva je objavljenega v vodnikih po partizanskih poteh, zgodovinska obeležja so skoraj že v vseh občinah; zgodovinski krožki po šolah dopolnjujejo vedenje o zgodovini. Pomembne so razstave v muzejih, izhajajo strokovno-znanstveno opremljeni katalogi. V literarnih delih so mnogi zgodovinski prikazi, obdelovali na različne načine in z različno tematiko. Članki se bolj usmerjajo v etnografski smeri. Kakovost del je ponekod vprašljiva.

V splošnem se ni dobrega pregleda nad zgodovinskimi dogajanjem, obravnave so bolj fragmentarnega značaja, raziskave ozke, pričevanja pa bolj na široko postavljena. Jasno se vidi težnje po celovitosti zajemanja dogodkov. Dobro je obdelana vojaška zgodovina, slabše in nepopolno pa politična. Še nobeno nekdanje okrožje OF nima monografije. Premalo se uporablja sovražna dokumentacija ter dokumentacija slovenskega domobranstva in raztrgan-

cev. O okupatorjevem nasilju, je veliko gradiva, veliko ga je v ljudskem spominu. Nosilci raziskav različnih tem so borci in poklicni delavci iz Gorenjskih muzejev in iz drugih podobnih ustanov.

V razpravi so se zgodovinarji dotikali nekaterih najbolj aktualnih problemov. Zahtevali so, naj se odpro arhivi zlasti begunjski in arhiv blejske policije. Mnogih dokumentov iz arhivov ni več. Izginili so. Vsi dokumenti, ki zadevajo Slovenijo, naj se vrnejo v Slovenijo, da bi bili dostopni našim raziskovalcem. Izpopolnijo naj se bibliografije. Poskrbeti bi bilo treba, da se ustreznim ustanovam vrnejo odvzeti ali ukradeni dokumenti. Tehnološko bi bilo treba modernizirati raziskave.

Knjižnici NOV in POS so posvetili posebno pozornost. Nekateri razpravljalci so bili kritični do načina pisanja monografij. Nekateri so pisane v obliki preprostih kronik. Metode lahko postanejo konzervativne. Ni dobro, če se knjige pišejo po istem kopitu. Knjižnica NOV in POS naj se zato posodobijo in odpre prostor modernjšim pristopom.

Govorniki so predlagali tudi nekatere nove teme za zgodovinske raziskave, kot so, na primer, o birokraciji v partizanih, o kulturnem delovanju v zaporih in izgnanstvu, o padlih Slovenceh v nemški vojski in podobne.

Čeprav teme o poseganjih po nasilnih sredstvih, med vojno niso priljubljene ni treba prikrivati resnice o teh vprašanjih. Etiki likvidacij je treba nameniti pozornost. Sistematično je treba odkrivati vrednote enobeja, saj se nimamo ničesar sramovati. Dandanes so pod vtisom oddaljevanja vojne obdobja moralne in pravne sodbe o dogajanjih drugačne, a nas to ne sme motiti pri razkrivanju naših napak.

Tudi o psiholoških vidikih osvobodilnega boja bi kazalo pisati.

Kot na vseh posvetih, so tudi na kranjskem zgodovinarji pripisovali velik pomen vlogi malega človeka v boju za svobodo. Ves slovenski narod je bil v boju. To dejstvo je treba vnašati bolj kot doslej v zgodovinopisje, ki naj bi bilo namenjeno tudi preprostim ljudem.

L. A.

Tovariška srečanja

Srečanje mladih železarjev

V Nikšiću je bilo pred kratkim že desetič tradicionalno srečanje kulture in športa mladih iz jugoslovanskih železarn.

V treh dneh srečanja je doživljal Nikšić svojevrsten utrip saj je bil takorekoč Jugoslavija v malem. Na srečanju so se zbrali mladi iz Siska, Smedereva, Skopja, Kostolca, Zenice, Ilijaša, Lukavca, Splita, pa tudi iz slovenskih železarn. Kulturnemu programu in družabnemu večeru prvega dne so sledili športni »spopadi« v nogometu, namiznem tenisu, šahu in odbojki, kviz na temo NOB in mladinsko gibanje ter okrogla miza na temo Ekonomski in družbenopolitični položaj mladih v jugoslovanskih železarnah. Ob slovesu so se dogovorili, da

se ob letu znova srečajo v Kostolcu. Sodbe slovenskih udeležencev povedo:

Ivan Prošt iz železarne Ravne: »Srečanje je bilo dobro pripravljeno in sprejem odličen. Spotoma smo si ogledali številne kulturne znamenitosti. Vse to je dalo srečanju poseben pečat. Še bom sodeloval.«

Kati Zera (Plamen Kro-

pa): »Tudi meni je srečanje pomenilo veliko. Bila sem veselo presenečena. Spoznala sem veliko novih prijateljev.«

Brane Mirt iz Železarne Štore: »Tudi name je naredilo srečanje izjemen vtis. Mladi tako na svojstven način dokazujejo, da nismo samo kovači plemenitega jekla, temveč tudi kovači plemenitega človeka.«

Silvo Jaš

Udeleženci srečanja iz slovenskih železarn.

Priznanje pionirskemu odredu

Ob dnevu armade smo se zbrali na prisrčni slovesnosti na osnovni šoli Elvire Vatovec v Pradah. Območni odbor skupnosti borcev 4. brigade VDV Slovenije za južno Primorsko je ob tej priložnosti podelil pionirskemu odredu v Pradah priznanje – prvo te vrste – za negovanje tradicij NOB.

Vsi pionirski odredi množično sodelujejo v Kurickovi pošti in v pohodih, skrbijo za spominska obeležja, obiskujejo udeležence NOB ter zapisujejo njihove pripovedi, vendar pionirski odred Elvire Vatovec izstopa, ker poleg tega v povezavi s krajevno skupnostjo sodeluje z zamejsko borčevsko organizacijo iz Avstrije in s pobrateno Brankovino iz valjevske občine, ki je med pobratnimi občinami s koprsko občino. Zaslužen priznanje je predsednici pionirskega odreda Elvira Vatovec izročil Ivan Naber-

goj, predsednik območnega odbora borcev 4. brigade VDV Slovenije za južno Primorsko.

Po slovesnosti je ravnatelj šole gostom razkazal novo šolo, ki je bila zgrajena iz prispevkov delovnih organizacij ter iz sredstev združene amortizacije osnovnih šol v občini Koper. Na novo šolo so ponosni.

Kaj bi ne, saj je bila stara šola, zgrajena že pred prvo svetovno vojno, pretesna in dotrajana. Tudi nova šola ni razkošna, saj poteka pouk v dveh izmenah in ob polno zasadenih učilnicah, toda imajo kuhinjo, večnamenski prostor in prepotrebno telovadnico, ki so je vsi veseli. Želijo si, da bi čimprej obnovili tudi staro šolo ter jo usposobili za pouk.

Angela Prijatelj

Hrastniški borci v Strunjanu

Skupino hrastniških borcev in bork (medse so povabili le nekaj naključnih gostov iz te občine), smo fotografirali pred hotelom Svoboda v Strunjanu. Povedali so nam, da se na preventivno rekreativnem »dopustu« kar dobro počutijo, saj je hrana dobra, topla morska voda v pokritem bazenu pa dobro vpliva na psihofizične težave v teh starostnih letih. Prosti čas koristno izrabijo za šahiranje, kartanje in sprehode v okolico. Ob kozarčku dobre kapljice pa se nemalokrat obudijo še spomini na dogodke in akcije v NOB. Povedali so še, da občinska konferenca ZZB NOV iz

Hrastnika zgledno skrbi za svoje, še zlasti obbolele člane, ki jim omogočijo brezplačno

okrevanje v naših zdraviliščih po Sloveniji.

Franc Obolnar

Planinski praznik pod Snežnikom

S sklepno slovesnostjo so ilirskobistriški planinci pred dnevi v domu JLA sklenili jubilejno, osemdeseto leto svojega društva Snežnik.

V imenu slovenske planinske organizacije je bistriški planinec čestital njen podpredsednik Jože Dobnik, slavnostni govornik pa je bil predsednik občinske skupščine Janko Kirn, ki je bistriški planinec tudi izročil visoko državno odlikovanje – red zaslug za narod s srebrnimi žarki.

Med številnimi prejetimi priznanji izstopa zlata plaketa, ki jo je društvu namenila planinska zveza Makedonije za dolgoletno plodno sodelovanje z makedonskimi planinci.

V. Č.

Izpolnjeni načrti

Občinska konferenca ZRVS Ljutomer je uspešno sklenila usposabljanje in preverjanje znanja svojih članov, ki se ga je udeležilo 137 članov ter tako izpolnila program dela za leto 1987. Program usposabljanja in preverjanja

znanja je obsegal test, ki so ga za spremembo od prejšnjih let starešine dobile domov in ga tako lažje in bolj strokovno rešili. V okviru programa so opravili tudi orientacijski pohod.

Starešine so izrazili željo, da bi v okviru letnega programa dela vsaj enkrat lahko poslušali strokovno predavanje, ki bi ga pripravil in opravil nekdo iz republiških organov.

Stane Feuš

Slavnostna akademija

V Lendavi in v krajevnih skupnostih ob jugoslovansko-madžarski meji proslavljajo dan armade vselej skupno. Tudi letos je bilo tako. Predsednik skupščine občine je sprejel predstavnike JLA in se z njimi pogovarjal o delu in življenju graničarjev v tem severovzhodnem delu naše domovine, sprejema pa so se udeležili tudi predstavniki teritorialne obrambe. Mladi iz Velike Polane so pripravili slavnostno akademijo. Na vseh treh karavlah v lendavski občini: na Kobilju, v Lendavskih gorcih in v Pincah so bili v gosteh pri graničarjih predstavniki krajevnih skupnosti, mladine in delovnih kolektivov. Na slovesnosti v vojaških kolektivih so podelili priznanja najboljšim vojakom.

Jože Žerdin

Štiriinštirideseta obletnica

V Mariboru je bila vrsta prireditev, s katerimi so nekdanji borci 11. SNOUB Miloša Zidanška počastili svoj jubilej. V vojašnici »Franc Rozman Stane« je bila slovesnost v enoti, ki ohranja tradicije te partizanske brigade ustanovljene 8. januarja 1944 pri Primožu na Pohorju, ob prvi obletnici junaške smrti Pohorskega bataljona. Orisali so junaško pot brigade, ki je prizadela sovražniku vrsto izgub.

V domu JLA so se borci Zidanškove brigade zbrali na tovariškem srečanju, na katerem je govoril Slavko Soršak, član predsedstva CK ZKS. Dejal je, da se danes v Jugoslaviji srečujemo z energetsko denarno, upniško-dolžniško in ekološko krizo, pa tudi s krizo političnih sistemov. V mladi generaciji se porajajo nove ideje, ki jih ne smemo vnaprej zavračati. Mlade ljudi moramo upoštevati kot enakopravne sogovornike in razpravljati z njimi o vseh problemih, ki jih načenjajo. Danes ne sme biti več nobene teme, o kateri ne bi mogli govoriti. Potreben je odprt, demokratičen in ustvarjalni dialog.

Na srečanju je Tone Kropušek, predsednik odbora Zidanškove in Pohorske brigade izročil priznanja borcem, ki so lani dopolnili 70 let. Dogovorili so se tudi o letošnjih načrtih. Ob 45-letnici ustanovitve Šlandrove brigade bodo 22. julija organizirali skupno srečanje borcev obeh brigad v Moravčah. Nadaljevali bodo dela pri ureditvi transverzale po poteh Zidanškove brigade. Zaslužnim kmetom na območju Radelj in Slovenj Gradca bodo podelili monografijo o pohorskih partizanih.

V šmarski osnovni šoli, ki nosi ime 11. SNOUB Miloša Zidanška, bodo uredili spominski kotiček. In še kaj, kajti načrtov in dobrih namenov je veliko.

M. Kos

Teden starejših krajanov

V Piranu v organizaciji Rdečega križa, zveze borcev, društvo upokojencev in društvo invalidov pripravili »Teden starejših krajanov.« Namen je bila obdaritev starejših, še zlasti osamljenih občanov. V akcijo sta se vključili tudi obe osnovni šoli, slovenska in italijanska. V okviru tedna je bilo v prostorih osnovne šole Ciril Kosmač srečanje starejših krajanov. Obe osnovni šoli ter srednja medicinska in srednja glasbena šola so v ta namen pripravile enourni program pe-

smi, recitacij in glasbe. Program je potekal dvojezično. Krajanom, starejšim od 80 let, so razdelili posebna darila.

Srečanja se je udeležila tudi predsednica skupščine občine Piran Tatjana Kosovel, ki je pohvalila pobudo za taka srečanja. Povedala je, da so o problemih, ki tarejo starejše ljudi, pred kratkim razpravljali tudi v skupščini in obljubila, da bodo odlej starejši občani deležni večje skrbi.

Žarko Žbogar

Razvitje brigadirskega prapora

Dolga, tiha želja je postala resnica. Brigadirji-veterani Primorske in Istre so razvili svoj prapor.

Ob prazniku brigadirjev-veteranov se je odzvalo kar lepo število delegatov iz vse Slovenije, tako da se je zbralo na Titovem trgu v Kopru približno 200 brigadirjev in brigadirjk. Organizacija srečanja in program sta bila brezhibna. Ob naših pesmih »Brčko-Banovići, to je naša meta, izgraditi prugu još-te ovog leta«, se kar nismo znali ubraniti solzam. V slavnostnem delu programa je prišlo na vrsto razvitje prapora, ki ga je prevzel pra-

porščak-mladinec. Pokazali so nam film o gradnji proge Brčko-Banovići, ki je bila leta 1946 prva zvezna akcija. Škoda, da se je v hotelu Triglav zatikalo pri slavnostnem kosilu.

Sestel se je tudi ožji brigadirski odbor. Sprejeli smo smernice za nadaljnje delo: naš cilj je združitev v republiško konferenco. Po končanem srečanju smo se razšli z željo, da se čimprej ponovno srečamo. V letu 1988 nas čakajo obletnica Nove Gorice, Lijaka, proge Sežana-Dutovlje ter začetka gradnje avtoceste Beograd-Zagreb.

Dušan Žilič

Tradicionalno snidenje

Pred kratkim je bilo v Novi Gorici po predahu enega leta že sedmo tradicionalno srečanje borcev Cankarjeve brigade, živečih v novogoriški občini. Imelo je predvsem delovni značaj. V poročilih so obravnavali minulo dveletno obdobje in ugotovili uspehe na vseh področjih zastavljenega programa, bodisi pri prenašanju tradicij brigade na mlajše rodove, bodisi glede skrbi do bolnih in ostarelih soborcev, pa tudi, kar zadeva udeležbo na proslavah, srečanjih in drugih akcijah v organizaciji brigadnega odbora v Ljubljani.

Se posebno dobra je bila udeležba ob 45. obletnici ustanovitve brigade v Znojnih pri Grosupljem, čeprav

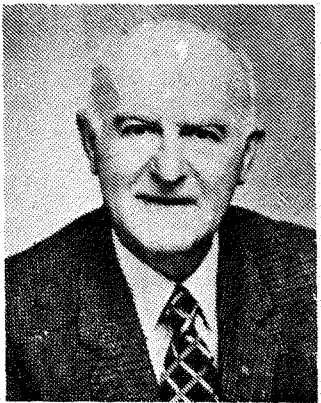
so taka srečanja za goriške borce precejšnje breme, saj so stari že prek 60 let in jih dolga potovanja utrujajo – kljub veliki želji po srečanju z borci.

Tudi za prihodnje so sprejeli program dela. V Novi Gorici bodo med drugim organizirali razstavo o bojni poti Cankarjeve brigade v letih 1942–1945 ter zbirali podatke za album borcev Cankarjeve brigade. Sprejeli so predlog, naj bi postal goriški pododbor regijski pododbor Cankarjeve brigade za Severno Primorsko, kajti pododbori v Tolminu, Idriji in Ajdovščini delujejo slabo ali sploh ne.

Leopold Kotar

Bil je mož dejanj

Iztekle se je plodno življenje revolucionarja – prvoborca Miroslava Dovečarja-Frica

Rodil se je leta 1913 v Ljubljani, kjer je končal meščansko šolo, bil leta 1930 sprejet v vojno pomorsko letalsko šolo v Divuljah, nato leta 1936 zaradi naprednih idej, ki jih je širil med vrstniki, izključen iz jugoslovanske vojske. Zaposlil se je kot strojnik v elektrarni Mrzla vodica v Gorskem Kotarju. Tedanjemu režimu je bil sumljiv, zato ga je imel pod stalnim nadzorom. Razpad Jugoslavije je dočkal kot rezervist v Boki Kotorski, od koder se je vrnil na Sušak k svojim staršem. Kot antifašist in kandidat partije se je že aprila 1941 vključil v narodnoosvobodilno gibanje in bil med prvimi organizatorji vstaje na širšem reškem območju, pa tudi na Notranjskem. V partizane je stopil 27. marca 1942. Z Notranjskim odredom se je udeležil številnih bitk in se z enoto uspešno prebijal skozi sovražne obroče tudi v času roške ofenzive. V drugi polovici oktobra ga srečamo na poti v Soški odred, v kateri naj bi bil kot komunist in prekaljen organizator komisar Brkinske čete.

V slovenskem Primorju in Istri je odigral pomembno vlogo, saj je s svojim govorniškim žarom združil v partizanske vrste številne domačine. Februarja, ko se je vračal v Brkine iz Gorskoga Kotarja, je bil v spopadu z italijansko vojsko na Tatrah težko ranjen, vendar je kmalu nadaljeval z vrsto pomembnih dolžnosti kot komisar v različnih bataljoni in brigadah in kot načelnik propagandnega oddelka 13. divizije in propagandnega oddelka 11. korpusa. Ob koncu vojne je deloval v propagandni službi političnega oddelka četrte armade NOVJ in z njo sodeloval v sklepnih operacijah pri osvoboditvi slovenskega Primorja, Istre in Trsta.

V povojnem času so mu zapuili delo v politični upravi 1. tankovske armade in kasneje v organizacijsko – političnem oddelku Druge letalske divizije.

Leta 1948 mu je CK KPJ zapuili pomembne naloge: organiziral in vodil je jugoslovansko aerotransportno podjetje JAT ter Industrijo precizne mehanike v Beogradu. Uspešno je opravljal funkcijo predsednika mestne skupščine Reka, bil sekretar občinskega komiteja na Sušaku, član mestnega in območnega komiteja na Reki ter okrajnega komiteja v Delnicah.

Tudi kot upokojenec ni nikoli miroval. Dolgo vrsto let je deloval v vodstvu borčevske organizacije v obalno – kraški regiji, pogosto pa se je vračal tudi v Reko in Gorski Kotar.

Za opravljeno delo je prejel več državnih odlikovanj in drugih priznanj, med drugim Partizansko spomenico 1941, zlato plaketo ZRVSJ, zlato plaketo 1. delavskega sveta Jugoslavije ter plaketo ZB NOVJ.

Miroslav Dovečar – Fric je bil pokončen človek, mož dejanj, pravi tovariš in iskren prijatelj. Povsod so ga spoštovali in imeli radi. Vsi ga bomo pogrešali.

Lojze Maslo

Marija Gašpersiĉ

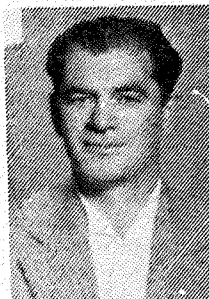
Prvega januarja je minilo eno leto, kar je v Ljubljani umrla Marija Gašpersiĉ, rojena Primožič, stara 59 let. Takoj v začetku vojne 1941. leta, ko so gestapovci v Ptujju že odpeljali očeta, je njeni mami s še dvema majhnima hĉerkama uspelo pobegniti iz Ptujja v Železnike. Tu je Marija proti koncu leta 1942 kot kurirka in obveščevalka začela sodelovati s partizani. Ko je bila spomladi 1943. v Železnikih sprejeta v SKOJ, je neprekinjeno do osvoboditve aktivno in organizirano delovala za NOG. Prevzela je organizacijo zbiranja hrane in zdravljen, raznašala pošto in literaturo ter sodelovala v obveščevalni partizanski enoti na obmoĉju Železniki-Ojstri vrh-Rastovka. S posebnim veseljem je sodelovala v skopjejski kulturniški skupini in je veĉkrat nastopala v Cerknem in drugod. Eno leto pa je vodila mladinsko organizacijo. Po opravljenem pedagoškem teĉaju v partizanih je bila med organizatorji pionirske organizacije v Železnikih. Kot delegatka je bila veĉkrat na mladinskih zborovanjih v Cerknem. Po vojni je do upokojitve delala v organih za notranje zadeve. Za delo med NOB in po njej je prejela veĉ odlikovanj in priznanj.

Boris Šober

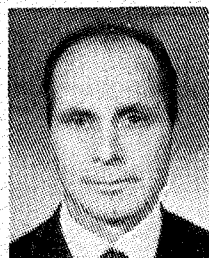
Pred letom smo se v Vidmu pri Ptujju poslovlili od Borisa Šoberja, upokojenega majorja JLA. Rodil se je leta 1917. v Ptujju. Kot oficir jugoslovanske vojske je bil v aprilski vojni 1941. v ujetništvu iz katerega je prišel leta 1942. Povezal se je z aktivisti OF in sodeloval z NOG. V NOV je stopil 1943 in se kot operativni oficir bojeval z Gorenjskim odredom in Prešernovo brigado. Decembra istega leta je bil v Kropi teŹko ranjen. Po okrevaњу spomladi 1944 je bil poslan za predavatelja v oficirsko šolo pri GS NOV in kasneje v vojno akademijo JS v Beogradu. Leta 1956 se je upokojil. Za zasluge v NOB je bil odlikovan z visokimi odlikovanji, med drugimi z redom bratstva in enotnosti, redom partizanske zvezde in redom za hrabrost.

Slavko Šemrov-Riko

Konec leta 1985 je umrl Slavko Šemrov z Vrha nad Laškim. Rojen je bil 1924. leta v Stični na Dolenjskem. Tik pred drugo svetovno vojno je odšel v Ljubljano, kjer se je izuĉil za mesarja. Takoj na začetku se je povezal z NOG in se v delo OF aktivno vkljuĉil. To pa ni ostalo prikrito okupatorju in 1943. je bil aretiran. Mesec dni pred kapitulacijo Italije mu je uspelo pobegniti in se je takoj (avgusta 1943) vkljuĉil v 10. brigado NOV. Bil je borec, kurir in pomoĉnik intendantov vse do osvoboditve in trikrat ranjen. Za zasluge v NOV je bil veĉkrat odlikovan in imel ĉin rezervnega kapetana. Po demobilizaciji iz JLA je delal pri milici v Laškem in Mozirju. Ves ĉas je bil druŹbenopolitiĉno aktiven, veĉletni odbornik občine Laško in odbornik OLO okraja Celje-okolica in veĉ mandatnih obdobij ĉlan občinskega odbora ZZB NOV Laško. Prejel je veĉ priznanj.

BoŹidar Cvek

Prve dni julija lani smo spremili na zadnjo pot BoŹidarja Cveka, rojenega pred devetinšestdesetimi leti pod bregovi baškega hribovja. Vpoklican je bil v italijansko vojsko. Zaradi sodelovanja njegovih domaĉih z OF je bil septembra 1943 zaprt v zaporih v Franciji, od tam pa interniran v taborišĉe Murhausen, kjer je ostal do konca vojne. Od njega smo se poslovlili v TrŹiĉu.

JoŹe Šobar

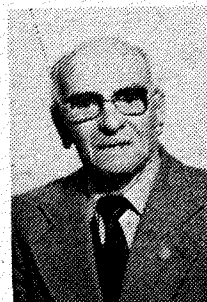
Na pokopališĉu v Hrovaĉi pri Ribnici na Dolenjskem smo se poslovlili od aktivista NOV in lovca JoŹeta Šobarja, rojenega leta 1912. Leta 1942 je začel aktivno sodelovati z NOG in delal do konca vojne. Po vojni pa se je aktivno vkljuĉil v druŹbenopolitiĉno Źivljenje.

Rudi Kramar-Marjo

Pred dvema leti smŹo se v Mariboru poslovlili od rezervnega kapetana Rudija Kramarja. Rojen je bil leta 1920 v Borjani pri Kobaridu. Tudi Rudi je moral sluŹiti italijansko vojsko. Ob italijanski kapitulaciji je izkoristil priloŹnost in odšel v partizane. Vstopil je v Briškobeneški odred, kjer je bil mitraljezec. V bojih za Kobarisko republiko je bil teŹko ranjen. Po vojni je sluŹboval v raznih okrajnih odborih in na oblastnem odboru v Postojni. Nato je bil poslan v Maribor. Za delo med NOB je prejel veĉ visokih odlikovanj.

Milan Lonĉar

Rodil se je leta 1925 na Bregu pri TrŹiĉu. Njegova druŹina se je že zgodaj vkljuĉila v NOG. Zaradi odmaknenosti od glavne ceste so se pri njih zadrževale partizanske enote. Milan je leta 1944 vstopil v Gorenjski odred, postal je kurir na domaĉem terenu. Nekaj mesecev pa je bil tudi kurir v Koroškem odredu. Za svoje delo je bil veĉkrat odlikovan. Od njega smo se poslovlili lani v KriŹah.

Franc Kurnik

V zaĉetku avgusta lani smo se na trŹiškem pokopališĉu poslovlili od Franca Kurnika, rojenega pred trinosemdesetimi leti.

Źe 1941. leta je bil zaprt v Źentviškem zaporu, po vrnitvi pa je nadaljeval z delom za NOG. Po konĉani vojni je aktivno deloval v AMD in drugih organizacijah.

Franc Mrak

V Mojstrani je lani v enaindevetdesetem letu umrl Franc Mrak. Rodil se je v Jesenicah pri Tolminu. Jeseni 1942 je odšel v partizane in ostal do konca vojne.

Stanislav Poje

V Grĉaricah smo se lani poslovlili od uglednega druŹbenopolitiĉnega delavca Stanislava Pojeta, rojenega 1921. leta v Ćaĉiĉih pri Osilnici. Ko so bile organizirane prve organizacijske OF in ko so se pojavili prvi partizani v Kolpiski dolini, je začel delovati z njimi. Pomagal je z zbiranjem hrane in drugega materiala, prekopaval je ceste proti nenadnemu vdoru sovraŹnika, podiral telefonske drogeve in prekinjal zveze sovraŹnikom. Ko je sovraŹnik odkril delovanje, je poŹgal vas Zgornje Ćaĉice, njega in vse ostale prebivalce pa odpeljal v taborišĉe Trevisio, kjer je bil do 1943. Ko se je vrnil iz Italije, se je zaposlil pri gradbenem podjetju. Avgusta 1944 se je prikljuĉil partizanskim enotam. Dodeljen je bil v enote VDV. Leta 1945 je bil demobiliziran. Leta 1948 se je zaposlil kot logar na gozdni upravi v Grĉaricah. Prejel je številna odlikovanja in priznanja.

Marija Drobniĉ

Lani je v TrŹiĉu umrla Marija Drobniĉ, ki se je rodila pred Źetinosemdesetimi leti v Dobrunjah pri Ljubljani. Z moŹem in Źestimi otroki je Źivela na Igu. Kmalu po okupaciji je skupaj z moŹem začela sodelovati z NOG. Leta 1942 je bil moŹ izdan in preganjan v koncentracijsko taborišĉe, od koder se ni vrnil. Marija pa je organizirano delala do osvoboditve.

Janez Skumavec

Oktobra lani je umrl Janez Skumavec iz Radovne pri Mojstrani. Rodil se je leta 1912. Ker je bil kmet, je partizane podpiral že od leta 1942. Tudi kurirska dela je opravljal. Februarja 1945 pa je Źel v partizane.

Franc DolŹan

Lanskega junija se je iztekla Źivljenjska pot partizana in kulturnega delavca Franca DolŹana iz Dovjega na Gorenjskem. Rojen je bil leta 1907. Leta 1941 je bil zaprt v Begunjah zaradi vstaje v gornjesavski dolini, septembra 1944 pa je odšel v partizane. Bil je igralec ljudskega odra.

JoŹe Oderlap

Od borca in ĉlana zveze komunistov smo se poslovlili septembra lani na domaĉem pokopališĉu v Ćrni na Koroškem. Rodil se je 1928. leta v Podpeci. Po konĉani osnovni Źoli se je odloĉil za Źelezniĉarski poklic. Zaradi okupacije Źole ni dokonĉal. Kot 15-letni fant se je prikljuĉil Koroškemu odredu, kjer je bil dodeljen terenskimi aktivistom in opravljal razne dolŹnosti vse do konca vojne. Po vojni se je zaposlil v Mariboru v takratni upravi drŹavne varnosti, nato pa pri meŹiškem rudniku. Upokojil se je leta 1979. Kljub boleznim je aktivno sodeloval v raznih druŹbenopolitiĉnih organizacijah. Prejel je veĉ vojaŹkih in drugih priznanj in odlikovanj.

Milovan LipuŹek

TovariŹ Milovan LipuŹek se je rodil leta 1907 v Źireh, stalno pa je Źivel v Idriji. Od leta 1926 je sodeloval v naprednih druŹtvih in bil ĉlan organizacije TIGR. V OF se je aktivno vkljuĉil septembra 1942 in kmalu postal ĉlan MO OF za Idrijo. Avgusta 1944. so ga Nemci zaprli, najprej je bil v Ljubljani, nato v Begunjah. Od tu so ga transportirali v Dachau, podruŹnico Reichenau. Iz taborišĉa je pobegnil nekaj dni pred koncem vojne in se vrnil domov. Po vojni je bil ĉlan ljudske oblasti, nekaj ĉasa pa je vodil prvi partijski teĉaj v Idriji, kasneje pa je prevzel naloge v gospodarstvu. Od njega smo se poslovlili lani v Idriji.

Ivanka Rozman

Lani smo se v KriŹah poslovlili od Ivanke Rozman. Rodila se je leta 1927 v Podlublju. Za NOG je aktivno delala Źe leta 1942 in 1944 vstopila v 3. bataljon Koroškega odreda. Odlikovana je bila z medaljo za hrabrost.

Alojz Volk

V zaĉetku lanskega poletja nas je zapustil Alojz Volk, upokojen rezervni major za zveze. Rodil se je pred Źetinosemdesetimi leti v primorski vasi Trnovu. SluŹil je italijansko vojsko v Afriki in bil v zavezniŹki ofenzivi zajet. Delal je pri zavezniĹkih, dokler ni vzpostavil zveze z delegacijo NOV v Tuniziji. Junija 1944 je prispel v bazo NOV v Gravino. Nato je odšel na Vis. Z enotami artilerije 26. in 9. dalmatinske udarne divizije je sodeloval v bojih za osvoboditev dalmatinskih otokov, srednje Dalmacije in Mostarja. Po vojni je ostal v JLA do leta 1966, ko je bil invalidsko upokojen. Za zasluge med NOB in po njej je prejel številna odlikovanja, pohvale in priznanja.

Kristina ZaloŹnik

Skoraj pol stoletja mineva, kar nas je Rudlova mama sprejemala ob vsaki uri – utrujene, mokre in prezeble na domaĉiji v Komisiji pod Roglo. Tako nam je bila Rudlova mama (z moŹem Rudlom in hĉerkama Slavko in Vera) partizanska obveščevalka. Rudlova druŹina je bedela nad tehniko Sovo. NaŹa pot v bunker, kjer smo spali in delali, nas je najĉvekrat vodila prav skozi kuhinjo do perilnika ob studencu ob potoku. Perilnik je bil znamenje varnosti. Rudlove mame niso upognili niti Ćerkezi, hude trenutke je preŹivela tudi spomladi 1945, ko jo je policija s psom peljala k studencu in perilniku in ji grozila.

Janez ErŹen

Prav na dan borca je lani v Mojstrani umrl Janez ErŹen. Rojen je bil leta 1910. Bil je poŹrtvovalec in zanesljiv aktivist. Od leta 1941 pa vse do osvoboditve je bil nepogreŹljiv partizanski ĉevljar.

Franc Radon

Na trŹiškem pokopališĉu smo se julija lani poslovlili od Franca Radona. Rodil se je pred Źedemnosemdesetimi leti. Kmalu po vdoru okupatorja je začel sodelovati s simpatizerji OF. Med partizane je odšel septembra 1944 v KoroŹski odred. Od tu je odšel na KoroŹsko v 2. bataljon Zahodno-koroškega odreda, konec leta 1944 pa na osvobodeno ozemlje Savinjske doline Solĉava-Luĉe. Ob veliki nemŹki ofenzivi je bil ujet in odpeljan v begunjske zapore, kjer je bil do februarja 1945. Premestili so ga v prisilno ĉevljarsko delavnico, od koder mu je v zaĉetku aprila uspelo pobegniti.

Ponovno se je prikljuĉil partizanom. Odlikovan je bil z medaljo dela.

Marija Źuber-Mija

Rodila se je leta 1923 v Borjani pri Kobaridu. Konec leta 1942 se je povezal z aktivisti in začela prenaŹati in odnaŹati pošto, zbirala je hrano, obleko in sanitetni material. Ko je bil ustanovljen odbor AFŹ, je bila ĉlanica le-tega. Na njenem domu so veĉkrat prenoĉevali partizani in aktivisti. Odlikovana je bila z medaljo za slug za narod in s spominsko znaĉko OF. Umrla je decembra 1986, pokopana na ljubljanskih Źalah.

Andrej Pavlin

V KriŹah smo se lani poslovlili od Andreja Pavlina. Rojen je bil leta 1899 na Veterinem pri Golniku. Kot delavec je imel veliko moŹnosti, da je pomagal partizanskemu gibanju. Nudil je hrano in prenoĉiŹe, maja leta 1943 je začel aktivno in organizirano delati za NOG.

Današnje mladine ne zanima samo disco

Utiramo si pot do pravih novinarjev

Deset minut do osmih je; pohitite!

Hiteli smo po sežanskih ulicah do občinske zgradbe. Zamudili bomo...

Pet nas je bilo. Pet mladih novinarjev začetnikov. V zadnjem trenutku, ki nam je bil še na voljo, smo stopili do kabine za informacije.

»Ja, čez most pa zadnja vrata na levo,« smo dobili informacijo. Seveda je bil to most v stavbi občinske skupščine v Sežani.

»O, dober dan,« nas je pozdravila tajnica. »Samo še trenutek počakajte, prosim.« Spet pozdravljanje. Vstopili smo v razkošno pisarno in sedli za dolgo mizo. Tako se je začel naš intervju. Sprva smo imeli malo treme, potem pa je pogovor ob sadnem soku kar lepo stekel. Naša vprašanja za predsednika občinske skupščine so se dotikala gospodarskih in ekoloških problemov v naši občini, povpraševali smo tu-

di po vzrokih za »bodečo nežo« naše pizzerije in splošne zaostalosti turizma. Zanimalo nas je štipendiranje in to, kdaj bomo v Sežani dobili disko.

Tovariš predsednik ni bil do problemov tako kritičen kot mi. Za rešitev vsakega je navedel že dosedanja prizadevanja. Glavni problem je v vseh primerih seveda denar.

Če bi se uresničili vsi načrti, ki si jih je naša občina za-

črtala, bi lahko rekli, da lepo živimo.

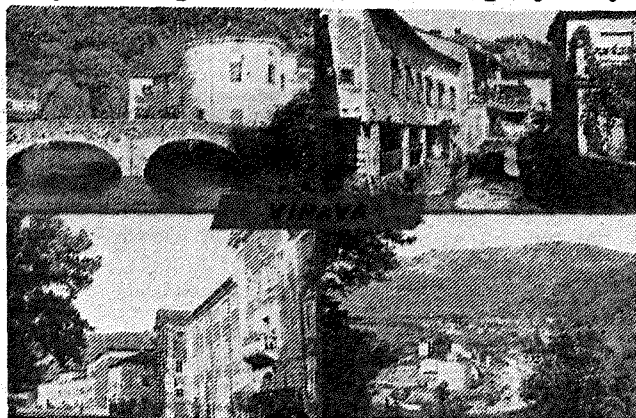
Čisto na koncu smo povprašali, kar nas je trenutno najbolj zanimalo: »Kako, s kakšno izobrazbo se da priti na vaše delovno mesto?« Tovariš predsednik je povedal, da je to voljena funkcija, pri kateri vrsta izobrazbe ni bistvena. On sam – Ivan Vodopivec je diplomirani ekonomist.

Prijeten pogovor je hitro minil. Preprosti, učencem dostopni predsednikovi odgovori in lep spomin pa so ostali. HELENA JAZBEC,

nov. krožek
OŠ Srečko Kosovel
Sežana

Naš razred se predstavi

Saj se kregamo, vendar smo prijatelji

Smo 3. b razred. V njem je 12 deklic in 13 dečkov. Naš razrednik je tovarišica Ada Vidmar. Med odmori so fantje zelo nagajivi. Lovijo se in prepeajo. Deklice pa klepetamo in celo med poukom ne nehajo. Potem se tovarišica razjezi in v razredu nastane tišina.

Vsi smo dobri prijatelji in tudi tovarišico imamo radi.

PETRA RODMAN, 3. b
OŠ Drago Bajc Vipava

P. S.: Da bodo vsi naši mladi bralci spoznali kraj svojih vipavskih vrstnikov, je dopisniški krožek tamkajšnje šole priložil tole razglednico.

Ob obletnici preimenovanja šole

Obiskal nas je borec

Sredi novembra smo učenci osnovne šole 15. divizije Grm proslavili obletnico poimenovanja naše šole po 15. diviziji. Ob tej priložnosti so nas v šoli obiskali borci. Tudi v naš razred je prišel eden izmed njih. Pripovedoval nam je o svojih doživetjih med vojno. Vsi smo mu z zanimanjem prisluhnili, ga spraševali to in ono, on pa nam je odgovarjal.

Na vprašanje, ali bi nam lahko opisal razburljiv dogodek,

se je spomnil bojov 2. grupe odredov maja 1942 na območju Besnica-Janče. Bojevali so se z desetkrat močnejšim sovražnikom, z Nemci. Vendar pa sta jih nekdanja španska borca – komandanta grupe, pokojni Franc Rozman-Stane in komisar, pokojni Dušan Kveder-Tomaž izvekle iz nemškega obroča in srečno so se vrnili na Polico.

Po končani pripovedi smo se pristrčno poslovili od našega gosta, mu kot invalidu zaželeli obilo zdravja ter ga povabili, naj še večkrat pride k nam.

VLASTA STIBRIČ, 5. d
OŠ 15. divizije
Grm-Novo mesto

Pogovor z Marijo Dujc

Postala je pionirka v partizanski šoli

Tovarišica Marija Dujc, sedaj pomočnica ravnateljca v celodnevni osnovni šoli v Divači, je italijansko šolo v Danah pri Divači začela obiskovati, ko ji je bilo šest let, dva razreda pa je opravila v partizanski šoli. Obiskal sem jo v pisarni naše šole in se z njo pogovarjal.

»Italijanska učiteljica ni znala slovenskega jezika, mi otroci pa ne italijanskega,« mi je pripovedovala, »zato je bilo v šoli zelo hudo. Nismo se razumeli med seboj. Tako smo se v prvem razredu naučili le nekaj italijanskih besed in poglobili sovraštvo do fašizma in fašistične Italije. Za šolsko leto 1943/44 se italijanska učiteljica ni vrnila v Dane pri Divači, ker je fašistična Italija razpadla.

Nekaj časa v vasi ni bilo pouka. Pozneje, ko smo se otroci že dobro seznanili s partizani, ki so prihajali v vas, smo izvedeli, da bomo spet hodili v šolo. Ker so jo organizirali partizani, smo ji rekli »partizanska šola«. Pouk je bil v zasebni hiši. Šolsko opremo smo podedovali. Poklicne učiteljice v vasi ni bilo, zato je nalogo partizanske učiteljice dobila vaščanka Zora Skok. Novice, da bomo spet hodili v šolo, slovensko šolo, kjer se bomo lahko izražali svobodno v sloven-

skem jeziku, smo se vsi otroci zelo razveselili, zato smo v šolo radi hodili. Tovarišica Zora je učence glede na starost in znanje razporedila v nekaj skupin. Mene so določili v nižjo skupino, in sicer v drugi razred. Pri pouku smo se posebej učili pisanja in branja v slovenskem jeziku ter o domovini. Tudi z matematiko smo se včasih potili. V mojem razredu smo se zlasti učili poštrevank. Hudo je bilo, ker nismo imeli dovolj slovenskih čitank. Spominjam se, da mi je mama od nekdaj preskrbela zelo lepo, z barvnimi slikami opremljeno čitanko »Preljubno veselje, o kje si doma«. A kaj, ko je bila to čitanka za tretji razred. Tovarišica Zora mi jo je vzela za sošolca tretjega razreda, meni pa je dala drugo, brez slik. Takrat tega nisem mogla razumeti.

Pouk ni potekal redno. Odpadel je, kadar je bil sovražnik blizu. Tudi tovarišica Zora je bila aktivistka in

zato je imela še druge dolžnosti poleg poučevanja.

Za šolske potrebščine so v glavnem skrbeli starši. Kupovali so jih celo v Trstu. V šoli so nas večkrat obiskali borci in nam pripovedovali o partizanskih bojih. Svetovali in ukazovali so nam, kako naj se obnašamo v primeru nemškega napada na vas, zlasti pa, kako naj govorimo, ko nas sovražnik sprašuje o partizanih. Pripovedovali so nam, kako lepo bo živeti v svobodni domovini in miru.

Nekega poletnega dne nam je kurir sporočil, naj gremo vsi otroci v dolinico Za gričem. Tam nas je čakalo nekaj partizanov in vaše mladinske aktivistke – Dora in Lojzka pa učiteljica Zora. Tovariši in tovarišice so nam v varnem zavetju gozda pripovedovali o mladoletnih otrocih, ki na najrazličnejše načine pomagajo v narodnoosvobodilnem boju, nekateri celo v prvih bojnih vrstah s puškami v rokah. Ti otroci niso bili več otroci, ampak mlajši borci za svobodo, ki jim pravimo pionirji. Pionirji so imeli svojo organizacijo.

Tudi mi smo si zaželeli postati pionirji. Še tistega dne sem postala članica pionirske organizacije.

V šoli smo se vsi učenci radi učili. Za svoje uspehe smo dobili ob koncu leta nekak izkaz, potrdilo o opravljenem razredu. To šolo smo ljubili zlasti zato, ker je bila to naša slovenska šola. Po skoraj četrto stoletja smo bili prva generacija, ki je smela v šoli svobodno govoriti in pisati v svojem materinem jeziku. Partizanska šola in partizanska učiteljica sta nam vcepili ljubezen do domovine in slovenskega jezika. To me je spremljalo vse življenje in to sem vedno poskušala prenašati na mlade generacije kot učiteljica po vojni.

Pogovor s tovarišico Dujc je bil prijeten, domač. Spoznala sem, da so se učenci v slovenski partizanski šoli učili v težkih pogojih, saj niso imeli na razpolago knjig kakor mi danes. Kako je tovarišico prizadelo, ko ji je bila odvzeta knjiga z barvnimi slikami! Kaj je takrat pomenilo postati pionir! Ampak takšno, kot je bila ta šola, so otroci imeli radi.

MATJAZ GRANDIČ,
OŠ dr. Bogomira Magajne
Divača

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Politika ni za otroke

Ja, to bi pa res veljalo premisliti, da namreč »politika ni za otroke«, kar večkrat trdijo odrasli, kakor bi s tem hoteli reči svojemu sinu ali hčeri: »Tiho bodi, saj tako in tako ne razumeš, pa ne moreš odločati niti se o tem pogovarjati!« Pa se sprašujem, kaj se koplje po vaših odrasčajočih glavicah, dragi naši mladi dopisniki, ki živite v tem našem političnem svetu in od vsepovsod režijo na vas rezultati takšne ali drugačne politike. Živite in prisiljeni ste spremljati krute dogodke v svetu, vojne, usodo svojih vrstnikov, ki jih kresanje politike trga iz naročij svojih staršev, ropa njihovo otroštvo.

Ne, niso slepi ti naši otroci! Ali nimajo pri tem pravice vzklikniti: »Hočemo mir!«? Del vsake družbe je politika. In našo družbo bodo nekoč, čisto kmalu, gradili ti naši otroci. Tako je pač; prihajajo nove in nove generacije. Zakaj ne bi ti otroci zgradili svet, ki si ga želijo?

Takole premišljuje ob sestavku, ki so mi ga poslale Mojca, Marija in Karmen, vse tri iz 7. b razreda, pozabile pa so napisati iz katere šole. Že samo dejstvo, da so napisale svoje misli o politiki, je dokaz, da jim to le ni nekaj tujega in verjetno ne samo njim, le da vsi svojih misli ne spravijo na papir.

Dragi mladi prijatelji in vsi, ki premišlujete z nami ob sestavkih na naši mladinski strani, zamislite se tokrat ob vrsticah naših treh dopisnic:

»Politika. Se kdaj vprašamo, kaj sploh ta beseda pomeni? Nekateri med nami se imajo za zelo politične, v resnici pa nimajo pojma o tem. Politika naj bi bila za otroke tabu, kot menijo nekateri odrasli. V številnih ozirih je to res. Večine otrok politika sploh ne zanima. Za nekatere je sploh ni. Vendar čutijo njene posledice, posledice neke politične igre, tudi otroci. Morda še bolj kot odrasli.

Sama ne vem natančno, kaj je politična igra. Ali ni bila tudi druga svetovna vojna takšna igra? Koliko otrok je v tej vojni izgubilo starše, koliko jih je bilo prisiljenih, da so prežgali odrasli, da so prežgali spoznali, kako težko in kruto je življenje, kako pokvarjen je lahko svet in nekateri ljudje. In to samo zaradi tega, ker se je nekaj »odraslih in pametnih« ljudi šlo politično igrati!«

Kaj mislite, ali lahko trdimo, da otroci politike ne razumejo? Ali lahko odrasli zapirajo njena vrata pred otroki, če pa jih obenem postavljajo v ta svet, poln politike? Ali jim samo s stavkom, da »politika ni za otroke«, lahko ohranijo srečno otroštvo?

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

- Bojnim se jedrske vojne.
- Mir in svoboda je največ, kar si človek želi.
- Mir je nekaj lepega, mogočnega, plemenitega.
- Ljudje živimo v strahu pred vojno.
- Mir je v nevarnosti.
- Vojna je nekaj strašnega, saj lahko v trenutku pokonča nos vse.
- Želimo si, da v novem letu ne bi bilo vojne in bi lahko živeli v miru.

Rešitev rebusa iz prejšnje številke

Ste imeli pri reševanju kaj težav? Takole razlaga rešitev Nataša Ličen iz 7. e razreda OŠ Boris Kidrič iz Ajdovščine, ki nam je rebus pripravila:

Najprej gre za NOS, ker pa je za njim vejica, zadnja črka odpade in ostane samo NO. Domača žival je VOL. Od številke ENA ostane samo E, ker dve vejici odvezmeta kar dve črki: N in A. Na koncu je narisana še TORBA; od te pa nam ostaneta zaradi treh vejic za njo le prvi dve črki – TO. Če zdaj vse skupaj povežemo, dobimo rešitev rebusa: NOVO LETO.

Pa recite, da ni novoletni rebus! Pošljite nam še kaj zanimivega, zabavnega in izvirnega!

Ob akciji seznanjanja mladih z vojaškimi poklici Za lažjo odločitev

Iz občine Ljubljana Moste-Polje se je lani vpisalo na srednje vojaške šole in akademije osem kandidatov, kar je daleč največ med ljubljanskimi občinami. S tem pa niso zadovoljni in so že začeli nove akcije, s katerimi želijo čim več mladih seznaniti s številnimi možnostmi zaposlovanja v naših oboroženih silah.

Pred dnevi so v tej ljubljanski občini končali eno izmed takšnih akcij. Po vseh osnovnih šolah so pripravili pogovore z oficirjem JLA in dvema učencema Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman Stane, prikazali so film o vojaških poklicih in šolanju na vojaških šolah ter pripravili razstavo na to temo.

Precej zanimanja je ta akcija vzbudila med učenci osnovne šole Druge grupe odredov iz Novih Fužin. Po končanem pogovoru in predvajanju filma smo nekatere učence in druge vprašali, kako so zadovoljni s to akcijo.

Vladimir Milošević, učenec 8. razreda: »Odločil sem se, da bom nadaljeval šolanje na Splošni srednji vojaški šoli Franc Rozman Stane v Ljubljani. Za vojaški poklic sem se odločil zato, ker imam potem zagotovljeno delovno mesto,

dokaj hitro pa pridem tudi lahko do stanovanja. Upam, da bom šolo v Ljubljani opravil, nato pa bi se rad vpisal na Tehnično vojaško akademijo v Zagrebu. Akcija sama se mi zdi potrebna in koristna, vendar ni imela nobenega vpli-

va na mojo odločitev za vojaški poklic, saj sem se zanj odločil že veliko prej.«

Dušan Prokić, učenec 8. razreda: »Akcija se mi zdi koristna, vendar je za nas, ki letos končujemo osnovno šolo, že prepozna, saj smo že vsi vpisani na eno izmed srednjih šol. Koristna je predvsem za učence šestih in sedmih razredov, pa tudi nižjih. Sam nisem nikoli razmišljal o vojaškem poklicu, ker me ne privlači.«

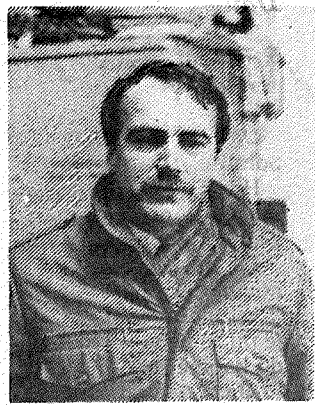
Emil Šehić, učenec tretjega letnika SSVŠ Franc Rozman Stane, doma iz Titovega Velenja: »Sodeloval sem že na več podobnih akcijah in ta se mi zdi med boljše organizirane. Fante zanima marsikaj. Skušamo jim povedati kar največ. Sam sem se za vojaški po-

Zvezdan Marković

Zora Lah

Polde Kožar

klic odločil zato, ker me veseli delo z ljudmi. Šola Franc Rozman Stane je precej podobna naravoslovno-matematični smeri. Ko jo bom končal, bi se rad vpisal na Tehnično vojaško akademijo v Zagrebu, da ne bi bil po končanem šolanju samo oficir, ampak bi imel tudi poklic.«

Zvezdan Marković, prav tako učenec tretjega letnika SSVŠ Franc Rozman Stane v Ljubljani: »Mislim, da so takšne propagandne akcije koristne. Učenci osnovnih šol dobijo veliko informacij o naši armadi in si lahko ustvarijo lastno sliko o teh poklicih. Zdi pa se, da imajo pri tem usmerjanju še vedno največ vpliva starši in prav njim bi morali nameniti več pozornosti, tako da bi jih podrobno seznanili z možnostmi njihovih otrok v JLA. Sam sem zelo zadovoljen s to šolo. Pričakoval sem veliko več vojaških predmetov, dejansko pa je učni program podoben kot na dru-

gih srednjih šolah. Pred časom sem razmišljal, da bi nadaljeval šolanje v morarici, vendar sem se premislil. Vpisal se bom na Vojaško akademijo kopenske vojske, saj bi rad delal v vojaški policiji.«

Zora Lah, pomočnica ravnateljice na OŠ Druga grupa odredov: »Za sedme in osme razrede je čas nekoliko zamujen, mislim pa, da je akcija odlična za učence šestih razredov, ki začnejo razmišljati, kjer naj nadaljujejo šolanje in kakšen poklic bi si izbrali. Kljub vsemu se mi zdi, da otroci in starši premalo vedo o teh poklicih. Zelo smo bili veseli, da so se lahko tudi naši učenci seznanili s številnimi možnostmi šolanja in zaposlitve v JLA. Upamo, da bo ta akcija potekala tudi naslednje šolsko leto, saj je nujno potrebna.«

Polde Kožar, iz sekretariata za ljudsko obrambo občine Ljubljana Moste-Polje: »V prejšnjih letih

smo imeli vrsto akcij, s katerimi smo poskušali popularizirati vojaške poklice. To so bili pogovori z oficirji, tehnični zbori, razstave in drugo. V tem šolskem letu pa smo akcijo zastavili drugače. Združili smo pogovor z oficirjem in učencema SSVŠ Franc Rozman Stane z razstavo o delu in življenju pripadnikov JLA ter s prikazom filma oziroma videa o šolanju v vojaških šolah. Učenci dobijo tako na enem mestu številne informacije, ki jim lahko pomagajo pri odločanju za poklic. Vsega tega pa nismo omejili samo na učence šestih, sedmih in osmih razredov. Za učence četrtih razredov je potekala posebna akcija, katere osrednji del je predvajanje video kasete Sodobna letala in helikopterji. Večina šol v občini je akcijo dobro sprejela, nekaj pa je tudi takšnih, ki bi v prihodnje lahko pokazale več zanimanja zanje.«

B. K.

Vladimir Milošević

Dušan Prokić

Emil Šehić

Domovinska vzgoja – kaj storiti zanjo

Najti je treba pravo mero

V Sloveniji se osnovne šole trudijo, da bi njihovi učenci spoznali narodnoosvobodilni boj in dogodke v njem, ki so vplivali na življenje ljudi tega ali onega kraja. Seveda, ponekod je to bolj organizirano, drugod slabše. Nekje se poslužujejo enega, drugje spet drugega načina približevanja naše narodnoosvobodilne zgodovine najmlajšemu rodu ali kakor pravimo – ohranjanju in oživljanju revolucionarne tradicije NOB. Pa še za nekaj širšega gre – za vpletanje teh izročil v današnji čas, za domovinsko vzgojo. V šole prihajajo borci in, če imajo posluš za starost otrok, ki so pred njimi, pa zato svojo pripoved prilagodijo njihovi stopnji doživetja, lahko vzniknejo zelo zanimive in privlačne žive zgodovinske ure. Seveda, še bolj žive so, če borci pripovedujejo otrokom na kraju dogodka. Številke izpustimo, narodnoosvobodilni boj pa prikazujemo živahno, življenjsko in seveda kritično. Ničkoliko vprašanj okoli domovinske vzgoje se ponudi vsak dan sproti in vsak, ki mu je do tega, nanje odgovarja po svoje. Zato je prav, da se o tem pomenimo.

Naš današnji pogovor z Ivanko Milovanović, dolgoletno sodelavko Zveze prijateljev mladine Slovenije, sedanjoo predsednico komisije za nekdane politične zapornike in internirance pri republiškem odboru zveze borcev, se je vrtel prav v krogu tez za okroglo mizo. Ivanka je bila med drugim tudi 23 let šolska ravnateljica (v Begradu in Ljubljani); zato je njena misel izhajala iz vsega tistega, kar je doživljala v razredih in med učenci.

Kako naša družba spodbuja prizadevanja za domovinsko vzgojo? Je najpogostejše vprašanje, saj trdimo, da to ni samo stvar šole in borcev, ampak vse družbe. Imamo knjige, filme, televizijske oddaje, šolska glasila, zgodovinske krožke, bralne značke, kurirsko pošto, pionirsko organizacijo in še

vinški krožki seveda niso dovolj. Izročila je treba razporediti skozi vse leto in jih ustrezno vključiti v učni načrt, pač primerno razvojni stopnji otrok. Pripraviti jih je treba tako, da ne bodo pouk zgodovine, ampak opis življenja konkretnega časa.

Prav je, če so šole povezane z borci. Dostop do šole je seveda stvar osebnega prizadevanja in želje po vključevanju v pionirske svete in svete šol. Mariborska borčevska organizacija je organizirala aktiv – skupino borcev, ki hodijo po osnovnih šolah in srednjih šolah z izdelanim programom, ki v 63 temah prikazuje podobo narodnoosvobodilnega boja na raznih koncih Slovenije. Povsod so lepo sprejeti.«

Ali imamo premalo ali preveč oblik dela z mladino, ki so usmerjene v domovinsko vzgojo? Imajo vse oblike razumne meje? Premalo ali preveč? Vedno je najbolje najti pravo mero. Preveč dobrega ali preveč

Posnetek je z enega pohoda Po poteh 15. divizije iz Trebelnega. Preden so krenili na pot, je eden izmed borcev z živim izročilom o rojstvu in življenju 15. divizije popevil pionijske v čas narodnoosvobodilnega boja, da bi s tem vžil smisel pohoda teh najmlajših po stopinjah borcev. Kaj je od te pripovedi ostalo vcepljenega v otroško misel in v njihovo srce?

slabega škoduje. Otroci ne smejo biti zasičeni, pa tudi ne premalo obveščeni.

»Veliko govorimo o osnovnošolski mladini. Kje pa se skrivajo pozitivni rezultati osnovnošolske vzgoje, ko pridemo do srednješolcev in študentov?

»Ponavadi je tako, da se vsi nekdanji pionirski aktivisti ob vstopu v srednjo šolo začnejo utapljati v razpuščenosti,« meni tovarišica Ivanka. »Če bi nadaljevali osnovnošolsko vzgojo, tisto, ki drži red v pionirskih odredih, sem prepričana, da bi lahko preprečili marsikatero napako.«

Ko govorimo o izročilih, ne moremo mimo vrednot, mimo nujne po vraščanju preteklosti v sedanjost. Pravzaprav je težko, ker so številne vrednote poteptane. Prav cilj domovinske vzgoje pa je, da jih spet osveži in približa na otrokom dostopen način. Ljubezen do domovine je ena izmed vrednot. Kako mladina do ljubezen izpriču-

je? So dobri zato, ker ljubijo domovino? Samo eno imamo. Če nam je v njej dobro, če vidimo, da v tujni živijo lepše? Mar dosežki razvitega sveta ne vplivajo na omalovaževanje domovine? Kako preprečiti vdiranje šovinizma in nacionalizma v slabem pomenu besede? ... Od doma se nestrpnost širi v šole, kjer imajo veliko otrok iz drugih republik. Ali ni krivično, da morajo otroci sodelovati in občutiti to skaljeno odnosov? Še in še bi lahko naštevati takšna in podobna vprašanja. Ali povežemo ljubezen do domovine z ljubeznijo do Jugoslavije in z možnostjo, da jo bo potrebno braniti. Kaj veže naše narode in narodnosti v jugoslovansko skupnost? Je to bratstvo in enotnost? Ali lahko dovolimo, da usahne in kaj lahko storimo, da se to ne zgodi?

»Naše narode povezuje skupen boj in trpljenje med vojno,« pravi Ivanka Milovanović, »po vojni skupna iz-

gradnja in upor vsem zunanjim vplivom. Bratstvo in enotnost sta temeljni pridobitvi NOB. To naj bi bila vez med našimi narodi, pa se je zrahljala ob ekonomski nerazvitosti posameznih republik. Negativne vplive povzroča politična klima, ki vlada v republikah. Če ni urejenosti v političnem vrhu, kako bo drugače? Zato mislim, da za otroke ne sme biti takšnih ovir. Pot pa je spoznavanje zgodovine posameznih narodov, medsebojnemu spoznavanju in druženju otrok iz vseh naših republik – na taborih, skupnih akcijah, potovanjih, v preživljanju počitniških dni. Tu pa se zatakne, ker so s tem povezani materialni stroški. Družba je dolžna žrtvovati več sredstev kot doslej za vzgojo našega mladega rodu, ker se bo to obrestovalo v nekaj letih. Žal, res ne takoj, saj je investicija v mladi rod vedno dolgotrajna.

Mladi ljudje so v sebi vedno pošten. Podvrženi tujim vplivom pa lahko stopijo tudi na stranski tir. Stopati je treba ob njih in jih pravilno usmerjati. Ponuja se vprašanje: ali niste zato, ker je potrošniška miselnost razvrednotila vzgojno in izobraževalno delo, tudi domovinska in z njo povezana moralna vzgoja na stranskem tiru? Ali naj se predamo in čakamo, kdaj nas mine potrošniška miselnost ali na čas, ko bo konec naše družbene krize? Ne, tega ne moremo. Poučitev je treba dati znanosti, ki nas bo izlekla iz zaostajanja in iz krize. Domovinska vzgoja pa naj bo stalna skrb v razumnih mejah – ne preveč in ne premalo.

Ziva Drole

Mestni odbor ZZZB NOV Ljubljana – komisija za negovanje revolucionarnih tradicij je pripravil tezo za okroglo mizo o domovinski vzgoji (na podlagi članka Domovina je ena... iz TV-15, dne 25. dec. 1986), ki naj bi celotno drugo šolsko polletje potekala po osnovnih šolah ljubljanskih občin na pobudo predsednikov odborov ZB NOV iz krajevnih skupnosti. Za okroglo mizo bi sedli štirje ali pet članov borčevske organizacije in enako število vzgojiteljev iz osnovne šole, prisedli pa naj bi še predstavniki ZSMS, DPM in še kdo iz krajevnih skupnosti.

Za lase privlečena polemika

Dne 26. novembra 1987 je bil v časopisu TV-15 Naš tovariš objavljen povzetek intervjuja s pisateljem Ferdom Godino. Pogovor, ki ga je imel z njim odgovorni urednik našega glasila Viktor Konjar, je izšel z naslovom »Poti do ljudi je zarasla trava«. Nekdanji slovenski aktivist OF, partizan in umetnik Godina je s pridihom zagrenjenosti spregovoril o nekaterih tegobah na svoji življenjski poti. V kontekstu se ni izognil nekaterim lastnim videnjem celotnega osvobodilnega boja v Prekmurju, ki so znana že iz njegovega zgodovinskega dela Prekmurje 1941–1945, publiciranega leta 1980.

Omenjeni neobsežni zapis je sprožil kopico odmevov. Tik pred novim letom je naše uredništvo prejelo dopis občinskega odbora ZZB NOV Murska Sobota, v katerem je izraženo zanikanje, da bi bili še živeči Prekmurci borci NOB, med njimi Ferdo Godina in inž. Koloman Cigüt, deležni s strani družbenopolitičnih organizacij v občini očitane nepozornosti. Prav nasprotno, sedanj in včerajšnji revolucionarni delež soborcev heroja Štefana Kovača da je globoko spoštovan in da ga ne bo nikoli »prerasla trava«. V spremni besedi k temu pismu je še rečeno, da so nekatera Godinova izvajanja zbudila v Prekmurju nejevoljo.

Uredništvo je prejelo tudi daljši plemični prispevek novinarja Štefana Kuharja. Pisec obnavlja spomine na prekmurski revolucionarni boj in se zavzema za pravično ovrednotenje deleža nekaterih osebnosti v tem boju, češ da jih Godina (čeprav pisatelj v intervjuju ni navajal nobenih imen, op. ured.) neustrezno prikazuje ali celo smeši in diskreditira. Kuhar navaja vrsto zaslug ljudi, ki da jih je Godina prizadel, hkrati pa se kritično postavlja zoper nekatera pisateljeva vrednotenja sebe in drugih.

Oglasil se je tudi Mitja Hribovšek, znani pisec dela Prekmurska brigada. V nasprotju s Kuharjem Hribovšek zaostrojuje očitke v isti smeri, kot so bili izpovedani v Godinovem intervjuju. Veliko tega je treba razčistiti, se zavzema Hribovšek, in Godina kot eden najzaslužnejših prekmurskih borcev da ima za tako ravnanje vso moralno pravico.

Naposled nam je – pač pod vtisom še drugih odmevov, ki jih je zbudil njegov prispevek – napisal vrsto pripomb h knjigi Rudija Čacinoviča »Poslanstva in poslaništva« spet Ferdo Godina. Ob mnogih citatih, navedkih in lastnih spoznanjih postavlja Godina trditev, da se ugledni pisec v tej knjigi dotika NOB v Prekmurju na neustrezen način.

Zasuto z vsem tem materialom (ki bi zasegel, če bi ga integralno objavili, celi dve strani našega glasila), se je uredništvo TV-15 posvetovalo s predsedniku svojega Časopisnega sveta, ki je menila, da je tudi v tem primeru treba upoštevati sklepe, ki jih je Časopisni svet sprejel že junija 1987 glede številnih podobnih primerov.

Vsa stvar je, glede na povod, t. j. »inkriminirani« intervju z Godino, vsebinsko in oblikovno daleč predimenzionirana. Polemika, ki se je odprla in bi se nedvomno v nedogled nadaljevala, že po začetku sodeč ne bi prinesla kdove kaj novega niti v zgodovinsko niti v memoarskem pogledu, saj pisci operirajo z že davno znanimi in neštetokrat pogretnimi opažanji.

Že glede na vse dražji časopisni prostor si TV-15 ne more dovoliti, da bi

objavljal takšne dolgovezne reprize, ki slejkoprej resnično zgodovino bolj meglijo kot jasno, obenem pa sprožajo nenačelna obračunavanja. Skoraj pol stoletja pozneje, ko je tekel slovenski osvobodilni boj, si pač lahko želimo znanstvene analize in sinteze, kako je bilo takrat v posameznih regijah in tedaj tudi v Prekmurju. Toda od osebnih videnj, ki jih očitno hranijo vse bolj nezanesljivi spomini in pogosto s poznejšimi odnosi obremenjene plemične strasti, si ne moremo obetati prispevka k tehtnemu spoznanju. Učinek, ki bi ga dosegli z objavo vsega tega gradiva, bi bil prav nasproten: prispevali bi k razplamtevanju osebne mrznje med borci NOB, to pa je tisto, česar si ne moremo želeli. Saj skoraj ne poteče noben shod v občinskih in republiških forumih ZB, da se ne bi na njem vrstili pozivi, naj se borci v tem kriznem času, ko vlada splošna živčnost in je dejanskih problemov na pretek, ne zapletajo še v medsebojne »spore in spopade«. Takšni prepri, pri katerih gre skoraj po pravilu zgolj za osebni »prav« in prestiž, vodijo v nenačelnost in so voda na mlin vsem, ki ne marajo ne zveze borcev ne naše socialistične družbe.

Uredništvo TV-15 se je torej odločilo, da ne bo dalo prostora omenjeni polemiki. Ob tej odločitvi naj navedemo nekatere zaključke časopisnega sveta, ki se nanašajo tudi na ta primer:

»V uredništvo prihajajo vse daljši teksti, predvsem maratonska spominska pričevanja, ki pogosto obravnavajo že večkrat obdelane in znane snovi. Uredništvo si na vse načine prizadeva, da ta dolga besedila primerno lektorira in krajša. Pri tem pa naletimo na bolj ali manj urpavičene zamere avtorjev. Želja uredništva je, da bi pisci poznali več mere in bili do sebe bolj kritični.«

»Kadar gre za plemične tekste, ko uredništvo samo ne more pretehtati verodostojnosti prispevkov, se mora pred objavo posvetovati z občinskimi organizacijami ZB na določenem območju.«

»Predlogi ali kočljivi teksti naj ne ostanejo v uredniških predalih, ampak naj jih uredništvo sporazumno z avtorji odstopi v aktivno hrambo pokrajinskim in lokalnim muzejem NOB ali pa Inštitutu delavskega gibanja v Ljubljani.«

V skladu z navedenimi odlomki iz naših razprav in sklepov bomo torej vse pričujoče in morebitno kasnejše plemično gradivo fotokopirali ter poslali občinski organizaciji ZB v Murski Soboti. Ta je v prvi vrsti poklicana, da gradivo presodi in odloči, kaj z njim početi. Kar je v njem zrnja, bo nedvomno našlo prostor v zgodovinskih znanstvenih ustanovah. Izvirnike bomo vrnili avtorjem, če bodo to želeli.

Ob koncu še naslednje: noben tiskovni zakon – nanj so opozorili nekateri pisci – nas ne more prisiliti, da bi objavili nenaročeno in k temu nezaželeno pisanje. Drugače smo morali ravnati v primeru intervjuja s Ferdom Godino, saj je ta osebni zapis (ponavljamo, brez imenskih ali drugih zakonsko oporečnih apostrofov), nastal po uredniškem dogovoru. Replike v zvezi z njim, kakršne so prispele na naš naslov, pa so povsem oddaljene od obravnavanega »predmeta«: od Godinovega grenkega čustva, da so borci NOB v sedanjosti družbi nemalokrat prežrti in pozabljeni.

Zvone Kržišnik

Iz spominske mape

Prilagam sestavek, ki sem ga pred približno tridesetimi leti napisal za neko prireditev v Portorožu. Ko sem prelistaval stare papirje, se mi je znašel v rokah, pa sem pomislil, da bi vam morda kakšenkrat prišel celo prav, zato vam ga pošiljam. Dogodek je resničen, a malce literarno obravnavan.

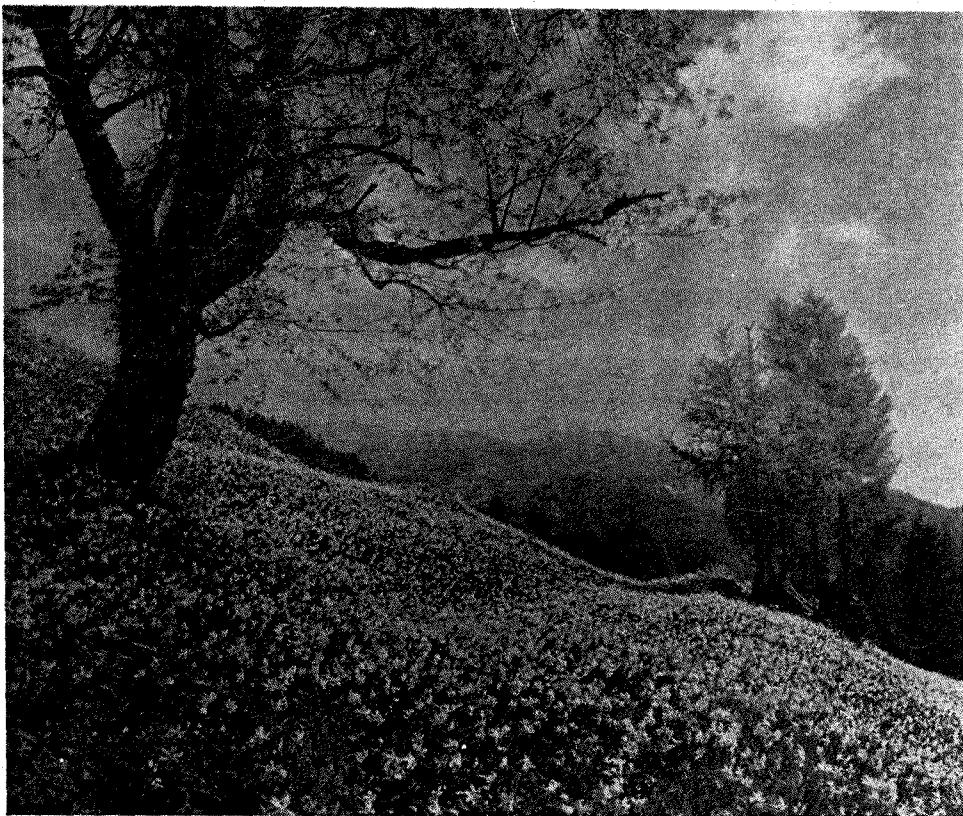
Sneg

Tistega januarskega dne leta 1945. je začelo snežiti že zjutraj. Sneg prejšnjih dni je bil že zmrznjen. V takih dneh so se ljudje kaj radi stiskali okrog peči, če le niso bili prisiljeni iti ven. Tega se je dobro zavedal tudi belogardist, znani postopač, doma iz sosednje vasi, tedaj domala edini sovražnikov hlapec v tistih krajih. Vedel je tudi, da priti v vas v spremstvu pajdašev in Nemcev ni prav nič nevarno. Poleg vaščanov je bil v vasi edinole t. i. propagandni oddelek idrijskega okraja, vsega sedem neoboro-

bil preveč pri srcu; zameril se nam je že prejšnjo zimo, ko smo gazili po njem napol bos. Sleher-nemu borcu se je ob misli na tega belega obiskovalca, ki je oteževal pohode in zaznamoval še tako predvidne stopinje, zmračilo čelo. Samo otroci so mislili o snegu drugače. Imeli so ga radi, želeli so ga videti in se igrati v njem. Mali Poldek je delal kepe.

Ko se je tokrat zbral in dvignil roko, da bi kepo vrget v brata, je obne-mel. Pognal se je v vežo. »Nemci gredo,« nam je polglasno šepnil. Nasmehnil sem se, saj se je

je kričala: »Nihče naj ne hodi v izbo, ker se preoblačim.« Ko sem se ozrl navzgor, sem videl, kako skozi okno pada naše propagandno gradivo in drugo. Metala jih je Šoštarjeva mama in tako rešila vse, česar sami nismo utegnili. Zagledal sem. Poldeka, ki mi je z roko kazal proti prepadu. Ni bilo dvoma. Tovarišija se je spustila po zmrzlem snegu do roba strmine, ki se je iztekla v kakih sedem ali osem metrov globok prepad. Pomislil sem, bolje tako, kot da bi jih ujeli. Tudi sam sem se pognal med hišami in po stezi proti prepadu. Zdela se mi je, da je minila cela

ženih ljudi. Po odhodu iz bolnišnice, kjer sem se zdravil zaradi ran, so mi začasno določili delo na terenu. Bil sem torej del sedmerice.

»Danes nas ne bodo pričakovali,« si je mislil belogardist. »Polovimo jih kot kure v kurniku.« Prijetno mu je bilo ob tej misli. Gnala ga je s la po maščevanju. Tudi zato, ker je moral pred meseci za nekaj časa kot mobiliziranec v partizane, še bolj pa zaradi tega, ker naš njegovi družini niso več dovolili, da bi še naprej počenjala to, kar je dotlej. Jaz sam pri tem nisem imel nič, vedel pa sem, da se želi maščevati vsakomur izmed nas, ki bi mu prišel v roke. Sicer pa prav jaz zanj nisem bil ravno kdorkoli, saj sva kar nekaj let sodelovala v osnovnošolskih klopek. Kar zadeva tisto o kurah, se belogardist ni motil. Res nismo pričakovali takega obiska. Sneg nam ni

rad šalil. Ko pa sem pogledal skozi okno, mi je nasmehek brž uplahnil. Bili so že tik pred vrati. Tovariši so zaznali mojo nedadno zresnitev.

Ko bi belogardist natančno vedel, v kateri hiši smo, bi nas bili res položili kot kure. A na srečo tega ni vedel. Na kakršnokooli obrambo ni bilo mogoče niti pomisliti, saj sploh nismo bili oboroženi. Treba pa se je bilo za vsako ceno skriti in umakniti. Ko sem se spustil po stopnicah v temno klet, je bila vsa tovarišija že tam. Trudili so se, da bi odprli vhodna vrata, a zaman. Nenadejana past je grozila, da bo po nas. Z bombo v roki sem se vzpel po stopnicah, a še preden sem prišel do vrha, je v klet vdrla svetloba. Moji so vrgli vrata s tečajev in bliskovito izginili. Obrnil sem se in pohitel za njimi. Poslednje, kar sem slišal, je bil glas Šoštarjeve mame, ki

večnost, čeprav sem tekel, kolikor se je le dalo. Še nekaj korakov in že sem bil na robu. Moji starši so ležali v prepadu, negibno zariti v sneg, ki jih je rešil.

Kar sem popisal, se mi je zgodilo v Močilih pri Kambreškem, kjer smo bili nastanjeni v Šoštarjevi hiši. V oddelku smo bili trije fantje in štiri dekleta. Belogardist je bil Stan-ko Blažev iz Kambreškega.

V prepadu po zmrznem snegu se je dejansko spustila samo ena izmed deklet – šestnajstletna Brika Jolanda, ki je prišla k nam, ker je bila kot pripadnica sabotažno-obveščevalne trojke izdana. Ker je vedela, kaj se je zgodilo njeni sodelavki, ki je padla v roke gestapu, je rajši tvegala spust v brezno, kot da bi se bila pustila zajeti. Pri tem pa se je krepko odgrnila in zvila nogo.

Mirko Kos

Športniki, padli v NOB

Ob obletnici smrti Staneta Starca-Fazana

Mariborski športnik med gorenjskimi partizani — Namestnik komandanta 3. alpske cone — Zadnji boj in smrt v bunkerju v Poljanski dolini

Pred prvo svetovno vojno je Starčeva družina devetih otrok živela v Ajdovščini. Ko so leta 1918 Italijani zasedli Gorico in Primorsko, je oče prodal trgovinico in se kot zaveden Slovenec z družino preselil na Dolenjsko in kasneje leta 1924 v Maribor.

Zavedni športniki

Mnogi otroci primorskih družin so se vključili v društvo Sokola, med skavte in gozdovnike in v športno društvo v Prvi slovenski športni klub (1. SSK) Maribor, današnji ŠD Branik. V klubu je bil poudarjen narodnostni čut, čut branika slovenstva, jugoslovanstva, bil je trdnjava in žarišče odločnega boja proti nastopajočemu hitlerizmu na izredno občutljivi severni meji. Iz kluba je okoli 300 članov sodelovalo v NOB, bilo zaprtih ali interniranih, 51 borcev in talcev je padlo, med njimi štirje narodni heroji. V takem okolju sta živel, rastla in se kalila v domoljubnem in revolucionarnem duhu tudi nogometaša brata Starca, Bogomir (učitelj) in Stane (aktivni podoficir).

»V nogometnem moštvu 1. SSK Maribor smo bili napredni in zavedni Slovenci, nasprotniki nemčurjev,« se spominja tedaj najmlajši igralec Zvonko Jaušovec. »Mnogokrat smo izvedli akcije, da smo hitlerjancem s črnim polivali dokolenke in memške napise. Staneta Starca se dobro spominjam. Bil je visok, slok, eleganten, lepo je pel, bil je izreden tovariš, še posebej do mene, ki sem kot skromen dijak težko živel. Še danes ga vidim — mi smo na obeh krilih v sredino podajali visoke žoge, Slavko pa je z glavo zabijal gole. Po nemški okupaciji smo se skoraj vsi nogometaši aktivno vključili v OF in NOB, Slavko pa se je z bratom Mirom umaknil v Ljubljano, kjer sta se povezala z OF in na Gorenjskem junaško padla.«

V Dolomite in na Gorenjsko

Ze v prvih dneh okupacije se je Stane Starc pred Nemci umaknil v Ljubljano, ki so jo okupirali Italijani. Takoj se je povezal s primorskimi rojaki v OF in jeseni 1941 vstopil med dolomitske partizane. Ker je kot bivši podoficir obvladal vojaške veščine, je bil v Samatorski četi postavljen za vojskega inštruktorja.

Ime Staneta Starca, ki si je sprva nadel vzdevek Janošik, srečamo v zgodovinskih zapisih, da je prišel na Gorenjsko februarja 1942, v skupini dvanajstih borcev — smučarjev. V maju in juniju 1942 je prišlo čez italijansko-nemško mejo iz Dolomitov okoli 120 borcev. Pri komandirju Poljanske čete Janošiku je ostalo 27 prostovoljcev »Resnici na ljubo«, piše znani prvoborec iz Poljanske doline Anton Peterne-Igor, ki kot upokojenec živi v Ljubljani, »smo gorenjski partizani v Poljanski četi sprejeli novodošle partizane iz Ljubljane z veseljem, toda z določenim nezaupanjem. Motili sta nas njihova mladost in vojaška neizurjenost, še posebej, ker niso imeli izkušenj v boju z Nemci. Zaradi njihove borbenosti v prvih spopadih z Nemci in njihovega izrednega tovarštva smo nezaupanje kmalu premagali.«

Napad na Črni vrh ni uspel

Ko je bil komandant 2. poljanskega bataljona Jože Kranjc — Zakelj premeščen na Primorsko, ga je kot sposoben partizanski komandir zamenjal Stane Starc-Fazan.

Po navodilih glavnega poveljstva partizanskih čet Slovenije naj bi tudi na Gorenjskem začeli osvobajati ozemlje. Štab 1. grupe odredov je načrtoval osvoboditev desnega brega Save, Poljske in Selske doline ter Bohinjskega kota. 2. poljanski bataljon pa je

Moštvo 1. SSK Maribor, prvak Slovenije 1939. z leve: Borovka, Janžekovič, S. Starc, Korent, Gomo, Jaušovec, Tkalec, Vajngerl; čepijo: Varl, Vodeb, Welle, Ogrizek, Kramberger, Vesnauer. Večina zavednih nogometašev je sodelovala v NOB.

dobil nalogo, da osvobodi Poljansko dolino, ter napade postojanki na Črnem vrhu in v Poljanah. Napad na postojanko v Črnem vrhu je izvedla Poljanska četa s petinštiridesetimi borci. V noči od 25. na 26. junij je zasedla položaje okrog postojanke in jo 26. junija zjutraj, ko se je zdaniilo, napadla. V tej postojanki je v šoli in župnišću prebivalo 90 Nemcev. V boju, ki je trajal vse dopoldne, naj bi padlo 27 Nemcev, 9 pa je bilo ranjenih. Pravočasna nemška pomoč je bila vzrok, da partizani postojanke niso zavzeli.

Partizanski strelji na komandanta

Dražgoški prvoborec Janez Lušina-Mali se spominja komandanta Fazana: »V prvih dneh novembra 1942 sem kot bataljonski kurir spremljal v taborišče Cankarjevega bataljona na Jelovico Fazana, komandanta 2. poljanskega bataljona. Postavni, prijazni in zgovorni mariborski športnik Stane Starc-Fazan je bil oblečen v uniformo italijanskega častnika, pri sebi pa je imel tudi daljnogled in torbico. Opasan je bil z jermeni. Videti je bil kot pravi komandant. Ko sva

se približala taborišču, je stražar komandanta Fazana zamenjal za Nemca in nanj ustrelil, midva pa sva bila prepričana, da sva pred taboriščem raztrgancev. Komandant je bil takoj pripravljen za boj. V taborišču je nastal preplah. Borci so se umaknili v strmine Kroparske gore, misleč, da so napadeni. Ko sva prišla v taborišče, je bilo prazno, toda povsod je bilo dosti nedotaknjene hrane. Bataljon sem dohitel pod Zidano skalo in ga pripeljal nazaj v taborišče, kjer nas je čakal komandant Fazan.«

Obetaven partizanski poveljnik

Ker se je vodstvo NOV, KPS in IO OF ob koncu leta 1942 mudilo v Dolomitih, je bilo sklenjeno, da politični komisar glavnega poveljstva Boris Kidrič obišče Gorenjsko. 29. novembra 1942 so ga kurirji srečno pripeljali čez italijansko-nemško mejo v Poljansko dolino. Z Maksom Krmeljem-Matijsko sta obravnavala politični in vojaški položaj na Gorenjskem. Boris Kidrič je prinesel napotila glavnega poveljstva NOV in PO Slovenije: treba je opustiti defenzivno taktiko gorenjskega vodstva in preiti

Stane Starc-Fazan je bil rojen leta 1915 v Dolnjih Ponikvah pri Trebnjem. Med športnimi prijatelji je bil znan z imenom Slavko. Bil je nogometaš. Ko se je leta 1939 po odpustitvi iz aktivne vojske zaradi politično napredne usmerjenosti vrnil v Maribor, se je zaposlil pri tamkajšnjem poveljstvu za utrjevanje državne meje. Veliko časa je posvetil športu, rad je hodil v planine in obiskoval Pohorje, uspešen pa je bil kot nogometaš prvega moštva SSK Maribor.

Ob nemškem vdoru se je iz Karlovca prebil v Ljubljano in takoj postal aktiven član OF. V pozni jeseni 1941 je bil kot inštruktor vojaških veščin poslan v Samotorsko četo v Polhograjske Dolomite. V februarju naslednje leto je odšel na Gorenjsko in bil imenovan za komandirja Škofjeloške čete in nato za komandanta 2. poljanskega bataljona. Še isto leto jeseni je postal komandant 1. grupe odredov, kasneje komandant 3. alpske operativne cone. Na tej dolžnosti je bil vse do svoje smrti v obkoljenem bunkerju nad Srednjo vasjo v Poljanski dolini.

v odločno ofenzivo. Narodni heroj Maks Krmelj-Matijski je 1986 zapisal (v Obzorniku, leta 1986):

»Kidrič je bil mnenja, da se lahko na Gorenjskem takoj ukine štab grupe in se organizira res močan Gorenjski odred. Za komandanta je želel postaviti mene. Njegovi zamisli pa sem ugovarjal, ker sem bil kot težak ranjenec nesposoben za tako odgovoren vojaški položaj. Sem pa za poveljnika odreda predlagal Staneta Starca-Fazana, dotedanjega komandanta Poljanskega bataljona. Kidrič se je z mojim predlogom strinjal, takoj pa dodal, da pride Fazan v poštevedni za namestnika komandanta štaba Alpske operativne cone, kar je bilo pozneje sprejeto.« Kidrič je poudaril:

»Bistvo partizanstva je v tem, da sovražnika napadamo in uničujemo, s tem pa ga bomo začeli razkrajati v njegovih lastnih vrstah. Gorenjski partizani bodo dosegli bojevniki ugled pri sovražniku s številnimi dobro vodenimi partizanskimi zasedami. V tem je vsa skrivnost. Tega se sovražnik najbolj boji, hkrati pa je to tudi naše najstrašnejše orožje, le da se tega vse premalo zavedamo.«

V obkoljenem bunkerju

Glavno poveljstvo NOV in PO Slovenije je z ukazom dne

26. decembra 1942 imenovalo za komandanta 3. alpske operativne cone Mirka Bračiča, za političnega komisarja predvojnega komuniste Franca Ravbarja-Viteza in za namestnika komandanta Staneta Starca-Fazana. Prva naloga je bila, da novoustanovljeno poveljstvo pregleda stanje partizanskih enot. Komandant Mirko Bračič se je z manjšo patroljo napotil na Primorsko, namestnik Fazan pa na Jelovico.

Ob pregledu enot na Gorenjskem so se 14. januarja 1943 v zapuščen bunker terenskih delavcev nad Srednjo vasjo začeli voditelji 3. alpske cone: politični komisar Franc Ravbar-Vitez, znani organizator ljubljanskih vosovcev in kasnejši narodni heroj, namestnik Stane Starc-Fazan in kurir Grega Rupnik-Gregče. Bunker je bil izdan in nemški policisti so ga obkolili. Na pozive k vda ji so iz bunkerja počili strelji. V ostri neenaki bitki so vsi trije partizani padli.

Po vojni so domačini zbrali trupla 29 borcev, ki so padli na tem območju, in jih pokopali v skupnem grobu v Logah ob cesti v Srednji vasi. Tako sta mariborska športnika Miro in Stane Starc pokopana v skupnem grobu v Poljanski dolini na Gorenjskem, na bunkerju pa je spominsko obeležje, ki prča o zadnjem junaškem boju treh pogumnih partizanov.

Zbral in zapisal: Miloš Rutar

Zgode in nezgode partizanskih kulturnikov

Smeh celi rane, pesem jih suši

(nadaljevanje in konec pripovedovanja Olega Križanovskega-Igorja)

Saša pesni naprej

Prišla je slavna bitka v Jelenovem žlebu in z njo seveda tudi navdih: Saša je bil zagret, zložil je pesmico, ki pa so jo v štabu Cankarjeve brigade, povabljeni na miting, označili za pravo žalitev in seveda tudi prepovedali. Za kaj je pravzaprav šlo? V bitki pri Jelenovem žlebu je prišla na položaje prva Gubčeva brigada, za njo pa je prihitela Cankarjeva, ki je pobrala tudi odvrženo orožje... To je izbral Saša v pesmici.

Kot mnogo drugih se je tudi ta pesmica izgubila. Ker pa so Cankarjevci menili, da je pesmica uradna himna Gubčeve, je bilo treba precej časa, pa tudi truda, da se je spor zgledil.

Spet so od Saše, kot njega dni, zahtevali, da mora dati vse, »kar pride od njega«, na vpogled in odobritev, tako pač, kot je bila navada v času kraljevih banov.

Sočno zbadljivko o Jelenovem žlebu je Saša zamenjal s pesmijo, ki jo je recitiral

v uniformi fašista, imenovala pa se je Fašist na dopustu. *Ce gledate mene borca »soldata«, fašist sem, iz divizije »Macerata«. Prihajam zdaj z Balkana, da vidim te, o mia mama...*

Primo sem stal pri kanone v vasi pošiljal »bombone«, pa je prišel ta hrvaški kanajla, kanon mi vzel v batalja.

Potem sem imel mortaio, un minomet, zažgal ma mnoga vinska klet, malora, pa prišli banditi. Adijo! Mia bacač z njima oditi.

Nažadnje mel sem ena »breda«, v Jelenov žleb mi jo partizan ugleda. Madonna, ma force sem ušel, da nisem morto, šam to šem vešel.

O, mama, v Sloveniji je šamo »bum-bum viššš.«

Banditi parlare: »Brigade juriš!» Partizano, ma nas samo tera, ma kje je vittoria, porko guera!

Sašev zadnji intervju

Saša je imel tudi intervju, to ve le malo ljudi. Vpraševal ga je naš kulturni vodja, prvi človek duhovnega življenja v Gubčevi brigadi Ferdo Godina, ki je poskrbel, da je prenekatere, z nevesčo roko napisano delce partizanov zagledalo luč sveta na steno ali v brigadnem glasilu Tovariš. Saša je precej teh pesmic ali zgodbic ali karkoli je že bilo, opremil z risbicami: borci se načuditi niso mogli, kaj je nastalo iz njihovih umotvorov. Bilo je, kot da bi jim sam komandant Lazar pripel medaljo na prsi!

Intervju je bil objavljen 21. maja 1943 v brigadnem glasilu Tovariš. Prav je, da ga ponatisnemo.

Pogovor pisatelja Ferda Godine s tovarišem Aleksandrom Pečetom-Sašo.

Saša je pevec, igralec, interpret naših težav in njegov glavni poklic je slikarstvo.

Nisem mogel kaj, da ne bi stopil k njemu in da ne bi malo pokramljal z njim o slikarski umetnosti. Stopim

v njegov »atelj«. Saša sedi za pečjo, hlače ima v rokah in preganja »belogardiste«. Na klopi leži »šneľfajerca«, v kotu brni s kolovratom stara mamica. Na mizi ležijo v neredu njegovi najnovejši umotvori: Juriš v Jelenovem žlebu, Globus s petokrako zvezdo, Dora pri naših obrtnikih...

»Bi malo pokramljala,« hočem zmotiti Sašo pri njegovem poslu.

»Kar dajva, če si pri volji.«

»Kako gledaš na svojo

»Kar se tiče romantike, ne rečem. Zaljubljen parček, borba na nož, to še gre. Ampak če se dotaknem realnih stvari, ti rečem, silno nerad jih delam.«

»Zakaj?«

»Svoječas sem ovekovečil intendanta, pa od tistega časa ne dobim ne srajce ne spodnjih gat — lahko rečem, da je že od tega tri mesece. Silno nerad delam take stvari, silno nerad.«

»Tu imaš zopet naša čevljarja v delu?«

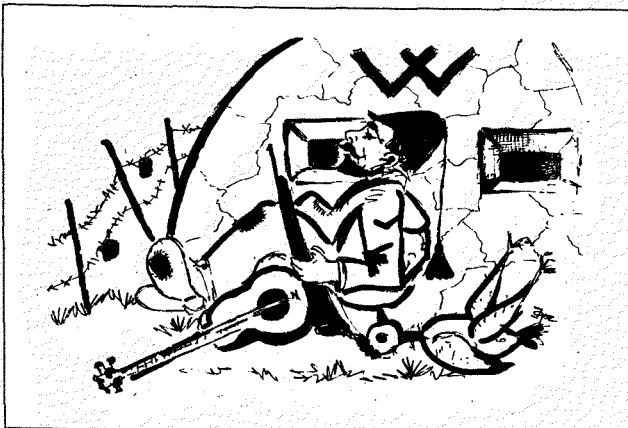
»Verjemi mi, da bi rajši gale, kakor spomenik. Več bi mi koristile.«

Bil sem v Družinski vasi, naša tehnika pa v Šmarjeti, ko je privršelo italijansko letalo in odvrnilo nekaj bomb. Saša je pisal na verandi, bomba pa je predrila verandno streho. Saša se je zleknil po mizi, bomba mu je odtrgala del glave, bil je takoj mrtev.

Dvoje vesti je začelo takoj krožiti med borci: da je umrl priljubljeni Saša in da smo zmagali nad plavogardisti, ki smo jih zajeli v Družinski vasi. Saševa smrt — pokopali smo ga še isti dan v Šmarjeti — je pretresla vse in ni ga bilo govornika, ki bi zmožl zadržati solze...

Po njegovi smrti sem še mnogokrat nastopal v njegovih vlogah, pel njegove pesmi, hodil po odrskih deskah v enakih uniformah... vendar še danes čutim vrzel za človekom, ki nam je vsem dvigoval moralo, se boril proti krivicam, si pa žal — prisluzil pozabo. Kot mnoge vrednote, ki so bile del nas. Kaj bi, bil je samo kulturnik.

Zapisal
Milenko Strašek

Trdnjava slovenstva in naprednih pogledov

V začetku tega stoletja se je na robu Ljubljane, v takratni šišenski čitalnici, porodila ideja o ustanovitvi prvega telesnokulturnega društva. Nekdaj malo večja vas ob mestu je doživljala v devetnajstem stoletju vse bolj pogosto priseljevanje Nemcev. Pri tem je odbor slovenskih čitalničarjev v Šiški ocenil, da se lahko uspešno narodnostno izobražujejo, napredujejo in vzgajajo ljudi le skozi delovanje društev in združenj, med temi pa je bila že takrat nadve pomembna telesnokulturna dejavnost mladine.

Južni Sokol je imel v Ljubljani do začetnih let dvajsetega stoletja že skoraj štiridesetletno tradicijo. Tako je bilo na dlani, da bodo Sokoli zrasli tudi v Šiški.

Pripravljalni odbor za ustanovitev sokolskega

društva v Šiški je vodil (12. julija 1902. leta) Fran Drenik. Vse, kar so se dogovorili, so še tisto leto do jeseni tudi izpeljali: v Seidlovi hiši so najeli dve polkletni skladišči in ju preuredili v telovadnico, opremili pa so jo s telovadnim orodjem, kupljenim na Češkem.

Septembra 1902. leta je bil prvi redni občni zbor šišenskih Sokolov in od tistih dob, ko so razvili tudi društveni prapor, se razvoj telesne kulture v Šiški ni ustavil vse do prve svetovne vojne, ko je država razpustila Sokole. Po končani vojni se je delo nadaljevalo in člani so na vsesokolskem zletu v Ljubljani, leta 1922, prejeli kar 48 lovorjevih vencev.

Leta 1926 so prizadevni odborniki pridobili za društvene potrebe zemljišče ob današnji Drenikovi ce-

sti in tam uredili letno telovadišče. Hkrati so začeli tudi z akcijo zbiranja denarja za graditev novega telovadnega doma, katerega temeljni kamen so položili leta 1931. V delo in zidavo je bilo »vzidanih« na tisoče prostovoljnih delovnih ur, ko pa je bil telovadni dom dokončan, so si pomagali s številnimi dodatnimi akcijami za pridobivanje nujnih finančnih sredstev za vzdrževanje stavbe.

Poleg orodne telovadbe so gojili atletiko, odbojko, organizirali so plesno šolo, strelsko sekcijo, lutkarsko skupino, na kulturnem področju pa pihalno godbo, pevski zbor, sekcijo trobentačev, izlete in družabna srečanja...

V času po Evropi naraščajočega fašizma je to društvo opravljalo pomembno nalogo pri vzgoji in usmerjanju mladih, o čemer nam

govorijo tudi imena takratnih zagnanih fantov: Franca Štadlerja-Pepeta, Zvonka Runka, Ljuba Šercerja, Milana Majena, Rudija Berdajsa, Lava Dolinška, Sabine Mavser, Vide Novak in drugih.

Osmega aprila leta 1941. so člani Sokola iz spodnje Šiške podpisali spomenico s tole vsebino: »Vojna vihra nas je zajela z vso silo. Prokleti tujec nam je onemogočil vsako nadaljnje delovanje. Danes se je zadnjikrat zbral ostanek društvene uprave iz leta 1941. Z neomajnim upanjem, da se bomo vsi šišenski Sokoli ponovno sestali in nadaljevali sokolsko delo, kličemo: Živela svobodna Jugoslavija! Zdravo!«

Svoboda je prišla, vendar je mnogi nekdanji šišenski Sokoli niso doživeli. Njihova imena danes krasijo spominsko ploščo na te-

85 LET
TELESNE KULTURE

V ŠIŠKI
1902-1987

Iz njihovih vrst so izšli številni odlični telovadci kot na primer Miloš Vrtič, v začetku osemdesetih let pa se je z izredno intenzivnostjo začela vzpenjati tudi ženska gimnastika. Vendar so to le naštetni uspehi izbranih športnih vrst. Ob njih seveda TVD Partizan združuje pri telovadnih in drugih športnih dejavnostih kar 780 članov, od cicanov pa do starejšega članstva, ki jih vodi 30 voditeljev in trenerjev.

Mens sana in corpore sano, pravijo še vedno zagnani šišenski telovadbarji in predajajo štafeto svojih prednikov vedno novim generacijam.

★ ★ ★

Tik pred novim letom je bila ob častitljivi obletnici delovanja TVD Patrizana spodnja Šiška slovesna akademija, na kateri so člani in članice tega društva gostom pokazali odlomke iz svoje pestre dejavnosti.

B. Ž. J.

Obvestila

Borcem in svojem padlih, pogrešanih in umrlih borcev Prve krajiške proletarske brigade

Narodni park »Kozara« v Prijedoru bo izdal romansirani življenjski »Ivica Marušić Ratko«. Izdajatelj in njegovi sodelavci želijo s tem prispevati k označitvi imena in dela tega pomembnega revolucionarja, Titovega sodelavca in borca, narodnega heroja, enega izmed organizatorjev vstaje na Kozari, prvega komandanta prve partizanske brigade v Bosni in Hercegovini, Prve krajiške NOU proletarske brigade.

Obsežen rokopis (250 strani) so napisali njegovi soborci Avdan Hozić, Rade Bašić in Vukašin Krneta. Knjiga bo izdana v trdi vezavi in bo likovno in tehnično kakovostno opremljena. Tiskana bo v januarju 1988, njena cena v prednaročilu pa je 4.000 din.

Vabimo vas, da se najkasneje do konca januarja t. l. prednaročite na knjigo tako, da vplačate s splošno položnico, znesek din 4.000 na tekoči račun prejemnika: Narodni park »Kozara« Prijedor, žiro račun številka: 11900-601-2143 in navedete namen nakazila; za knjigo »Ivica Marušić Ratko«.

Odbor skupnosti borcev slovenskega bataljona
Prve krajiške proletarske brigade

Tovariško srečanje vezistov in kurirjev

Odbor SEKCIJE vezistov in kurirjev NOV za ljubljansko področje vabi vse svoje člane na letno tovariško srečanje, ki bo 15. januarja 1988, ob 16.00 uri, v 11. nadstr. DO za PTT promet, Ljubljana, Cigaletova 15.

Predsednik odbora
Veljko Malešič

Ne prezrite

V 14. brigado Zaščitnico Glavnega štaba Slovenije so spadali I. in II. bataljon – operativna. III. je bil delavski bataljon v Starih žagah enote za gradnje in napeljave telefona in telegrafa, KV radijska oddajna in sprejemna postaja, sanitetni referent XIV. brigade, godba glavnega štaba, šifrirke pri GSS, kurirji GS. Šef obveščevalnega centra XIV. brigade, obveščevalni vod, intendant, konjušnica, gradbeni ekipa, tankovski odred, avto kolona, mlin »ZORA« v Črnomlju, geodetska sekcija, kulturniška skupina in likovniki, vojaške zavezniške misije pri GSS, (nastanjeni v Petrovi vasi), baza 21, enote protiletalske zaštite, letališče OTOK, intendant GSS – Otovec in zaščitna enota GSS NOV in POS. ODBOR SKUPNOSTI BORCEV IN BORK XIV. SNOB-ZAŠČITNE NOV IN POS obvešča, da se bomo v letu 1988 srečali. Kraj in datum srečanja še nista določena. Pravočasno vas bomo obvestili v TV-15.

Veliko borcev in bork se je že oglasilo in izpolnilo evidenčne liste. Ostale

pa prosim, naj to storijo. Evidenčni list, ki vam ga bom poslal takoj, izpolnite in ga vrnite na moj naslov:

Branko Šoba-Boris
Zdole 30
68 272-Zdole – Krško

Borci – smučarji

Odbora skupnosti borcev Gorenjskega odreda in Kokrškega odreda vabita udeležence NOB, da se udeležijo množičnih smučarskih tekov v Cerkljah – 17. januarja in Dupljah – 24. januarja z začetkom ob 9.30 uri.

Za borce – smučarje bo organiziran skupinski pohod na smučeh na lahki ravninski progi (na 5 km, brez merjenja časa). Prijavnine ni. Skupen pohod bo 5 minut po štartu zadnje skupine smučarjev – rekreativcev. Posamezniki, ki želijo tekmovati, naj se prijavijo med rekreativce.

Po končanem tekmovanju organizatorji in odbori vabijo vse borce – smučarje na tovariško srečanje.

Po časopisju in radiu spremljajte snežne razmere!

Bliža se obletnica Gradnikov

Pred nedavnim je bila v Tolminu seja domicilnega odbora Gradnikovcev z vabljenimi gosti, kjer so se dogovarjali o kraju in obliki proslave 45. letnice Gradnikove brigade. Imenovali so iniciativni odbor za pripravo proslave, ki se je že tudi sestal in pripravil okvirni program. Dogovorili so se, da bodo povezali nekatere zgodovinske dogodke v spominski sklop (v spomin na kurirske in sanitetne postaje, na pohod slovenskih brigad v Benečijo in nenazadnje na 275-letnico Tolminskega punta). Tako bo predvidena proslava združevala vrsto spominov na zgodovinske dogodke, povezane s primorskim ljudstvom in pokrajino. Večino teže proslavljanja bodo prevzeli pohodi v organizaciji aktivistov, borcev, lovcev, planincev in šolske mladine; predvidena so tudi šolska srečanja borcev z mladino v krajevnih skupnostih, šolah in drugod. Osrednji skupni shod, proslava, pa naj bi bila na dan mladosti v Tolminu. Želijo jo izpeljati učinkovito in hkrati s čim manj finančnimi sredstvi, potrebnimi za organizacijo. Iniciativni odbor naproša posameznike in organizacije, ki bi po lastni presoji in možnostih želeli prispevati finančne prispevke za pripravo proslave, naj jih pošiljajo na bančni račun občinskega odbora ZZB NOV Tolmin: 52030-678-80721 z oznako »Za 45-letnico«.

V imenu IO predsednik
pripravljalnega odbora
Vinko Tomc

Smuk karavanških kurirjev – Pristava 88

posvečen 51. padlim kurirjem med NOB v Karavankah bo v nedeljo, 17. januarja 1988 ob 10.00 uri na Pristavi v Javorniškem rovtu.

Vsejugoslovanski razpis za podelitev nagrade Četrty julij za leto 1988

Svet sklada Zveznega odbora Zveze združenj borcev NOB Jugoslavije Četrty julij razpisuje vsejugoslovanski razpis za podelitev nagrade Četrty julij za leto 1988, ki jo podeljuje ob dnevu borca.

Nagrado podeljujejo za znanstvena in umetniška dela in stvaritve na temo narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije v književnosti (tudi v mladinski in otroški) publicistiki, zgodovinski in ostalih družboslovnih znanostih (tudi učbenike), likovnem ustvarjanju, glasbi, filmu, radiu in televiziji. Na razpis lahko prijavite dela, objavljena ali ustvarjena v letu 1987.

Denarno nagrado podelijo posamezniku ali skupini ustvarjalcev, li-

stino pa znanstveni ali strokovni ustanovi, družbenopolitični ali družbeni organizaciji, organizaciji združenega dela, združenju ali društvu.

Predlog za podelitev nagrade lahko dajo posamezniki, organizacije združenega dela, znanstvene in druge ustanove, družbenopolitične in družbene organizacije ter združenja.

Predloge za nagrado je treba dostaviti z utemeljitvami, literarna, publicistična in zgodovinska dela pa v najmanj treh primerkih.

Predloge bodo sprejemali do 1. marca 1988. leta na naslov: Savezni odbor SUBNOR Jugoslavije (za Savez Fonda »Četrty julij«), Beograd, Bulevar Lenjina br. 6.

Iz našega zamejstva

V Borštu počastili spomin padlih v partizanskem bunkerju

10. januarja 1945 je fašistična tolpa, ki so jo vodili prosluli krvniki Colotti in esesovci, napadla bunker pri Petarusu sredi Boršta. V enakem boju so padli partizani Dušan Munih-Vojko, Ivan Gerzetič-Zitimir in Stanko Gruđen-Strela. Domačina Danila Petarosa, ki je spal na domačem seniku, so težko ranjenega odpeljali v koronejske zapore, od tam pa 5. aprila v zloglasno Rižar-

no, kjer je končal svoje mlado življenje.

Ob 43. obletnici napada nacifašistov na partizanski bunker in v počastitev padlih partizanov so v srenjski hiši v Borštu pripravili tudi letos spominsko svečanost.

O pretresljivih dogodkih je spregovorila Karmen Kosmač, v kulturnem programu pa so sodelovali učenci domače osnovne šole, pevci kulturnega društva Primor-

ske in Mačkovej, ki jih je vodil pevovodja Anton Baloh ter recitatorja domačinka Silvestra Petaros in igralec Joško Lukeš.

Vsakoletne spominske svečanosti se je udeležilo veliko prebivalcev Boršta, sednjih vasi in zaselkov, predstavniki borčevskih organizacij z obeh strani meje in predstavniki dolinske občinske uprave.

J. O.

Vabimo vas v ZDRAVILIŠČE RADENCI na oddih, zdravljenje in še kaj. Za člane borčevskih organizacij nudimo posebne ugodnosti.

Informacije in rezervacije:
Zdravilišče Radenci, 69252 Radenci
Hotel Radin
Tel.: (069) 73-331
Telex: 35269

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednik); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPOČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ŽRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35